

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ – ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Προϋποθέσεις τουριστικής ανάπτυξης Δήμου Αρταίων της
Περιφερειακής Ενότητας Άρτας.

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ: Χασκής Δημήτριος

A.M. 111

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Ναζάκης Χαρίλαος

ΠΡΕΒΕΖΑ

Μάιος 2018

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ – ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Προϋποθέσεις τουριστικής ανάπτυξης Δήμου Αρταίων της
Περιφερειακής Ενότητας Άρτας.

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ: Χασκής Δημήτριος

A.M. 111

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Ναζάκης Χαρίλαος

ΠΡΕΒΕΖΑ

Μάιος 2018

**Prerequisites for development of tourism of Municipality of Arta,
Regional District of Arta.**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, 4 Μαΐου 2018

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Χαρίλαος Ναζάκης,

Καθηγητής

2. Μέλος επιτροπής

Καραμάνης Κωνσταντίνος

Αναπληρωτής Καθηγητής

3. Μέλος επιτροπής

Γκίκας Γρηγόριος

Καθηγητής

© Χασκής, Δημήτριος, 2018.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εκ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Χασκίς Δημήτριος

Υπογραφή

Ευχαριστίες

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή Τ.Ε.Ι Ηπείρου κ. Χαρίλαο Ναζάκη για την πολύτιμη βοήθειά του και την καθοδήγησή του σε όλη την διάρκεια της πτυχιακής μου εργασίας. Η άριστη συνεργασία που είχαμε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας και οι γνώσεις του συνέβαλλαν στην παρουσίαση αυτού του αποτελέσματος.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και όλους τους καθηγητές μου για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν όλα αυτά τα χρόνια.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τις τοπικές επιχειρήσεις της Άρτας που δραστηριοποιούνται στο χώρο του τουρισμού για τις πληροφορίες που μου παρείχαν μέσω των συνεντεύξεων.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την στήριξη και την βοήθεια που μου παρείχε τόσο κατά την διάρκεια των σπουδών όσο και κατά τη διάρκεια της μεταπτυχιακής μου εργασίας.

Αφιερώνω την εργασία μου στην Αλεξάνδρα, στην Θεοφανία και στον Χριστόφορο.

Περίληψη

Ο τουρισμός αποτελεί βασικό πυλώνα ανάπτυξης της χώρας μας αφού έχει σημαντική συνεισφορά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας μας, στην απασχόληση αλλά και στις επενδύσεις.

Διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, μέσα σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον από τις χώρες της Μεσογείου, αλλά και από νέους αναδυόμενους προορισμούς.

Η Περιφέρεια Ηπείρου επενδύει όλο και περισσότερο στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος αναγνωρισμένου τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας ως βασικό μοχλό οικονομικής της ανάπτυξης.

Ο Δήμος Αρταίων έχει τις προϋποθέσεις να αναπτυχθεί τουριστικά αφού διαθέτει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που πρέπει να εκμεταλλευτεί.

Τα πλεονεκτήματα αυτά με την απαραίτητη σύμπραξη φορέων και ιδιωτών όπως παρουσιάζονται στην μεταπτυχιακή εργασία θα οδηγήσουν το Δήμο Αρταίων σε μία κατ' ουσία βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Μέσω της ανάλυσης SWOT της περιοχής και της παρουσίασης συνεντεύξεων από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο, αποτυπώνονται τα αποτελέσματα, και τεκμηριώνονται οι προτάσεις.

Λέξεις κλειδιά: *Τουριστική ανάπτυξη, Δήμος Αρταίων*

Abstract

Tourism is a major development pillar in our country since it contributes in the Gross Domestic Product not only in the field of employment but also in the investments.

It plays an active role in the economic development of the country especially amongst a very competitive environment from Mediterranean countries, but also from rather recently emerging destinations.

The Prefecture of Epirus has been investing more and more in the creation of a comprehensive tourist product as a major means of economic development, one recognized both domestically and abroad.

The Municipality of Arta satisfies the requirements to further develop its tourism, since it has all the advantages that have to be met.

With the necessary aid of carriers and private creditors, as they are presented in the post-graduate diploma, these advantages can lead the Municipality of Arta in a viable development of tourism.

Through the SWOT analysis of the region and the presentation of interviews from businesses that are active in the field of tourism the results are reflected and suggestions are substantiated.

Keywords: *Tourism Development, The Municipality of Arta*

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	i
Περίληψη	ii
Abstract.....	iii
Πίνακας περιεχομένων.....	iv
Περιεχόμενα Εικόνων	vii
Περιεχόμενα πινάκων	vii
Περιεχόμενα Διαγραμμάτων	vii
Εισαγωγή	viii
Γενικά	viii
Δομή της εργασίας.....	ix
Κεφάλαιο 1ο	1
Γενικά για τον τουρισμό. Τουρισμός και παγκόσμιες τάσεις για τον τουρισμό..	1
1.1. Ορισμός τουρισμού	1
1.2. Οι τάσεις του διεθνούς τουρισμού	2
1.2. Το τουριστικό προϊόν	5
1.3 Κατηγορίες και Είδη τουρισμού.....	6
Κεφάλαιο 2^ο	11
Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης. Τουρισμός και ανάπτυξη τουρισμού στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.	11
2.1 Ο τουρισμός στην Ελλάδα και τα οφέλη του	11
2.2. Εγχώριος Τουρισμός	14
2.3 Εισερχόμενος τουρισμός	16
2.4 Επενδύσεις στον τουρισμό	19
2.5 Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία.....	20
2.5.1 Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ	20
2.5.2 Περιφερειακή κατανομή και συμβολή ανά Περιφέρεια.....	21
2.5.3 Τουρισμός και απασχόληση	22
2.6 Επιδόσεις του τουριστικού τομέα τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα:	24
Κεφάλαιο 3^ο	26
Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη.....	26
3.1 Σχεδιασμός και μελέτες.....	26
3.2 Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας.....	28

3.3 Σύσταση φορέων	29
3.3.1 Δημοτικές / κοινοτικές Εταιρείες τουριστικής ανάπτυξης-Αναπτυξιακές Διαδημοτικές Επιχειρήσεις- Αναπτυξιακές Εταιρείες Νομαρχιακού Επιπέδου.....	30
3.3.2 Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας (ΤΣΠ)	30
3.4. Επιχειρήσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	32
3.5 Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα	33
Κεφάλαιο 4^ο	34
Αποτύπωση της παρούσας τουριστικής κατάστασης της Περιφέρειας Ηπείρου.	34
4.1 Γενικά για την Περιφέρεια Ηπείρου.....	34
4.2 Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας Ηπείρου.....	36
4.3 Ανάλυση των ευρύτερων επιπτώσεων του τουρισμού στην οικονομία της τοπικής κοινωνίας, τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας.....	39
4.4 Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Ηπείρου	41
4.5.Υποδομές.....	42
4.5.1. Οδικό Δίκτυο	42
4.5.2. Εθνικό δίκτυο	42
4.5.3. Επιβατικές οδικές μετακινήσεις – Σιδηροδρομικό δίκτυο	43
4.5.4. Λιμάνια και θαλάσσιες μεταφορές.....	43
4.5.5. Αεροδρόμια και αεροπορικές μεταφορές.....	43
4.6. Χώρες προέλευσης των τουριστών	45
4.7. Το Καλάθι των Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου	45
4.8. Η έννοια και ο στόχος του Καλαθιού Προϊόντων στην Περιφέρεια Ηπείρου	46
4.9. Προϊόντα με γεωγραφική προέλευση: εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης ...	47
4.10. Το Ηπειρώτικο Τουριστικό Προϊόν	49
4.10.1 Δυνατά και αδύνατα σημεία της Περιφέρειας Ηπείρου στον τουριστικό τομέα.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	52
Η ανάπτυξη του τουρισμού στον Δήμο Αρταίων Περιφερειακής Ενότητας Αρτας.....	52
5.1 Γενικά χαρακτηριστικά	52
5.2. Ιδανικές μορφές τουρισμού για την περιοχή.....	59
5.2.1. Γαστρονομικός Τουρισμός.....	59
5.2.2. Αθλητικός Τουρισμός.....	59
5.2.3.Οικοτουρισμός.....	60
5.2.4. Πολιτισμικός Τουρισμός	60

5.2.5. Συνεδριακός Τουρισμός	60
5.2.6. Αστικός Τουρισμός	61
5.2.7. Θρησκευτικός Τουρισμός.....	61
5.2.8. Αγροτουρισμός.....	61
5.3 Η Εταιρία Ανάπτυξης Αμβρακικού (ETANAM A.E.).....	61
5.3.1 Στοιχεία εταιρίας	61
5.3.2. Σκοπός της εταιρίας.....	62
5.3.3 Υλοποίηση προγραμμάτων	63
5.4 Φορέας Διαχείρισης Αμβρακικού.....	65
5.5 Ανάλυση S.W.O.T.....	67
5.5.1. Ταυτότητα της περιοχής	67
5.5.2 Δραστηριότητες και επιχειρήσεις.....	68
5.5.3 Υποδομές.....	69
5.6 Περίληψη της ανάλυσης S.W.O.T.....	69
5.7 Συνεντεύξεις	70
5.7.1 Μεθοδολογία έρευνας	70
5.7.1 Ξενοδοχείο ΚΡΟΝΟΣ.....	70
5.7.2 Ξενοδοχείο ΜΑΡΑΘΙΑ	72
5.7.3 Ξενώνας ΝΗΣΙΣΤΑ.....	73
5.7.4 Ξενώνας ΜΑΡΟΥΣΙΩ.....	75
5.7.5 Ενοικιαζόμενα δωμάτια ΠΑΤΕΝΤΑ.....	77
5.7.6 Γραφείο γενικού τουρισμού AIRNET TRAVELL	79
5.7.7 Γραφείο γενικού τουρισμού MANDALOS TOURS.....	80
5.7.8 Γραφείο γενικού τουρισμού HOULIARAS TOURS	82
5.8 Συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις.....	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	85
Σχέδιο ανάπτυξης τουριστικού προϊόντος Δήμου Αρταίων.....	85
6.1.Σχεδιασμός Δήμου Αρταίων για το έτος 2018.....	85
6.2 Συμπέρασμα.....	87
6.3 Προτάσεις για την τουριστική ανάπτυξη του Δήμου Αρταίων	88
6.4 Επίλογος.....	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	92

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 1. Το κάστρο της Άρτας	53
Εικόνα 2: Παρηγορήτισσα.....	54
Εικόνα 3: Το γεφύρι της Άρτας	54
Εικόνα 4: Ροδαυγή Άρτας.....	58
Εικόνα 5: Κορωνησία	58

Περιεχόμενα πινάκων

Πίνακας 1: Εισερχόμενος τουρισμός 2016.....	13
Πίνακας 2: Βασικά μεγέθη εισερχόμενου τουρισμού 2015-2016	14
Πίνακας 3: Εγχώριος τουρισμός-Ταξίδια με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις.....	15
Πίνακας 4: Εγχώριος τουρισμός-Ταξίδια με τουλάχιστον 1 διανυκτέρευση	15
Πίνακας 5: Εισερχόμενος τουρισμός 2016.....	17
Πίνακας 6: Περιφέρειες που κινήθηκαν θετικά.....	18
Πίνακας 7: Περιφέρειες που κινήθηκαν αρνητικά	19
Πίνακας 8: Συμμετοχή του τουρισμού στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας.....	20
Πίνακας 9: Περιφερειακή κατανομή και συμβολή ανά Περιφέρεια	22
Πίνακας 10: Top 5 κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας με βάση την απασχόληση 2016	23
Πίνακας 11:Κύρια καταλύματα Περιφέρειας Ηπείρου	36
Πίνακας 12: Μη κύρια καταλύματα περιφέρειας Ηπείρου	37
Πίνακας 13: Τουριστικές δράσεις στην Ήπειρο ανά περιοχή	37
Πίνακας 14: Κίνηση αεροδρομίων Περιφέρειας Ηπείρου 2016.....	44
Πίνακας 15: Κίνηση αεροδρομίων Περιφέρειας Ηπείρου 2017.....	44
Πίνακας 16: Αριθμός Ξενοδοχειακών και ομοειδών καταλυμάτων Περιφερειακής ενότητας Άρτας.....	55
Πίνακας 17: Αφίξεις τουριστών για τα έτη 2015-2016 στο Δήμο Αρταίων	56
Πίνακας 18: Πληρότητα κλινών στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου Δήμου Αρταίων	56
Πίνακας 19: Αριθμός ξενοδοχειακών καταλυμάτων, ενοικιαζόμενων δωματίων για το Δήμο Αρταίων το έτος 2016.	57

Περιεχόμενα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Η δυναμική του παγκόσμιου τουρισμού.....	4
Διάγραμμα 2: Διάγραμμα απασχολούμενων στον τουρισμό και στους άλλους κλάδους.....	24

Εισαγωγή

Γενικά

Ο τουρισμός αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο κάνει αισθητή την παρουσία του από πολύ παλιά. Πριν από πολλούς αιώνες οι άνθρωποι ξεκίνησαν να ταξιδεύουν για λόγους αναψυχής, συμμετοχής σε αθλητικούς αγώνες, εμπορικούς, θρησκευτικούς αλλά και για πολλούς άλλους λόγους. Με το πέρασμα του χρόνου έχουν σημειωθεί αρκετές διαφορές ως προς τον τουρισμό, όπως για παράδειγμα είναι η ευκολία μετακίνησης λόγω της ανάπτυξης των μέσων μεταφοράς, ο μεγάλος αριθμός των τουριστών, ο μεγάλος αριθμός αναπτυσσόμενων τουριστικών προορισμών κλπ.

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα ένα σημαντικό φαινόμενο που γνωρίζει ραγδαία ανάπτυξη στις μέρες μας. Ίσως είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια βιομηχανία σήμερα, η οποία αντιπροσωπεύει το 10% με 12% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος. Σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες του κόσμου ο τουρισμός είναι ένας από τους κυριότερους τομείς της οικονομίας, με διάφορες επιπτώσεις σε μια κοινωνία.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια χώρα, δεν μπορεί να αποτελέσει από μόνη της λύση των οικονομικών προβλημάτων της. Εκτός από τις επιδράσεις στην οικονομία μιας χώρας, η ανάπτυξη του τουρισμού σε κάποιο συγκεκριμένο χώρο και χρόνο ασκεί και άλλες επιδράσεις, μερικές από αυτές είναι κοινωνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντολογικές.

Ο τουρισμός σε διεθνή επίπεδο ελέγχεται από τις ανεπτυγμένες τουριστικά και ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες, οι οποίες ασκούν πολλή μεγάλη επιρροή και διαμορφώνουν γενικά την εξέλιξη των τουριστικών μεγεθών καθώς και την κίνηση των τουριστικών ροών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για να μπορέσει μια περιοχή να προσελκύσει μεγάλο αριθμό τουριστών αλλά και μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται στο χώρο αυτό να προσελκύσει πελάτες, είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν οι ιδανικές συνθήκες υποδοχής και φιλοξενίας, καθώς και να γίνει η κατάλληλη προβολή που θα προκαλέσει το ενδιαφέρον τους.

Για την δημιουργία αυτών των συνθηκών είναι απαραίτητη η συνένωση όλων των εμπλεκόμενων, δηλαδή των τουριστικών επιχειρήσεων και των αρμόδιων κρατικών φορέων.

Επίσης κάθε περιοχή έχει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη συγκεκριμένου τύπου τουρισμού βάσει των ιδιαίτερων γεωμορφολογικών της συνθηκών και των χαρακτηριστικών που διαθέτει.

Η Περιφέρεια Ηπείρου μέσω των δράσεων της επενδύει όλο και περισσότερο στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος.

Ο Δήμος Αρταίων τα τελευταία χρόνια κάνει μια προσπάθεια για προβολή της περιοχής διεθνώς, αλλά και για την ανάπτυξη τουριστικού ρεύματος προς την Άρτα, ιδιαίτερα δε από αγορές με τις οποίες υπάρχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Αντικείμενο της παρούσης εργασίας είναι οι προϋποθέσεις και τα είδη εναλλακτικού τουρισμού που έχουν την δυνατότητα να αναπτυχθούν στον Δήμο Αρταίων.

Δομή της εργασίας

Η διπλωματική εργασία χωρίζεται σε έξι (6) κεφάλαια:

Στο πρώτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ορισμός του Τουρισμού, οι παγκόσμιες τάσεις του Τουρισμού, πότε πρωτοεμφανίστηκε ο Τουρισμός, οι κατηγορίες και τα είδη του τουρισμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στην Ελλάδα, ποιες επενδύσεις γίνονται στην Ελλάδα για τον τουρισμό, τα έμμεσα οφέλη του τουρισμού, η συμβολή του στην Ελληνική κοινωνία και στην διαμόρφωση του ΑΕΠ, η κατανομή του και η συμβολή στην Περιφέρεια.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη του κάθε τόπου, ο σχεδιασμός στρατηγικών σχεδίων και η εκπόνηση μελετών, η σύσταση φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης μέσω των οποίων θα γίνουν όλες οι απαραίτητες ενέργειες για την υλοποίηση του στόχου, και η σύμπραξη του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης της περιφέρειας Ηπείρου, το ξενοδοχειακό δυναμικό και τα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας, οι υποδομές και οι χώρες προέλευσης των τουριστών, η έννοια του καλαθιού αγροτικών προϊόντων της περιφέρειας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται τα γενικά χαρακτηριστικά του Δήμου Αρταίων, παρουσιάζονται οι μορφές τουρισμού που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν, ενώ η ανάλυση SWOT μας δείχνει τα δυνατά και αδύνατα σημεία, τις ευκαιρίες και τις απειλές της περιοχής. Παρουσιάζονται οι συνεντεύξεις που έγιναν σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον χώρο του τουρισμού και αναλύονται τα αποτελέσματα αυτών.

Στο έκτο κεφάλαιο αναλύονται τα συμπεράσματα και γίνονται προτάσεις για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Κεφάλαιο 1ο

Γενικά για τον τουρισμό. Τουρισμός και παγκόσμιες τάσεις για τον τουρισμό

1.1. Ορισμός τουρισμού

Ο τουρισμός ορίζεται ως οι δραστηριότητες ατόμων που ταξιδεύουν και παραμένουν σε ένα μέρος διαφορετικό από το σύνηθες περιβάλλον τους για διάστημα όχι μεγαλύτερο από ένα συνεχόμενο έτος για ψυχαγωγικούς, επαγγελματικούς και άλλους λόγους¹. Ο προορισμός πρέπει να είναι γνωστός από υπάρχουσες πληροφορίες, διότι σε αντίθετη περίπτωση δεν έχουμε το φαινόμενο του τουρισμού αλλά της εξερεύνησης.

Τουρισμός σημαίνει η πράξη του ταξιδιού σε τόπο διαφορετικό από το σύνηθες περιβάλλον ενός ατόμου για οποιοδήποτε σκοπό.

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από το αγγλικό *touring* και το γαλλικό *tour*, ενώ στα ελληνικά η μετάφρασή του είναι περιηγητισμός. Στην ελληνική γλώσσα δεν υιοθετήθηκε η ελληνική του έννοια, αλλά η διεθνής του και έτσι χρησιμοποιούμε τη λέξη «τουρισμός». Ως τουρισμός θεωρείται η ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία συνιστάται στο ταξίδι, δηλαδή την μετάβαση και την προσωρινή παραμονή, σε έναν ή περισσότερους τόπους διαφορετικούς από την μόνιμη κατοικία του και στους λόγους οι οποίοι είναι κυρίως ψυχαγωγικοί και χωρίς κανέναν σκοπό κέρδους.

Ο τουρισμός είναι ένας από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας.

Η δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού έγινε μετά το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου με την ανασυγκρότηση της Ευρώπης που ακολούθησε. Η μετακίνηση των ατόμων από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους στους τουριστικούς τόπους γινόταν στην αρχή με το σιδηρόδρομο και αργότερα με τουριστικά λεωφορεία και ιδιωτικά αυτοκίνητα και πολύ αργότερα με αεροπλάνα. Ο λόγος είναι προφανής: ταχύτητα. Οι άλλοι τρόποι μετακίνησης, ιδιαίτερα σε μεγάλες αποστάσεις, τείνουν να είναι πιο ακριβοί από το αεροπλάνο, πράγμα που καθιστά έναν ακόμη λόγο το αεροπλάνο σαν πρώτο στις προτιμήσεις.

---

¹ Ορισμός τουρισμού σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (1994)

Έτσι λοιπόν ο τουρισμός αρχίζει να αποκτά τη σύγχρονη μορφή του. Με το πέρασμα του χρόνου ο τουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται και να μεγεθύνεται γεγονός όπου εμφανίστηκαν στην αγορά διεθνείς οργανισμοί όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε) και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.).

Δημιουργείται ένα συνεχώς διογκωμένο τουριστικό ρεύμα για την εξυπηρέτηση του οποίου εμφανίστηκαν στη διεθνή τουριστική αγορά νέες αεροπορικές εταιρίες και μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις. Τόσο τα σύγχρονα όσο και τα μνημεία του αρχαίου κόσμου που έχουν απομείνει μαζί με τα μουσεία αποτελούν παγκοσμίως τους σημαντικότερους πόλους έλξης των επισκεπτών. Ο τουρισμός με τα σημερινά του μεγέθη αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο δεν είναι εύκολο να ελεγχθεί και το οποίο έχει άμεσες καταλυτικές επιπτώσεις σε κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό επίπεδο².

Αποτελεί κυρίαρχη δραστηριότητα σε πολλές χώρες και επιδρά στους άλλους τομείς της οικονομίας και συμβάλλει στη συνολική οικονομική ανάπτυξη των χωρών.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες σημείωσε μεγάλη αύξηση, με ρυθμούς υψηλότερους της αύξησης του παγκοσμίου ΑΕΠ, και συμβάλλει σημαντικά στην άνοδο του επιπέδου διαβίωσης των τουριστικά ανεπτυγμένων περιοχών με αποτέλεσμα την ευημερία των πολιτών.

Ο επιχειρηματικός όγκος του τουρισμού σε παγκόσμια κλίμακα ενδεχομένως ξεπερνά αυτόν άλλων κλάδων όπως ειδών διατροφής, των αυτοκινήτων, ενώ παράλληλα παραμένει η βασική πηγή εισοδήματος για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες.

Ο τουρισμός ως οικονομικός τομέας συνδέεται άμεσα με πολλούς άλλους τομείς της οικονομίας και της παραγωγής.

Κατά συνέπεια, τα οφέλη της αύξησής του έχουν άμεση σχέση και στον τομέα της απασχόλησης.

1.2. Οι τάσεις του διεθνούς τουρισμού

Η ραγδαία ανάπτυξη του σύγχρονου τουρισμού απογειώθηκε τις δεκαετίες 1950 και 1960 κυρίως στη Βόρεια Αμερική και στη Δυτική Ευρώπη, αλλά τις τελευταίες δεκαετίες η ανάπτυξη προήλθε από τους αναδυόμενους προορισμούς στην Ασία, τον Ειρηνικό, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική.

---

² ΠΗΓΗ: www.inewsgr.com

Είναι γεγονός ότι οι διεθνείς τουριστικές ροές επηρεάζονται βραχυπρόθεσμα από τις συγκυριακές μεταβολές των φυσικών, οικονομικών και πολιτικών συνθηκών, έχει όμως αποδειχθεί η αντοχή του διεθνούς τουρισμού στις κρίσεις που διαταράσσουν την παγκόσμια οικονομία ή τις περιφερειακές πολιτικές ισορροπίες.

Η παραπάνω διαπίστωση είναι σημαντική, δεδομένου ότι ο διεθνής τουρισμός είναι ευάλωτος τόσο στις αναταράξεις της διεθνούς πολιτικής σκηνής, όπως επαληθεύτηκε στις αρχές της δεκαετίας 2001-2010 με τα γεγονότα τις 11ης Σεπτεμβρίου 2001, όσο και στις διακυμάνσεις της διεθνούς οικονομίας, όπως αποδείχθηκε και με την πρόσφατη διεθνή χρηματοοικονομική κρίση. Επηρεάζεται ακόμη και από καταστροφές εξαιτίας φυσικών φαινομένων (όπως πλημμύρες, σεισμοί, τυφώνες, εκρήξεις ηφαιστειών), τεχνικές καταστροφές (πυρηνικά ατυχήματα) ή επιδημίες.

Ο τουρισμός ανακάμπτει σε σχετικά σύντομο διάστημα και έτσι, παρά τις επιμέρους διακυμάνσεις, η διεθνής τουριστική κίνηση εμφανίζει μακροπρόθεσμα θετική πορεία. Άλλωστε, ιστορικά οι κρίσεις δημιουργούν νέες ευκαιρίες και ενισχύουν ορισμένες δραστηριότητες που απευθύνονται στην αναψυχή, ανοίγουν νέους κλάδους και δρόμους για την οικονομική δραστηριότητα, με νέα προϊόντα που χαράζουν τις νέες διαδρομές της τουριστικής οικονομίας.

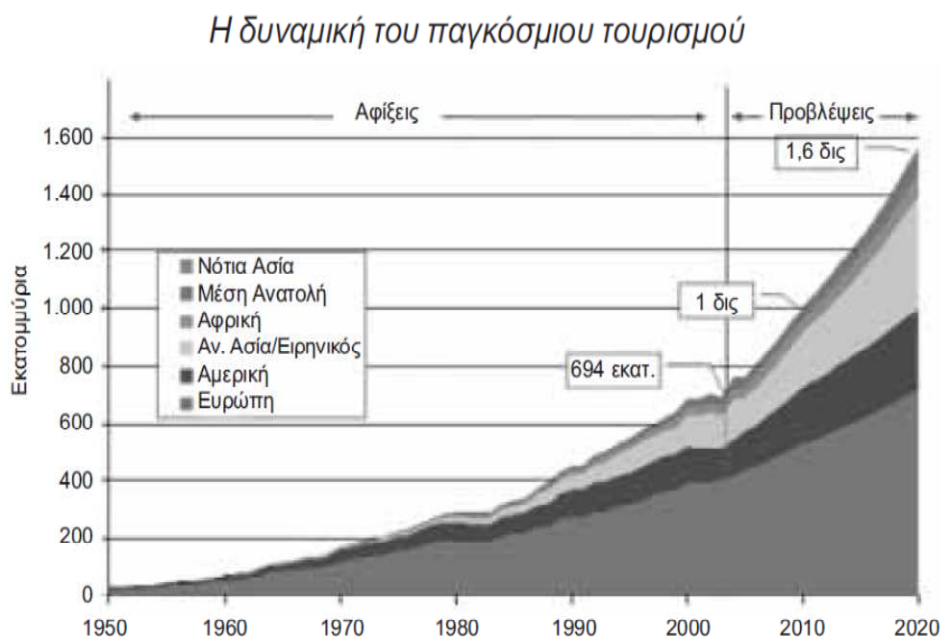
Η τελευταία ετήσια έρευνα του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού (WTTC), σε συνεργασία με την Oxford Economics, δείχνει ότι η συμβολή του τουριστικού και ταξιδιωτικού τομέα στο παγκόσμιο ΑΕΠ ξεπέρασε αυτήν της παγκόσμιας οικονομίας για έβδομη συνεχή χρονιά το 2017. Τον περασμένο χρόνο, οι άμεσες, έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις του τουρισμού και των ταξιδιών αντιπροσώπευσαν: 8,3 τρισ. δολάρια ΗΠΑ στο παγκόσμιο ΑΕΠ, 10,4% του συνολικού παγκοσμίου ΑΕΠ, 313 εκατ. θέσεις εργασίας, δηλαδή 1 στις 10 θέσεις εργασίας σε όλο τον κόσμο, εξαγωγές αξίας 1,5 τρισ. δολάρια ΗΠΑ (το 6,5% των συνολικών εξαγωγών, το 28,8% των συνολικών εξαγωγίμων υπηρεσιών), καθώς και επενδύσεις ύψους 882 δισ. δολάρια ΗΠΑ (4,5% των συνολικών επενδύσεων).³

Το 2017 ήταν μια πολύ καλή χρονιά για τον παγκόσμιο τουρισμό, ο οποίος αυξήθηκε κατά 4,6%, πολύ ταχύτερα δηλαδή από τη συνολική παγκόσμια οικονομία (αύξηση κατά 3% το 2017). Ο ρόλος του τουρισμού ως κινητήρια δύναμη ευημερίας είναι σαφής, καθώς ο τομέας δημιούργησε 7 εκατ. νέες θέσεις εργασίας το 2017, 1 στις 5 από όλες τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν σε ολόκληρο τον κόσμο.

---

³ Πηγή: <http://traveldailynews.gr>

Διάγραμμα 1: Η δυναμική του παγκόσμιου τουρισμού

Πηγή: UNWTO (ΠΟΤ), 2008 Tourism 2020 Vision

Λαμβάνοντας υπόψη τους ευρύτερους έμμεσους και επαγόμενους αντίκτυπους του, ο τομέας συνέβαλε 8,3 τρισ. δολάρια στην παγκόσμια οικονομία και υποστήριξε 313 εκατ. θέσεις εργασίας το 2017. Αυτό αντιστοιχούσε στο 10,4% του παγκόσμιου ΑΕΠ και περίπου 1 στις 10 θέσεις απασχόλησης.

Στην Ελλάδα ο τουριστικός κλάδος κατά το 2017 σημειώθηκε ρεκόρ επισκεπτών. Κατά τους 10 πρώτους μήνες του έτους ταξίδεψαν στην Ελλάδα 25,9 εκατομμύρια τουρίστες, σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ).

Για να είναι πιο εύκολη η σύγκριση: το ίδιο διάστημα το 2016 πέρασαν τις διακοπές τους στην Ελλάδα 23,5 εκατομμύρια άνθρωποι. Όπως προκύπτει, οι περισσότεροι τουρίστες προήλθαν από τη Γερμανία (περίπου 3,6 εκατομμύρια) ενώ ακολουθούν οι Βρετανοί με 2,9 εκατομμύρια⁴.

Η μεγάλη αύξηση της τουριστικής κίνησης αποδίδεται τόσο στο ότι το ελληνικό τουριστικό προϊόν είναι υψηλών προδιαγραφών, η σχέση ποιότητας - τιμής όσο και στην κατάσταση που επικρατεί σε άλλες χώρες. Τα τελευταία δυο χρόνια σημειώθηκαν ελάχιστα επεισόδια στην Ελλάδα ενώ και οι απεργιακές κινητοποιήσεις έχουν περιοριστεί σημαντικά.

Επιπλέον η Ελλάδα κατάφερε να επωφεληθεί από μέρος των απωλειών που καταγράφει ο τουριστικός κλάδος σε χώρες της βόρειας Αφρικής και στην Τουρκία.

⁴ Πηγή: www.huffingtonpost.gr

Σύμφωνα μάλιστα με τα προγνωστικά του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ταξιδιών και Τουρισμού WTTC η συμβολή του τουρισμού στο ελληνικό ΑΕΠ μέχρι το 2027 θα αυξηθεί κατά 4,6% και θα φτάσει τα 24,6 δις δολάρια. Θα είναι και η μεγαλύτερη από οποιονδήποτε άλλο κλάδο της οικονομίας. Σε αυτό το επίτευγμα συμβάλλουν αναμφισβήτητα οι Γερμανοί, οι Βρετανοί και οι Κινέζοι τουρίστες.⁵

1.2. Το τουριστικό προϊόν

Η έννοια του τουριστικού προϊόντος επαναλαμβάνεται συχνά-πυκνά από όλους τους τουριστικούς παραγωγούς, δηλαδή το κράτος και τους ιδιώτες, χωρίς ωστόσο να φαίνεται ότι γνωρίζουν σε βάθος το κύρος και την πολυδιάστατη σημαντικότητα της συγκεκριμένης έννοιας, τόσο στη διαδικασία της παραγωγής, όσο και στα οικονομικά αποτελέσματα και την άσκηση της τουριστικής πολιτικής.

Το τουριστικό προϊόν αποτελεί ένα σύνθετο προϊόν που για την παραγωγή του και την προσφορά του είναι αναγκαία η συνεργασία μεταξύ πολλών και διαφορετικών κλάδων της οικονομίας.

Απαιτείται ο συνδυασμός φυσικών και ανθρώπινων πόρων, μέσων μεταφοράς, ξενοδοχείων, εστιατορίων και άλλων.

Ένα βασικό του χαρακτηριστικό είναι η αδυναμία αποθήκευσής του και ότι ο τόπος κατανάλωσης του προϊόντος είναι ο τόπος παραγωγής του δηλαδή είναι απαραίτητο για την κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος η επίσκεψη στον συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό.

Ένας από τους πληρέστερους ορισμούς του τουριστικού προϊόντος δόθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού το 1980 και αφορά σε επτά τύπους στοιχείων:

1. Τη φυσική κληρονομιά
2. Την ενεργητική κληρονομιά
3. Την ανθρώπινη κληρονομιά
4. Τις θεσμικές, πολιτικές, νομικές και διοικητικές δομές.
5. Τις κοινωνικές δομές της χώρας (συμμετοχή του πληθυσμού στο δημοκρατικό σύστημα της χώρας, στην οργάνωση του χρόνου εργασίας και του ελεύθερου χρόνου, στις διακοπές μετ' αποδοχών, στο επίπεδο μόρφωσης, υγείας και αναψυχής).

---

⁵ Πηγή: <http://www.dw.com>

6. Τα αγαθά και τις υπηρεσίες, τα μεταφορικά μέσα και τους εξοπλισμούς, την ειδική υποδομή των διακοπών.
7. Τις οικονομικές και χρηματοδοτικές δραστηριότητες⁶.

1.3 Κατηγορίες και Είδη τουρισμού

1.3.1 Κατηγορίες Τουρισμού

Η έννοια του τουρισμού διακρίνεται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα από την οπτική γωνία από την οποία εξετάζεται ο τουρισμός και τους παράγοντες που προσδιορίζουν το φαινόμενο. Έτσι οι έξι βασικές κατηγορίες τουρισμού είναι⁷:

- ❖ ο μαζικός,
- ❖ ο ατομικός,
- ❖ ο εσωτερικός,
- ❖ ο εξωτερικός,
- ❖ ο συνεχής και ο εποχικός τουρισμός

Αναλυτικότερα, **ο μαζικός τουρισμός** είναι η κατηγορία η οποία διακρίνεται από ομαδικότητα συμμετοχής των ατόμων που μετακινούνται, τα οποία δεν αποσκοπούν σε διακοπές, αναψυχή τύπου μακράς διαμονής και ξεκούρασης. Με άλλα λόγια, το άτομο, ο τουρίστας, εντάσσεται σε ομάδες και υπακούει σε ορισμένα πρότυπα συμπεριφοράς, εξασφαλίζοντας έτσι μια ελάχιστη ικανοποίηση.

Ένα σύστημα στο οποίο οφείλεται η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού είναι το GIT (group inclusive tour), το οποίο έχει βοηθήσει πολλές χώρες ανά τον κόσμο να αναπτύξουν τον τουρισμό τους.

Ο ατομικός τουρισμός, είναι ακριβώς το αντίθετο του μαζικού τουρισμού. Ο κύριος χαρακτήρας της συγκεκριμένης κατηγορίας τουρισμού είναι περιηγητικός και εξερευνητικός, ενώ στην διάδοση και ενίσχυση του συνετέλεσε η ανάπτυξη και εξέλιξη των ιδιωτικών και ατομικών μέσων μεταφοράς. Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη του εν λόγω τουρισμού οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο σύστημα ΙΠΤ (individual inclusive tour), το οποίο προσφέρει σε μεμονωμένα άτομα ελκυστικά τουριστικά πακέτα.

Ο εσωτερικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από μετακινήσεις των τουριστών στην επικράτεια της χώρας διαμονής τους. Είναι αρκετά σημαντικός για την

---

⁶ Βαρβαρέσος, 1997

⁷ Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης και Λύτρας, 1998

οικονομία μιας χώρας διότι με αυτό το είδος τουρισμού περιορίζεται η εκροή συναλλάγματος, αφού δεν πραγματοποιείται τουρισμός σε τρίτες χώρες. Η ανάπτυξη αυτού προϋποθέτει την δημιουργία κατάλληλων και ταυτόχρονα οικονομικά προσιτών μέσων φιλοξενίας στους ντόπιους τουρίστες, καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας των διάφορων οδικών δικτύων και μέσων συγκοινωνίας, ώστε οι μετακινήσεις των ντόπιων τουριστών στην επικράτεια της χώρας που κατοικούν μόνιμα να είναι ταχύτερες, πιο άνετες και πιο ασφαλείς.

Εξωτερικός ή διεθνής τουρισμός είναι η κατηγορία τουρισμού που αποτελείται από άτομα μιας χώρας που την αφήνουν προσωρινά για να επισκεφθούν μια άλλη χώρα ή χώρες για τουριστικούς λόγους. Ο εξωτερικός τουρισμός χωρίζεται σε ενεργητικό και παθητικό και ο διαχωρισμός αυτός γίνεται με βάση τη ροή χρήματος. Πιο συγκεκριμένα, στον ενεργητικό τουρισμό γίνεται εισροή συναλλάγματος, ενώ αντίθετα στον παθητικό γίνεται εκροή συναλλάγματος.

Ο **συνεχής τουρισμός** διαρκεί όλο τον χρόνο και δεν επηρεάζεται από κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε όλες τις εποχές και σε οποιονδήποτε τόπο. Κάποια αντιπροσωπευτικά παραδείγματα αυτής της κατηγορίας τουρισμού είναι ο συνεδριακός τουρισμός, εκθέσεων, πόλης και μορφωτικός τουρισμός

Τέλος, ο **εποχιακός τουρισμός** είναι η κατηγορία του τουρισμού που δεν διαρκεί ολόκληρο το χρόνο, σε αντίθεση με την παραπάνω κατηγορία, αφού οι κλιματολογικές συνθήκες επηρεάζουν κατά κόρον την τουριστική δραστηριότητα.

Κάποια αντιπροσωπευτικά παραδείγματα αυτής της κατηγορίας τουρισμού είναι ο γενικός εποχιακός τουρισμός, την περίοδο του καλοκαιριού, ο χειμερινός τουρισμός και ο τουρισμός παραχείμασης.

1.3.2 Είδη τουρισμού

Ο τουρισμός όμως εκτός από τις κατηγορίες στις οποίες χωρίζεται, μπορεί να χωριστεί και σε είδη ή μορφές ανάλογα με το σκοπό τον οποίο εξυπηρετεί. Τα είδη είναι πάρα πολλά, καθώς πολλοί είναι και οι λόγοι που μπορεί κάποιος να μετακινηθεί από τον τόπο μόνιμης κατοικίας του σε κάποιον άλλο, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Ευρύτερα διαδεδομένα είδη τουρισμού είναι: ο γενικός τουρισμός, μορφωτικός τουρισμός, εκθέσεων, υγείας, άθλησης, τουρισμός πόλης, συνεδριακός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, οικογενειακός, τρίτης ηλικίας, χειμερινών σπορ, τουρισμός

παραχρειασσης, ορεινός, αγροτικός, θαλάσσιος τουρισμός, χρονομεριστικός τουρισμός, θρησκευτικός, επιλεκτικός τουρισμός, οικολογικός, λαϊκός, κοινωνικός. Στη συνέχεια θα αναλυθούν τα βασικότερα και πιο συνήθη είδη τουρισμού:

Ο γενικός τουρισμός είναι η πιο σημαντική μορφή τουρισμού, όχι μόνο από άποψη μεγέθους στο σύνολο της τουριστικής αγοράς, αλλά επίσης και από άποψη αναγκών σε πόρους και υπηρεσίες που απαιτούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Στον μορφωτικό τουρισμό τα άτομα έχουν κατά κύριο σκοπό τη συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις και την πνευματική τους καλλιέργεια. Συνήθως, αυτό το είδος τουρισμού εκδηλώνεται με επισκέψεις σε ιστορικά μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους, παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων. Οι ειδικές ανάγκες αυτής της μορφής τουρισμού είναι ιδιαίτερα αυξημένες, καθώς συνδυάζουν την κλασική τουριστική υποδομή (ξενοδοχεία, εστιατόρια κ.τ.λ.) με την ειδική πολιτιστική υποδομή (πολιτιστικές και μορφωτικές εκδηλώσεις, βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικό προσωπικό, εκπαιδευτικά ιδρύματα κ.λπ.)

Στον τουρισμό εκθέσεων ο επισκέπτης συνδυάζει την επαγγελματική του ενημέρωση με κάποια μορφή τουρισμού.(πχ τουρισμό πόλης ή μορφωτικό τουρισμό).

Τουρισμός υγείας ή θεραπευτικός τουρισμός όπως λεγόταν παλιά εξελίσσεται σε μια από τις πιο σημαντικές και δημοφιλής μορφές του τουρισμού. Αποτελεί μία αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού, η οποία αναφέρεται ως επί το πλείστον σε άτομα τρίτης ηλικίας, όπου αναζητούν μεθόδους για την σωματική τους και ψυχική τους αποκατάσταση και βελτίωση. Οι φυσικοί πόροι είναι το κύριο χαρακτηριστικό που προσελκύει αυτή την κατηγορία τουριστών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι επισκέψεις σε λουτρά, και θαλασσοθεραπείες.

Ο τουρισμός άθλησης αντιπροσωπεύει τα άτομα που μετακινούνται για την παρακολούθηση κάποιου μεγάλου αθλητικού γεγονότος όπως είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες, όπως επίσης την προϋποθέτει δημιουργία ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων τα οποία απασχολούν έμπειρο προσωπικό π.χ. γυμναστών ή προπονητών. Επιπροσθέτως μπορεί περιλαμβάνονται και αθλητικές δραστηριότητες ερασιτεχνικού χαρακτήρα, οι οποίες υλοποιούνται στο πλαίσιο του ταξιδιού⁸.

---

⁸ Λαγός Δ, 2005

Ο συνεδριακός τουρισμός περιλαμβάνει κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις όπως για παράδειγμα συνέδρια ή συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετοχών⁹.

Ο τουρισμός παραχείμασης αναφέρεται στις τουριστικές δραστηριότητες ατόμων που κατά την χειμερινή περίοδο κάνουν διακοπές είτε μεγάλης είτε μικρής διάρκειας σε άλλες χώρες με πιο ήπια κλίματα, έτσι ώστε να αποφεύγουν τις αντίξοες κλιματολογικές ή καιρικές συνθήκες που επικρατούν στην πατρίδα τους¹⁰.

Αγροτικός τουρισμός ή αγροτουρισμός σχετίζεται με τις δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο. Είναι ένα είδος διακοπών που έχει επινοηθεί από τους μικρούς ιδιοκτήτες γης-αγρότες οι οποίοι απευθύνονται σε ανθρώπους που θέλουν να ζήσουν από κοντά τις παραδοσιακές μορφές καλλιέργειας και που πολλές φορές θέλουν να συμμετέχουν και ενεργά σε αυτές.

Θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να οριστεί ως μια ιδιόμορφη μορφή τουρισμού. Είναι τουρισμός μικρής διάρκειας και αντιπροσωπεύει την τουριστική δραστηριότητα η οποία εκδηλώνεται με την μετακίνηση ενός ανθρώπου από τη μόνιμη κατοικία του σε ένα τόπο που θεωρείται ιερός. Στην Ελλάδα για παράδειγμα, τα θρησκευτικά μνημεία αποτελούν σημαντικό κομμάτι εθνικής και θρησκευτικής κληρονομιάς και συνιστούν βασικό πόλο έλξης. Ως τουριστικά πακέτα, ο θρησκευτικός τουρισμός είναι και θα πρέπει να είναι προσιτός σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, διότι δεν είναι τουρισμός πολυτελείας και δεν απαιτεί την ανάπτυξη ιδιαίτερης υποδομής, ενώ τα οικονομικά οφέλη για τους θρησκευτικούς τόπους είναι σημαντικά για την επιβίωση τους. Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι δυνατόν να αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου και παρουσιάζει ιδιαίτερες κορυφώσεις και κινητικότητα, σε συγκεκριμένες ημερομηνίες που συνδέονται με γεγονότα ιδιαίτερης θρησκευτικής σημασίας¹¹.

Επιπλέον υπάρχει ο **ορειβατικός τουρισμός** που ταυτίζεται με την ορειβασία και ο τουρισμός περιπέτειας. Ως τουρισμός περιπέτειας θεωρείται 'η δραστηριότητα αναψυχής που λαμβάνει χώρα σε έναν ασυνήθιστο, εξωτικό, απομονωμένο ή δυσπρόσιτο προορισμό και χαρακτηρίζεται από έναν βαθμό κινδύνου και συγκίνησης για αυτόν που την πραγματοποιεί αλλά και από την ανάγκη για βαθύτερη γνώση του κόσμου και του ίδιου του ανθρώπου'¹².

---

⁹ Λαγός Δ, 2005

¹⁰ Λαγός Δ, 2005

¹¹ Λαγός Δ, 2005- Λαμπρινός, 2007

¹² Λαγός Δ, 2005

Τέλος, ο **χρονομεριστικός τουρισμός** αποτελεί αναμφίβολα την ταχύτερα αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού στις μέρες μας. Η υπερσύγχρονη αυτή μορφή τουρισμού βασίζεται στην αρχή της πώλησης του δικαιώματος χρήσης ενός ξενοδοχείου ή συγκροτήματος διαμερισμάτων για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο (σεζόν) κάθε χρόνο και απευθύνεται κυρίως σε πελατεία μέσης και υψηλής εισοδηματικής στάθμης¹³.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως πολλά από τα προαναφερθέντα είδη τουρισμού μπορούν να συνυπάρχουν, αφού πολλοί τουρίστες επιλέγουν κάποιο προορισμό όχι μόνο για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένου καθαρά σκοπού αλλά πιθανότατα για εξυπηρέτηση πολλών.

---

¹³ Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998

Κεφάλαιο 2^ο

Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης. Τουρισμός και ανάπτυξη τουρισμού στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.

2.1 Ο τουρισμός στην Ελλάδα και τα οφέλη του

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς για καλοκαιρινές διακοπές, αλλά προσφέρει επίσης ελκυστικές προτάσεις για θεματικό τουρισμό όλο τον χρόνο. Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της, όπως η πλούσια πολιτισμική κληρονομιά, η φυσική ομορφιά του τόπου και η γεωγραφική ποικιλομορφία προσελκύουν τα τελευταία χρόνια σημαντικές επενδύσεις στον κλάδο του τουρισμού, ενισχύοντας την εικόνα της Ελλάδας αφενός ως τουριστικού προορισμού παγκόσμιου βεληνεκούς, και αφετέρου ως τουριστική αγορά με εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες.¹⁴

Ο τουρισμός, σε αντίθεση με τις περισσότερες μεταποιητικές δραστηριότητες ή τις δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα, αποτελεί οριζόντια δραστηριότητα και όχι κάθετη. Δηλαδή, ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που οριοθετείται από την πλευρά της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών ενώ οι μεταποιητικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα αποτελούν δραστηριότητες παραγωγής και προσφοράς προϊόντων. Για παράδειγμα, ο μεταλλουργικός κλάδος συγκροτείται από τις εταιρείες παραγωγής προϊόντων μετάλλου και ο κλάδος των σιτηρών από τις αγροτικές επιχειρήσεις που παράγουν σιτηρά. Αντίθετα, η δραστηριότητα του τουρισμού επιδρά σε πολλούς κλάδους της οικονομίας, όπως μεταφορές (π.χ. ταξίδι με αεροπλάνο και transfer με λεωφορείο), διαμονής (σε ξενοδοχείο ή αλλού), εστίασης (σε εστιατόρια ή bar εντός ή εκτός του χώρου διαμονής), διασκέδασης (περιλαμβανομένων των επισκέψεων σε αξιοθέατα) και κατανάλωσης σε καταστήματα. Έτσι ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που –ούτως ή άλλως- αφορά πολλά και διάφορα μέρη του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού μιας χώρας.

Η σημαντικότητα του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας και της απασχόλησης θα αναλυθεί κατωτέρω διεξοδικά. Επιγραμματικά αναφέρουμε ότι ο τουρισμός αποτελεί τα τελευταία χρόνια για την ελληνική οικονομία το ανάχωμα

---

¹⁴ Πηγή: <http://www.enterprisegreece.gov.gr>

στην ύφεση και την ατμομηχανή για την μείωση της ανεργίας. Επίσης, ο κλάδος του τουρισμού είναι ένας από τους λίγους τομείς που παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον και λόγω της σημασίας του μπορεί να αποτελέσει βασικό μοχλό για την επάνοδο της χώρας στην ανάπτυξη. Λόγω δε της μεγάλης διασποράς των τουριστικών προορισμών ανά την χώρα, ο τουρισμός παίζει καταλυτικό ρόλο στην διαμόρφωση του εθνικού εισοδήματος σε πολλές Περιφέρειες της χώρας. Στον αντίποδα, ο τουρισμός έχει έντονη εποχικότητα λόγω του ότι οι διακοπές για 'Ήλιο & Θάλασσα' αποτελούν το βασικό τουριστικό προϊόν της χώρας.

Δεδομένης της σημασίας του τουρισμού για την ελληνική οικονομία, η αποτύπωση των οικονομικών μεγεθών του αποτελεί προϋπόθεση για την διαμόρφωση και διατύπωση απόψεων και επιλογών ως προς την στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί στον ελληνικό τουρισμό για την ανάπτυξή του και την επίλυση των προβλημάτων του. Το παρόν κεφάλαιο αποσκοπεί στο να συμβάλλει στην κατεύθυνση αυτή προσφέροντας μια βάση συζήτησης αποτυπώνοντας τα ακόλουθα μεγέθη του ελληνικού τουρισμού:

- ❖ την συμβολή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας μέσω αναλυτικής καταγραφής και αποτύπωσης των μεγεθών για τον Εισερχόμενο Τουρισμό, τον Εγχώριο Τουρισμό, τις Επενδύσεις στον Τουρισμό και τις Έμμεσες και Προκαλούμενες Επιδράσεις του στην οικονομία,
- ❖ την περιφερειακή διάσταση του τουρισμού, δηλαδή την συμβολή του στη διαμόρφωση του ΑΕΠ των Περιφερειών της χώρας, την συμβολή του τουρισμού στη διατήρηση ισορροπίας στο Ισοζύγιο Πληρωμών της χώρας,
- ❖ την συμβολή του τουρισμού στην απασχόληση

Το 2016 η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν 24,8 εκ. τουρίστες, μόνιμους κατοίκους άλλων χωρών («Μη Κάτοικοι»), και εισέπραξε σχεδόν 12,8 δις Ευρώ. Η εικόνα για το 2016 αναφορικά με την επιλογή του μεταφορικού μέσου των τουριστών που επιλέγουν την Ελλάδα για τις διακοπές τους είναι σχεδόν ίδια με τα προηγούμενα χρόνια.

Συγκεκριμένα, το αεροπλάνο (66,0%) εξακολουθεί να αποτελεί το κύριο μεταφορικό μέσο και ακολούθως το αυτοκίνητο 31,0% και το πλοίο 3,0%. Το ποσοστό των τουριστών που επιλέγουν το τρένο ως μέσο μεταφοράς για το ταξίδι τους στην Ελλάδα είναι αμελητέο.

Αναφορικά με τα έσοδα, παρατηρείται έντονη εποχικότητα, με το 62,6% των εσόδων να καταγράφεται στο 3ο τρίμηνο του έτους. Αντίστοιχα, στο 2ο τρίμηνο του έτους που σηματοδοτεί την έναρξη της τουριστικής περιόδου καταγράφεται το

25,5% των εσόδων. Πράγμα εύλογο μιας και στα δύο αυτά τρίμηνα καταγράφεται το 79,5% των συνολικών αφίξεων στην χώρα μας.

Για το 1ο και 4ο τρίμηνο του έτους, τόσο οι αφίξεις όσο και τα έσοδα είναι συγκριτικά μικρότερα, με το 1ο τρίμηνο να καταγράφει το 6,5% των αφίξεων και το 4,0% των εσόδων και το 4ο τρίμηνο το 13,9% των αφίξεων και 10,7% των εσόδων. Επίσης, η εικόνα των αφίξεων και των εσόδων δείχνουν την εξάρτηση του τουρισμού της χώρας μας από το κυρίαρχο προϊόν –σε Ευρωπαϊκό επίπεδο- ‘Ήλιος & Θάλασσα’, καθώς από την έναρξη μέχρι την λήξη της καλοκαιρινής περιόδου (Απρίλιος – Σεπτέμβριος) καταγράφεται το 79,5% των αφίξεων και το 88,1% των εσόδων.

Πίνακας 1: Εισερχόμενος τουρισμός 2016				
	Αφίξεις	%	Έσοδα €	%
Ιανουάριος	559.058	2,3	159.148.000	1,2
Φεβρουάριος	433.185	1,7	132.037.000	1,0
Μάρτιος	628.723	2,5	214.207.000	1,7
Απρίλιος	901.581	3,6	417.723.000	3,3
Μάιος	1.952.667	7,9	1.049.195.000	8,2
Ιούνιος	2.971.000	12,0	1.784.362.000	14,0
Ιούλιος	4.664.388	18,8	2.788.948.000	21,9
Αύγουστος	5.084.156	20,5	3.029.005.000	23,7
Σεπτέμβριος	4.149.739	16,7	2.171.932.000	17,0
Οκτώβριος	2.174.081	8,8	963.068.000	7,6
Νοέμβριος	716.782	2,9	204.666,000	1,6
Δεκέμβριος	563.986	2,3	190.920.000	1,5
ΣΥΝΟΛΟ	24.799.346	100	12.755.343.000	100
Αεροπορικώς	16.329.401	66%		
Οδικώς	7.605.754	31%		
Σιδηροδρομικώς	9.903	0%		
Δια θαλάσσης	854.292	3%		

Πηγή ΕΛΣΑΤ, ΤτΕ Επεξεργασία SETE Intelligence

Το 2016, ο εισερχόμενος τουρισμός παρουσίασε αύξηση αφίξεων (+5,1%) ενώ αντίθετα τα έσοδα για πρώτη φορά τα 4 τελευταία χρόνια εμφάνισαν μείωση (-

6,8%). Η αύξηση των διανυκτερεύσεων ήταν αισθητά μικρότερη των αφίξεων (+2,9%).

Πίνακας 2: Βασικά μεγέθη εισερχόμενου τουρισμού 2015-2016			
	2015	2016	%Δ
Έσοδα (εκ €)	13.679	12.755	-6,8%
Διανυκτερεύσεις (χιλ)	185.027	190.402	2,9%
Αφίξεις (χιλ)	23.599	24.799	5,1%
Μέση διάρκεια παραμονής	7,8	7,7	-2,1%
ΜΚΔ	579.6	514.3	-11,3%
Δαπάνη/Διανυκτέρευση	73,9	66,9	-9,5%

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ Επεξεργασία SETE Intelligence

Η Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη (ΜΚΔ) εμφανίζει μείωση κατά -11,3% που οφείλεται πρωτίστως στην μείωση της Δαπάνης ανά Διανυκτέρευση (-9,5%) και δευτερευόντως στην μείωση της Μέσης Διάρκειας Παραμονής (-2,1%).

2.2. Εγχώριος Τουρισμός

Η τελευταία διαθέσιμη εκτίμηση της δαπάνης του εγχώριου τουρισμού είναι η «Έρευνα Διακοπών» της ΕΛΣΤΑΤ για το 2015. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η εγχώρια τουριστική δαπάνη για ταξίδια άνω της μίας (1) διανυκτέρευσης ήταν 1.264 εκ. Ευρώ όταν για το 2014 ήταν 1.352 εκ. Ευρώ , δηλαδή συρρικνωμένη κατά 6,5% σε σχέση με το 2014. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2008, η αντίστοιχη δαπάνη ήταν 3.868 εκ. Ευρώ δηλαδή, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, ο εγχώριος τουρισμός μειώθηκε κατά περίπου 67,0%

Η εικόνα αυτή αναδεικνύεται και από τον παρακάτω πίνακα για ταξίδια με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις:

Πίνακας 3: Εγχώριος τουρισμός-Ταξίδια με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις¹⁵					
	2008	2013	2014	2015	Δ
Ταξίδια	6.831.852	3.257.771	3.743.868	3.368.957	-50,7%
Δαπάνη (€)	3.159.801.317	1.027.761.500	1.137.771.331	1.059.551.179	-66,5%
ΜΚΔ (€)/ταξίδι	463	315	304	315	-32,0%

Μεταξύ των ετών 2008 και 2015, λόγω της κρίσης:

- ❖ ο αριθμός των ταξιδιών με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις μειώθηκε κατά - 50,7%,
- ❖ η Μέση κατά Κεφαλή Δαπάνη (ΜΚΔ) ανά ταξίδι μειώθηκε κατά -32,0%,
- ❖ ως αποτέλεσμα, η συνολική δαπάνη μειώθηκε κατά - 66,5%

Πίνακας 4: Εγχώριος τουρισμός-Ταξίδια με τουλάχιστον 1 διανυκτέρευση¹⁶			
	2014	2015	Δ
Ταξίδια	5.340.163	4.841.525	-9,3%
Δαπάνη (€)	1.352.466.146	1.264.125.934	-6,5%
Μέση Κατά Κεφαλή Δαπάνη (€)/ταξίδι	253	261	3,1%

Σύμφωνα με τον ανωτέρω πίνακα, για ταξίδια με τουλάχιστον 1 διανυκτέρευση, προκύπτει ότι: ο αριθμός των ταξιδιών μειώθηκε κατά -9,3%, η Μέση κατά Κεφαλή δαπάνη ανά ταξίδι αυξήθηκε κατά +3,1%, ενώ η συνολική δαπάνη μειώθηκε κατά -6,5%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των αεροπορικών αφίξεων εσωτερικού και ακτοπλοΐας, το 2016 καταγράφεται σημαντική αύξηση του εγχώριου τουρισμού σε σχέση με το 2015 (που ήταν έτος εξαιρετικά υψηλής οικονομικής ανασφάλειας). Συνεπώς η ταξιδιωτική δαπάνη του εγχώριου τουρισμού για το 2016 εκτιμάται σε 1.365 εκ. Ευρώ, αυξημένη κατά 8% σε σχέση με το 2015.

¹⁵ Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

¹⁶ Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

Ο τουρισμός εισφέρει άμεσα σχεδόν 10% του ΑΕΠ ενώ, συνυπολογιζομένων των έμμεσων ωφελειών, εισφέρει 1 στα 4 ευρώ του ελληνικού ΑΕΠ. Σε 3 νησιωτικές Περιφέρειες δημιουργεί 50% ή και περισσότερο του ΑΕΠ τους.

Περισσότερο από το 50% του ΑΕΠ των νησιωτικών και απομακρυσμένων περιοχών της χώρας μας, παρά την εποχικότητά του, δημιουργείται από τον τουρισμό: στο Νότιο Αιγαίο είναι 68%, στην Κρήτη 52% και στα Ιόνια 58%. Όσον αφορά στα έσοδα του κράτους, δεν χωράει αμφιβολία, ότι ένα μεγάλο μέρος των δημόσιων εσόδων και σημαντικό μέρος των εσόδων των Ταμείων, οφείλεται στις εισφορές και τους αυξημένους φόρους που απέδωσαν οι επιχειρήσεις του τουρισμού.

Παράλληλα, η άμεση και έμμεση απασχόληση στον τομέα του τουρισμού έχει αγγίξει τις 800 χιλιάδες, ενώ έχει τη δυναμική να υπερβεί το 1 εκατομμύριο έως το 2021, ενώ το νέο ιστορικό υψηλό των αφίξεων και το 2016, επιβεβαιώνει το γεγονός ότι η χώρα μας έχει εδραιώσει την εικόνα και την αντίληψη ότι πρόκειται για έναν τουριστικό προορισμό που είναι μοναδικός στον κόσμο και αξίζει να βρεθεί στο top δέκα παγκοσμίως.¹⁷

Το ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών Ιανουαρίου - Ιουνίου κατέγραψε αύξηση 8,5% και ανήλθε στα 3,147 δισ. ευρώ, έναντι πλεονάσματος 2,901 δισ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2016, σύμφωνα με τα οριστικά στοιχεία, που ανακοίνωσε η Τράπεζα της Ελλάδος.

2.3 Εισερχόμενος τουρισμός

Το 2016 η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν 24,8 εκ. τουρίστες, μόνιμους κατοίκους άλλων χωρών (Μη Κάτοικοι), και εισέπραξε σχεδόν 12,8 δις Ευρώ.

Όσον αφορά τις σημαντικότερες χώρες προέλευσης ταξιδιωτών, οι εισπράξεις από τη Γερμανία αυξήθηκαν κατά 12,7% και διαμορφώθηκαν στα 672 εκατ. ευρώ, ενώ αυτές από τη Γαλλία αυξήθηκαν κατά 4,5% και διαμορφώθηκαν στα 247 εκατ. ευρώ. Οι εισπράξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο επίσης αυξήθηκαν κατά 9,7% και διαμορφώθηκαν στα 661 εκατ. ευρώ. Από τις χώρες εκτός της ΕΕ, αύξηση κατά 17,8% παρουσίασαν οι εισπράξεις από τη Ρωσία, οι οποίες διαμορφώθηκαν στα 129 εκατ. ευρώ, ενώ οι εισπράξεις από τις ΗΠΑ σημείωσαν επίσης άνοδο κατά 1,9% και διαμορφώθηκαν στα 273 εκατ. ευρώ.

---

¹⁷ Ηλίας Κικίλιας Γενικός Διευθυντής, Ινστιτούτο ΣΕΤΕ

Πίνακας 5: Εισερχόμενος τουρισμός 2016				
	Αφίξεις	%	Έσοδα (€)	%
Ιανουάριος	559.058	2,3%	159.148.000	1,2%
Φεβρουάριος	433.185	1,7%	132.037.000	1,0%
Μάρτιος	628.723	2,5%	214.207.000	1,7%
Απρίλιος	901.581	3,6%	417.723.000	3,3%
Μάιος	1.952.667	7,9%	1.049.195.000	8,2%
Ιούνιος	2.971.000	12,0%	1.784.362.000	14,0%
Ιούλιος	4.664.388	18,8%	2.788.948.000	21,9%
Αύγουστος	5.084.156	20,5%	3.029.005.000	23,7%
Σεπτέμβριος	4.149.739	16,7%	2.171.932.000	17,0%
Οκτώβριος	2.174.081	8,8%	963.068.000	7,6%
Νοέμβριος	716.782	2,9%	204.666.000	1,6%
Δεκέμβριος	563.986	2,3%	190.920.000	1,5%
Σύνολο	24.799.346	100%	12.755.343.000	100%
Αεροπορικώς	16.329.401	66%		
Οδικώς	7.605.754	31%		
Σιδηροδρομικώς	9.903	0%		
Δια θαλάσσης	854.292	3%		

Πηγή ΕΛΣΑΤ

Αναφορικά με την κατανομή της ταξιδιωτικής δαπάνης μη κατοίκων στην Ελλάδα ανά λόγο ταξιδιού, ο κύριος όγκος των εισπράξεων σχετίζεται με **ταξίδια για προσωπικούς λόγους**, των οποίων το μερίδιο στο σύνολο των δαπανών ανήλθε σε 92,0% την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2017, έναντι 90,6% την αντίστοιχη περίοδο του 2016, παρουσιάζοντας αύξηση στις εισπράξεις κατά 7,8%.

Αύξηση κατά 96,8% παρουσίασαν τα **ταξίδια για λόγους υγείας** και οι συναφείς εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα 24 εκατ. ευρώ.

Οι εισπράξεις από **ταξίδια για επαγγελματικούς λόγους** εμφάνισαν πτώση κατά 9,6%, μειώνοντας τη συμμετοχή τους στο σύνολο των εισπράξεων (Ιανουάριος-Ιούνιος 2017: 8,0%, Ιανουάριος-Ιούνιος 2016: 9,4%).

Οι διανυκτερεύσεις ταξιδιωτών στην Ελλάδα διαμορφώθηκαν στις 59.859 εκατομμύρια την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2017, έναντι 56,868 εκατομμυρίων την αντίστοιχη περίοδο του 2016, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 5,3%. Το γεγονός

αυτό οφείλεται στην αύξηση κατά 7,5% των διανυκτερεύσεων τόσο των κατοίκων χωρών εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και των διανυκτερεύσεων των κατοίκων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 3,9%.

Η άνοδος των διανυκτερεύσεων των κατοίκων χωρών της ΕΕ είναι αποτέλεσμα της αύξησης των διανυκτερεύσεων από τις χώρες της ζώνης του ευρώ κατά 9,2%, καθώς οι διανυκτερεύσεις από τις χώρες ΕΕ εκτός της ζώνης του ευρώ μειώθηκαν κατά 3,8%.

Ο μεγαλύτερος όγκος των επισκέψεων, σε ποσοστό 87,7% του συνόλου, πραγματοποιήθηκε σε έξι περιφέρειες ως εξής:

- ❖ Περιφέρεια Αττικής (1.986 χιλ.),
- ❖ Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (1.948 χιλ.),
- ❖ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (1.497 χιλ.),
- ❖ Περιφέρεια Κρήτης (1.367 χιλ.),
- ❖ Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (597 χιλ.)
- ❖ Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (519 χιλ.).

Στο σύνολο των υπόλοιπων περιφερειών (Ηπείρου, Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας, Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Δυτικής Μακεδονίας και Βορείου Αιγαίου) πραγματοποιήθηκαν 1,112 εκατ. επισκέψεις.

Τέσσερις (4) κύριοι προορισμοί κινήθηκαν θετικά στους τρεις δείκτες (Εισπράξεις, Επισκέψεις και διανυκτερεύσεις)¹⁸

Πίνακας 6: Περιφέρειες που κινήθηκαν θετικά			
Περιφέρεια	Εισπράξεις	Επισκέψεις	Διανυκτερεύσεις
Νότιο Αιγαίο	10,9%	12,1%	24,7%
Κρήτη	3,5%	6,8%	5,2%
Αττική	12,3%	6,6%	9,2%
Κεντρική Μακεδονία	9,7%	8,3%	0,5%

¹⁸ Πηγή: SETE intelligence

Αντίθετα, τρεις (3) προορισμοί με περιορισμένη κίνηση κινήθηκαν αρνητικά και στους 3 δείκτες¹⁹:

Πίνακας 7: Περιφέρειες που κινήθηκαν αρνητικά			
Περιφέρεια	Εισπράξεις	Επισκέψεις	Διανυκτερεύσεις
Δυτική Μακεδονία	-41,6%	-38,5%	-51,6%
Στερεά Ελλάδα	-7,8%	-5,3%	-2,0%
Πελοπόννησος	-10,0%	-28,6%	-26,1%

2.4 Επενδύσεις στον τουρισμό

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΙΝΣΕΤΕ²⁰, το σύνολο των επενδύσεων των ξενοδοχείων το 2014 ανήλθε σε 785 εκ Ευρώ.

Από το ποσό αυτό ένα μέρος αφορά σε εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες και το υπόλοιπο σε αγαθά και υπηρεσίες εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Το ποσοστό εγχώριας προστιθέμενης αξίας εκτιμάται σε 59,0% στις νέες κατασκευές και 44,0% στις ανακαινίσεις.

Συνεπώς, η επένδυση του ξενοδοχειακού κλάδου για το 2014, καθαρή από εισαγωγές, ανέρχεται σε 400 εκ Ευρώ.

Σύμφωνα με το IOBE (2012), τα έσοδα των καταλυμάτων, που δεν περιλαμβάνουν μόνο ξενοδοχεία αλλά και ενοικιαζόμενα δωμάτια, βίλλες κλπ., αντιπροσωπεύουν το 45,0% της τουριστικής δραστηριότητας. Ελλείπει στοιχείων για τους άλλους κλάδους, αλλά και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ξενοδοχειακός κλάδος προσφέρει μόνο ένα μέρος των καταλυμάτων, μπορεί κανείς αναλογικά να εκτιμήσει το σύνολο της επένδυσης των άλλων κλάδων σε τουλάχιστον 960 εκ Ευρώ.

Αναγνωρίζοντας ότι, σε σχέση με τους άλλους κλάδους που εξυπηρετούν τον τουρισμό, ο ξενοδοχειακός κλάδος είναι συγκριτικά μεγαλύτερης εντάσεως κεφαλαίου και προκειμένου να είμαστε συντηρητικοί στις προβλέψεις μας,

¹⁹ Πηγή: SETE intelligence

²⁰ Τα στοιχεία αποτελούν μια πρώτη προσέγγιση και βασίζονται σε μελέτη του SETE Intelligence που θα δημοσιευθεί προσεχώς και η οποία βασίζεται στην ανάλυση ισολογισμών χρήσης 2014 ξενοδοχειακών εταιρειών στις οποίες ανήκαν 1.982 μονάδες με 131.884 δωματίων (32% του συνόλου). Ανά κατηγορία, αντιπροσωπεύουν το 50% των δωματίων 5*, 41% των δωματίων 4*, 33% των δωματίων 3*, 21 % των δωματίων 2* και 5% των δωματίων 1*.

Η μελέτη θα δημοσιευθεί όταν ολοκληρωθεί και η επεξεργασία των ισολογισμών χρήσης 2015 και, τότε, θα αναθεωρηθεί και η εκτίμηση των επενδύσεων για το 2015 και για το 2016.

μειώνουμε το ποσό αυτό κατά το 1/3 και εκτιμούμε την συνολική δαπάνη των άλλων κλάδων σε 640 εκ. Ευρώ.

Συγκρινόμενοι με τον ξενοδοχειακό κλάδο, οι άλλοι κλάδοι έχουν επίσης χαμηλότερη αναλογία εγχώριας δαπάνης στις επενδύσεις λόγω του ότι επενδύουν περισσότερο σε μηχανήματα και εξοπλισμό και λιγότερο σε κτίρια συντηρητικά, η εγχώρια δαπάνη εκτιμάται σε 1/3 της συνολικής επένδυσης. Συνεπώς η επένδυση των άλλων κλάδων για το 2014, επίσης καθαρή από εισαγωγές, εκτιμάται σε 215 εκ. Ευρώ.

Βάσει των παραπάνω, το σύνολο της επενδυτικής δραστηριότητας του τουρισμού για το 2014 υπερβαίνει τα 1,4 δισ. Ευρώ μικτά, εκ των οποίων 615 εκ Ευρώ αφορούν σε εγχώρια δαπάνη. Ελλείψει άλλων στοιχείων εκτιμούμε το ίδιο ποσό και για το 2015 και για το 2016.

2.5 Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία

2.5.1 Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ

Κατηγορία δαπάνης²¹	2015, εκατομ €	2016, εκατομ €
Δαπάνη εισερχόμενου τουρισμού	13.679	12.799
Δαπάνη τουριστών κρουαζιέρας	447	483
Δαπάνη εταιριών κρουαζιέρας	165	178
Αερομεταφορές	1.257	1.370
Θαλάσσιες μεταφορές	136	133
Εγχώριος τουρισμός	1.264	1.365
Επενδύσεις	615	615
Άμεση επίπτωση τουρισμού	17.563	16.943
Ως % ΑΕΠ	10%	9,6%
ΑΕΠ	175.697	175.888

Πηγή: SETE Intelligence

Σύμφωνα με την 1η εκτίμηση της ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ της χώρας, σε τρέχουσες τιμές, το 2016 διαμορφώθηκε στα 175.888 εκ. Ευρώ οριακά αυξημένο κατά +0,1% σε σύγκριση με το 2015 (175.697 εκ. Ευρώ). Συνοψίζοντας τα στοιχεία για τον

²¹ Πηγή: SETE Intelligence

τουρισμό που παραθέσαμε παραπάνω και συγκρίνοντάς τα και με το ΑΕΠ της χώρας προκύπτει η ακόλουθη εικόνα:

- ❖ η άμεση συνεισφορά του τουρισμού στη διαμόρφωση του ΑΕΠ ανήλθε στο 9,6% ή σε περίπου 16,9 δισ. Ευρώ μειωμένη κατά -3,5% σε σύγκριση με το 2015.
- ❖ συνυπολογίζοντας και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη, η συνολική συνεισφορά ανέρχεται μεταξύ 37,3 Ευρώ και 44,9 δισ. Ευρώ, δηλαδή κυμάνθηκε μεταξύ 21,2% του ΑΕΠ και 25,5% του ΑΕΠ, καθιστώντας τον τουρισμό βασικό πυλώνα της Ελληνικής οικονομίας.
- ❖ περισσότερο από το 90,0% του εισοδήματος της τουριστικής δραστηριότητας προέρχεται από το εξωτερικό, καθιστώντας τον τουρισμό σχεδόν αμιγώς εξαγωγική δραστηριότητα.

2.5.2 Περιφερειακή κατανομή και συμβολή ανά Περιφέρεια

Ελλείπει στοιχεία για την περιφερειακή κατανομή της τουριστικής δαπάνης, η εκτίμησή της γίνεται προσεγγιστικά, χρησιμοποιώντας ως δείκτη την περιφερειακή κατανομή των εσόδων του εισερχόμενου τουρισμού.

Τα στοιχεία αυτά συγκρίνονται με τα τελευταία διαθέσιμα (2014) στοιχεία ΑΕΠ ανά περιφέρεια. Σημειώνουμε ότι το ΑΕΠ του 2016 (για το οποίο δεν υπάρχουν στοιχεία ανά περιφέρεια) ήταν μειωμένο σε σχέση με το 2014 και άρα η σχετική σημασία του τουρισμού στις περιφερειακές οικονομίες είναι υψηλότερη από αυτήν που απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα.

Λόγω της προσεγγιστικής φύσης των στοιχείων του πίνακα και της σύγκρισης στοιχείων από διαφορετικές χρονιές (Εσοδα 2016 και Περιφερειακό ΑΕΠ 2014), η εικόνα που αναδεικνύει είναι κατά κύριο λόγο ενδεικτική.

Παρόλα αυτά είναι εντυπωσιακή η συμμετοχή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ του Νοτίου Αιγαίου (69,5%), της Κρήτης (47,3%) και των Ιόνιων Νήσων (65,0%). Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι –εξαιρούμενης της Αττικής - το Νότιο Αιγαίο, με κύρια οικονομική δραστηριότητα τον τουρισμό, έχει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ενώ επίσης η Κρήτη και τα Ιόνια Νησιά έχουν από τα υψηλότερα.

Πίνακας 9: Περιφερειακή κατανομή και συμβολή ανά Περιφέρεια					
Περιφέρεια	% κατανομή εισερχόμεν τουρισμού 2016	Αναλογία άμεση τουριστικής δαπάνης 2016	ΑΕΠ περιφέρει ας 2014	Άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ περιφέρειας με στοιχεία 2014	Κατά κεφαλήν ΑΠΕ 2014 σε εκ €
Ν. Αιγαίο	24,6	4.168	5.993	69,5%	17.899
Ιόνια Νησιά	11,8	1.998	3.074	65,0%	14.826
Κρήτη	24,3	4.113	8.693	47,3%	13.773
Κεντρ. Μακεδονία	13,2	2.243	23.732	9,5%	12.500
Ήπειρος	1,7	289	3.947	7,3%	11.606
Β. Αιγαίο	1,00	174	2.560	6,8%	12.919
Πελοπόννησος	2,5	430	7.674	5,6%	13.134
Αν. Μακεδονία & Θράκη	2,3	383	6.903	5,6%	11.366
Θεσσαλία	2,4	401	9.003	4,4%	12.237
Αττική	13,6	2.305	86.001	2,7%	22.377
Δυτ. Ελλάδα	1,1	193	8.250	2,3%	12.214
Δυτ. Μακεδονία	0,5	90	4.337	2,1%	15.624
Στερεά Ελλάδα	0,9	156	7.772	2,0%	13.917
Σύνολο χώρας	100	16.943	177.941	9,5%	16.336

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ

2.5.3 Τουρισμός και απασχόληση

Ο τουρισμός, εκτός από την μεγάλη συμβολή του στο ΑΕΠ της χώρας έχει μεγάλη συμβολή και στην απασχόληση και τα τελευταία χρόνια, έχει συμβάλει σημαντικά στην μείωση της ανεργίας.

Όπως ήδη αναφέρθηκε τα καταλύματα και η εστίαση αντιπροσωπεύουν το 63,3% της τουριστικής δαπάνης στην Ελλάδα.

Στην αιχμή της τουριστικής περιόδου, οι εργαζόμενοι στον τουρισμό υπερβαίνουν το 10% του συνόλου και είναι πλέον η τρίτη πολυπληθέστερη

κατηγορία μετά τους εργαζόμενους στο Εμπόριο και στον Πρωτογενή Τομέα. Έπονται στην 4^η και 5^η θέση η Μεταποίηση και η Δημόσια Διοίκηση.

Συγκριτικά, το 2009 ο τουρισμός, με 7,7%, κατείχε την 6^η θέση μετά τις προαναφερθείσες κατηγορίες και τις κατασκευές.

Στις 3 νησιωτικές Περιφέρειες (Ιόνιο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη) που αποτελούν κύριους νησιωτικούς προορισμούς, 18%–30% των απασχολούμενων είναι στον τουρισμό.

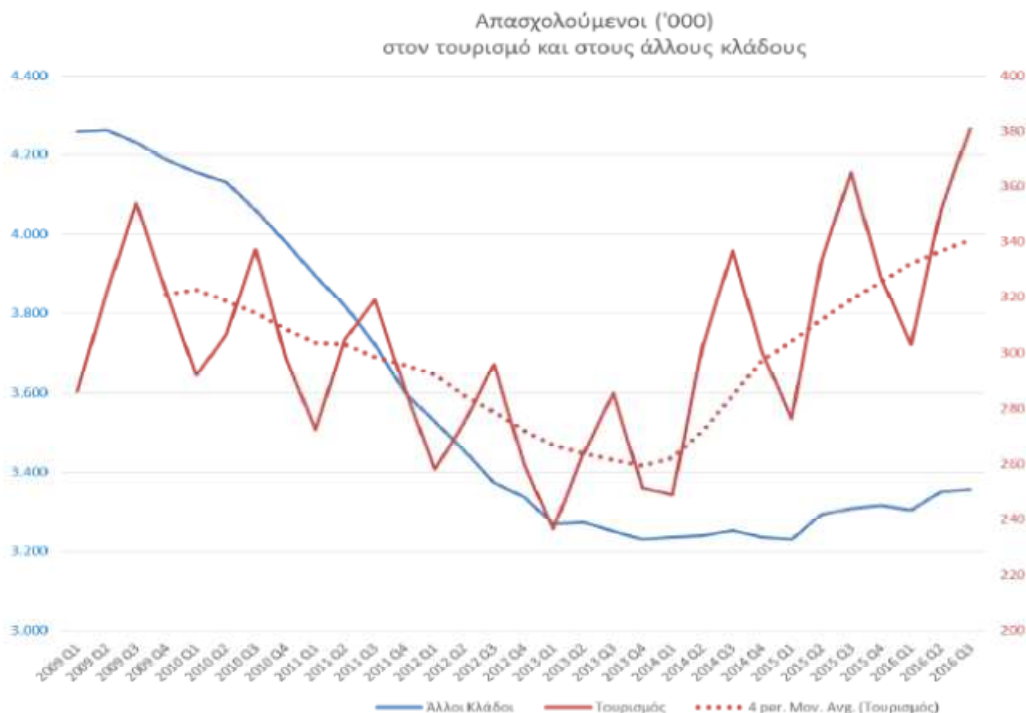
Πίνακας 10: Top 5 κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας με βάση την απασχόληση 2016	
Χονδρικό & λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	17,8%
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	12,2%
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλυμάτων και εστίασης	10,2%
Μεταποίηση	9,5%
Δημόσια διοίκηση & άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	8,9%
Συμμετοχή τουρισμού στην απασχόληση στους 3 κύριους νησιωτικούς προορισμούς	2016
Νησιά Ιονίου	29,8%
Νότιο Αιγαίο	27,5%
Κρήτη	18,5%

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΛΣΤΑΤ, SETE Intelligence

Επίσης, ο μέσος όρος των τελευταίων 4 τριμήνων της απασχόλησης στον τουρισμό ανέρχεται στο 9,3% του συνόλου, δηλαδή σχεδόν όσο και της μεταποίησης (9,4%) ενώ υπερβαίνει αυτόν της Δημόσιας Διοίκησης (9%).

Η μείωση της απασχόλησης στον τουρισμό μετά το 2009 υπήρξε πιο συγκρατημένη σε σχέση με τους άλλους κλάδους, ενώ η ανάκαμψη επήλθε πολύ γρηγορότερα (2014 έναντι 2015) και πολύ εντονότερα, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 2: Διάγραμμα απασχολούμενων στον τουρισμό και στους άλλους κλάδους

Η απασχόληση στον τουρισμό ανέκαμψε από το 2014 και μάλιστα με πολύ υψηλούς ρυθμούς, ακολουθώντας έκτοτε τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του εισερχόμενου τουρισμού:

Έτος 2014: +23% αφίξεις και +10,2% έσοδα

Έτος 2015: +7,6% αφίξεις και +5.5% έσοδα

Έτος 2016 Ιαν – Σεπτ: +3,5% αφίξεις και -5.5% έσοδα

Η αύξηση της απασχόλησης στον τουρισμό υπερβαίνει την αύξηση των εσόδων και ακολουθεί την τάση αύξησης των αφίξεων.

2.6 Επιδόσεις του τουριστικού τομέα τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα:

- ❖ αν και παρουσίασε μείωση εσόδων από το εξωτερικό κατά (-6,0%) ή 845 εκ. Ευρώ και η συνολική μείωση της δραστηριότητας εκτιμάται σε 620 εκ. Ευρώ (από 17.563 εκ. Ευρώ άμεσης συνεισφοράς στο ΑΕΠ το 2015 σε 16.943 εκ. Ευρώ το 2016), συνέβαλε άμεσα στη δημιουργία του 9,6% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ η άμεση και έμμεση συμβολή του εκτιμάται σε 21,2% έως 25,5%
- ❖ από κάθε 1,0 Ευρώ τουριστικής δραστηριότητας, δημιουργείται επιπλέον 1,2 Ευρώ έως 1,65 πρόσθετης οικονομικής δραστηριότητας. Ως αποτέλεσμα για κάθε 1,0 Ευρώ τουριστικού εσόδου, το ΑΕΠ της χώρας αυξάνεται κατά 2,2

Ευρώ έως 2,65, δηλαδή ο τουρισμός είναι ένας κλάδος με μεγάλη διάχυση ωφελειών στην οικονομία.

- ❖ για 3 νησιωτικές Περιφέρειες (Κρήτη, Νότιο Αιγαίο, Ιόνιο) συνεισφέρει άμεσα στη δημιουργία άνω του 73% του ΑΕΠ των Περιφερειών αυτών. Οι Περιφέρειες αυτές έχουν από τα υψηλότερα κατά κεφαλήν ΑΕΠ στη χώρα, τεκμηριώνοντας την άποψη ότι ο τουρισμός οδηγεί σε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των περιοχών στις οποίες αναπτύσσεται.
- ❖ κάλυψε με τις ταξιδιωτικές εισπράξεις το 80,0% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Οι εισπράξεις αυτές ισούνται με το 73,0% των εισπράξεων από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων που εξάγει η χώρα, εξαιρουμένων των εισπράξεων από εξαγωγή πλοίων και καυσίμων. Αν στις ταξιδιωτικές εισπράξεις συνυπολογισθούν και οι εισπράξεις από αερομεταφορές και θαλάσσιες μεταφορές από τον εισερχόμενο τουρισμό, τότε το σύνολο των ταξιδιωτικών εισπράξεων ισούται με το 82,0% των εισπράξεων από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων πλην πλοίων και καυσίμων.

Είναι προφανής από τα παραπάνω αφενός η σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία και αφετέρου ο δυναμισμός του κλάδου.

Κεφάλαιο 3^ο

Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη

3.1 Σχεδιασμός και μελέτες

Οι Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον τουριστικό κλάδο.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης συντάσσουν κάθε χρόνο πρόγραμμα τουριστικών δράσεων είτε μόνη τους είτε σε συνεργασία με τις κατά τόπους Περιφέρειες, Επιμελητήρια, συλλόγους και ιδιώτες.

Στην Ελλάδα, σε όλη σχεδόν τη μεταπολεμική περίοδο, ο σχεδιασμός παρέμενε υπόθεση του κεντρικού κράτους και λιγότερο των ΟΤΑ. Η «τοπικότητα» ως βασική πλέον διάσταση της ανάπτυξης του βιώσιμου τουρισμού, αλλά και η μετάβαση από τον εμπειρικό στον επιστημονικό σχεδιασμό του βιώσιμου τουρισμού, απαιτούν ουσιώδεις αλλαγές και σε αυτό το ζήτημα.²²

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα πρέπει να αναλαμβάνει αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και πρωτοβουλίες στο χώρο της προβολής του τοπικού τουριστικού προϊόντος γενικά και ειδικότερα των επί μέρους τουριστικών προϊόντων της Υπαίθρου, μόνον εφόσον οι πρωτοβουλίες αυτές βασίζονται σε ολοκληρωμένο και σύγχρονο τουριστικό σχεδιασμό και μελέτες. Στις μέρες μας ο Τουρισμός είναι μια εξαιρετικά σύγχρονη δραστηριότητα, που δεν επιτυγχάνει, παρά μόνο αν μελετηθούν συστηματικά και μάλιστα από διεπιστημονικές ομάδες οι προϋποθέσεις, οι όροι και οι περιορισμοί στην ανάπτυξή του, οι αγορές ή τα τμήματα αγορών στα οποία απευθύνεται, η βέλτιστη σύνθεση και το ποιοτικό επίπεδο της τοπικής τουριστικής προσφοράς (και μάλιστα στην περίπτωση του Τουρισμού Υπαίθρου της θεματικής τουριστικής προσφοράς, οι τρόποι και τα μέσα προσέλκυσης της θεματικής ζήτησης.²³

Ο Τουρισμός καθίσταται σταδιακά μια από τις πιο σημαντικές σε παγκόσμιο επίπεδο κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες: ο αριθμός των τουριστών (εσωτερικών και εξερχόμενων ή διεθνών) συνεχώς αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς και

---

²² Πηγή: <http://www.kathimerini.gr>

²³ ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

πολλές χώρες και περιοχές επιδιώκουν να αναπτύξουν τουρισμό λόγω των πολλών ωφελειών του. Ταυτόχρονα υφίσταται δικαιολογημένη ανησυχία για τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και μια όλο και μεγαλύτερη προσπάθεια ανάπτυξης του Τουρισμού με σχεδιασμένο εκ των προτέρων και ελεγχόμενο τρόπο, ώστε να μεγιστοποιούνται οι ωφέλειες και να προλαμβάνονται τα σοβαρά προβλήματα. Εκτός από τις χώρες, που τώρα εισέρχονται στο διεθνή τουριστικό χάρτη, και οι χώρες και περιοχές, που έχουν ήδη σημαντική τουριστική ανάπτυξη επανεξετάζουν τον τουριστικό τους τομέα και συχνά προβαίνουν σε βελτιώσεις, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο, ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις και τους περιβαλλοντικούς στόχους. Σταδιακά αναγνωρίζεται η ανάγκη ανάπτυξης του τουρισμού με ολοκληρωμένο τρόπο, έτσι ώστε οι τουριστικοί πόροι να διατηρούνται σε διαρκή χρήση και το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον μιας περιοχής να υποστηρίζεται και να μην επιδεινώνεται.

Ο **Τουριστικός Σχεδιασμός**²⁴ σήμερα αποτελεί ένα αναπόσπαστο εργαλείο για μια τουριστική ανάπτυξη, που δεν αποβλέπει σε οικονομικούς μόνο σκοπούς, δεν στοχεύει μ άλλα λόγια μόνο στην εξασφάλιση αυξημένων εισοδημάτων για τους επιχειρηματίες, τους απασχολούμενους στον Τουριστικό Τομέα και την τοπική κοινωνία, αλλά ενσωματώνει τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και τις σύγχρονες αντιλήψεις για την συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στο τουριστικό γίνεσθαι και την καθοριστική σχέση Τουρισμού και Περιβάλλοντος (φυσικού, πολιτιστικού, κοινωνικού). Κατά συνέπεια, ο τουριστικός σχεδιασμός πραγματοποιείται, έτσι ώστε οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι να διατηρούνται επ' αόριστον ή ακόμη και να ενισχύονται από τον Τουρισμό.

Οι στόχοι της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης δεν είναι δυνατόν να εξυπηρετούνται μέσω του τουριστικού σχεδιασμού, που πραγματοποιείται μία φορά και παραμένει μια μελέτη στα ράφια, ή έστω του τουριστικού σχεδιασμού που δεν ανανεώνεται σε τακτική βάση, ώστε να ενσωματώνει τις εξελίξεις στην περιοχή-τουριστικό προορισμό. Ο Τουριστικός Σχεδιασμός θα πρέπει είναι κατά συνέπεια μια διαρκής διαδικασία, τα αποτελέσματα της οποίας θα πρέπει συστηματικά να παρακολουθούνται, να πραγματοποιούνται τυχόν αναγκαίες διορθώσεις, και σε τακτά διαστήματα να ανανεώνεται στη βάση των τυχόν νέων δεδομένων.

---

²⁴ Βλ. Edward Inskeep, *Tourism Planning, An integrated and sustainable development approach*, John Wiley and Sons, New York, 1991 & Clare A. Gunn with Turgut Var, *Tourism Planning*, Routledge, New York and London, 2002.

Τουριστικός σχεδιασμός πραγματοποιείται **από τους ιδιώτες**, προκειμένου για την ίδρυση ή τον εκσυγχρονισμό μιας τουριστικής επιχείρησης, **το Κράτος** σε κεντρικό ή αποκεντρωμένο επίπεδο (εθνικός τουριστικός σχεδιασμός, περιφερειακό, τοπικός) και **μη κερδοσκοπικούς**-μη κυβερνητικούς φορείς/οργανώσεις σε περιοχές, όπου αναλαμβάνουν δράση²⁵.

Προϋπόθεση για τον τουριστικό σχεδιασμό είναι η ύπαρξη και θεσμοθέτηση χωροταξικού σχεδιασμού, δηλαδή ο καθορισμός χρήσεων γης (και επομένως και τουριστικής χρήσης γης, σε όλες τις επί μέρους θεματικές της μορφές) σε δεδομένο γεωγραφικό-διοικητικό επίπεδο : εθνικό, περιφερειακό, κλπ αλλά και σε τομεακό επίπεδο (πχ ειδικά για τον Τουρισμό, τη Βιομηχανία, τις Ανανεώσιμες Πηγές ενέργειας κ.ο.κ), ώστε να εξασφαλίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη και να προλαμβάνονται οι «συγκρούσεις» των χρήσεων (πχ «όχληση» του Τουρισμού από την παρουσία Βιομηχανίας κ.ο.κ.). Η προηγούμενη εξασφάλιση της εκπόνησης χωροταξικών μελετών και της θεσμοθέτησής τους στο γεωγραφικό-διοικητικό επίπεδο, που καλύπτει τις ανάγκες του προορισμού, είναι για την Τοπική Αυτοδιοίκηση ανάγκη στη σημερινή συγκυρία ανάπτυξης του Τουρισμού. Σήμερα, βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία θεσμοθέτησης του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου της Χώρας, στο οποίο αναμένεται να προσαρμοστούν τα υφιστάμενα από το 2003 Περιφερειακά Πλαίσια, ενώ παράλληλα προωθείται και το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και θεματική κατηγοριοποίηση περιοχών, δηλαδή κατηγοριοποίηση και για θεματικές μορφές τουρισμού.²⁶

3.2 Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας

Οι κάτοικοι και οι τοπικοί επιχειρηματίες (συνήθως σε σημαντικό βαθμό πολύ μικροί ή μικρομεσαίοι) είναι μεταξύ αυτών προς τους οποίους πρέπει ο ΟΤΑ να «επικοινωνήσει» το Σχέδιο Τουριστικής του Ανάπτυξης, ως κοινό όραμα και προφανώς και την ποιοτική διάσταση της όλης προσπάθειας για την εφαρμογή του. Θα πρέπει να προβλεφθούν **ημερίδες γενικής ενημέρωσης και κατάρτισης** των κατοίκων, των εργαζομένων σε τουριστικά επαγγέλματα και των επιχειρηματιών, αλλά και άλλα μέσα, προκειμένου, μεταξύ άλλων να συμμετέχουν στον τουριστικό

---

²⁵ ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

²⁶ ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

σχεδιασμό ή επί μέρους μελέτες συνεισφέροντας τις απόψεις και τις προσδοκίες τους²⁷

Να υπάρξει ικανοποιητική διάδοση του Αναπτυξιακού Προγράμματος της Περιοχής (δημοσιότητα) μεταξύ των κατοίκων και των καταγόμενων από την περιοχή κατοίκων των πόλεων. Είναι απόλυτα αναγκαίο να κατανοήσουν όχι μόνο την όλη προσπάθεια, αλλά κυρίως τους επί μέρους στόχους και τους περιορισμούς της (χωροταξικούς και κυρίως περιβαλλοντικούς, αλλά και περιορισμούς που προκύπτουν από τη φύση των θεματικών προϊόντων και τις απαιτήσεις-προσδοκίες της πελατείας τους). Η σύγκριση με την ανάπτυξη των ανεπτυγμένων περιοχών της χώρας δεν είναι ο καλύτερος τρόπος για τους κατοίκους, προκειμένου να συλλάβουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η διάδοση αυτή θα πρέπει να γίνει και με πληρωμένες καταχωρίσεις στα ΜΜΕ αλλά και με την αδάπανη δημοσιότητα, που θα προκύψει στα ΜΜΕ από συνεντεύξεις, παρουσιάσεις κλπ. Τέλος, και ίσως πιο σημαντικό είναι, η εν λόγω διάδοση θα επιτευχθεί με λαϊκές συνελεύσεις ενημέρωσης των κατοίκων και γενικά των ενδιαφερομένων, που θα αναγγελθούν έγκαιρα, και θα πραγματοποιηθούν σε κατάλληλους χώρους της περιοχής, όπου θα συγκεντρώνονται οι κάτοικοι. Κατά τη διάρκειά τους θα πρέπει να μπορεί να διανεμηθεί έντυπο (και- γιατί όχι - και ηλεκτρονικό υλικό) για το πρόγραμμα, τις επιχειρηματικές δυνατότητες, τις δυνατότητες απασχόλησης, τα τυχόν προγράμματα ενίσχυσης κλπ και θα πρέπει επίσης οι κάτοικοι κλπ συμμετέχοντες να μπορούν να θέσουν ερωτήματα και να λάβουν απαντήσεις.

Τέλος, σκόπιμο είναι να προωθείται η ενημέρωση των κατοίκων και των επαγγελματιών σε σχέση με τις υφιστάμενες και τις εν εξελίξει τουριστικές επενδύσεις στην περιοχή, στο βαθμό που οι επενδύσεις αυτές συνιστούν «καλή πρακτική» σε τοπικό επίπεδο και μπορούν να λειτουργήσουν είτε ως «παράδειγμα» είτε ως κίνητρο ενίσχυσης της τουριστικής συνείδησης

3.3 Σύσταση φορέων

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι δυνατόν να δραστηριοποιηθεί στο χώρο του Τουρισμού μέσω της συμμετοχής ή της υποστήριξης της σύστασης νέων εξειδικευμένων φορέων, που κατωτέρω αναφέρονται ενδεικτικά, από τη σκοπιά του σκοπού και του έργου τους και όχι από τη σκοπιά της νομικής τους μορφής

---

²⁷ ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

3.3.1 Δημοτικές / κοινοτικές Εταιρείες τουριστικής ανάπτυξης-Αναπτυξιακές Διαδημοτικές Επιχειρήσεις- Αναπτυξιακές Εταιρείες Νομαρχιακού Επιπέδου²⁸

Δημοτικές ή κοινοτικές εταιρείες ιδίως με τη μορφή αμιγούς Δημοτικής/Κοινοτικής Επιχείρησης έχουν συσταθεί και λειτουργούν σε πολλούς ΟΤΑ της Χώρας. Με κάποιες πραγματικά αξιόλογες εξαιρέσεις, που απλά επιβεβαιώνουν τον κανόνα, οι περισσότερες δεν έχουν κατορθώσει ακόμη να –παρά το γεγονός ότι υφίστανται και λειτουργούν αρκετές 10ετίες- να αποκτήσουν ορθολογική ποσοτικά και ποιοτικά στελέχωση και επαρκή τεχνογνωσία στο χώρο του Τουρισμού, ώστε να μπορούν πράγματι να πρωτοστατήσουν στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων της τουριστικής ανάπτυξης και προβολής των περιοχών. Έτσι, η δράση τους συχνά περιορίζεται σε μεμονωμένες ενέργειες, χωρίς προηγούμενο σχεδιασμό και με αμφίβολα αποτελέσματα.

3.3.2 Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας (ΤΣΠ)²⁹

Για τον επιτυχή σχεδιασμό και την ανάπτυξη της τουριστικής προσφοράς μιας περιοχής, πέρα από τις φυσικές και αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής, την ολοκλήρωση των επιλεγμένων θεματικών προϊόντων από τη σκοπιά των υποδομών και της οργάνωσης, το σχεδιασμό ενός ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος και μιας σειράς παρεμβάσεων προς αυτή την κατεύθυνση, απαιτείται ο καθορισμός αρχών, στις οποίες θα πρέπει να «υπακούουν» όλες οι επιμέρους δράσεις. Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας (ΤΣΠ) αποτελεί δομή και εργαλείο σταθερής ποιότητας, ιδιαίτερα κατάλληλο για περιοχές μη ανεπτυγμένες, με επιλεκτικό προϊόν, και αξιόλογους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Οι αρχές του ΤΣΠ, αναλύονται σε προδιαγραφές, με τις οποίες εξυπηρετούνται συνήθως οι ακόλουθοι στόχοι:

- ❖ Αναβάθμιση της ποιότητας των προς διάθεση προϊόντων και παρεχόμενων υπηρεσιών
- ❖ Διαφύλαξη των αισθητικών και καταναλωτικών προτύπων της περιοχής
- ❖ Σεβασμός στον πελάτη – καταναλωτή
- ❖ Διαφύλαξη των όρων υγιεινής και ασφάλειας
- ❖ Τήρηση κανόνων λειτουργικότητας των χώρων

²⁸ ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

²⁹ ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

- ❖ Προστασία – ανάδειξη του περιβάλλοντος και ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων
- ❖ Διάδοση καλών πρακτικών και μεταφορά τεχνογνωσίας
- ❖ Προστασία από την κερδοσκοπία και τον αθέμιτο ανταγωνισμό
- ❖ Προώθηση των τοπικών πόρων και προϊόντων

Αυτοί ακριβώς οι στόχοι συνθέτουν ένα **Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας** το οποίο αποτελεί ένα δίκτυο φορέων, που δραστηριοποιούνται στην τουριστική ανάπτυξη και προβολή της περιοχής. Το σύμφωνο στηρίζεται σε ένα πλαίσιο συμφωνίας μεταξύ των μελών του Δικτύου, με στόχο την τήρηση συγκεκριμένων, κοινά αποδεκτών, προδιαγραφών ποιότητας, τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και την ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας της περιοχής.

Συνήθως οι ΟΤΑ δεν έχουν άμεση συμμετοχή στο Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας. Οφείλουν όμως να αναλαμβάνουν τις σχετικές πρωτοβουλίες σε συνεργασία μεταξύ τους και να παροτρύνουν τους τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις να συμμετάσχουν σ' αυτό.

Σε ένα Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας μπορούν να ενταχθούν επαγγελματίες των κλάδων του Τουρισμού αλλά όχι μόνο, όπως:

- ✓ Φιλοξενίας (διαμονής)
- ✓ Εστίασης
- ✓ Παροχής υπηρεσιών θεματικών μορφών τουρισμού και Οργάνωσης τέτοιων υπηρεσιών
- ✓ Παραγωγής και Μεταποίησης τοπικών προϊόντων
- ✓ Οικοτεχνίας – χειροτεχνίας
- ✓ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού κλπ

Στη χώρα μας έχουν συσταθεί αρκετά Τ.Σ.Π (είτε ως χωριστοί αυτόνομοι συλλογικοί φορείς είτε ως σύμφωνα κοινής δράσης μεταξύ επιχειρηματιών κυρίως διαφόρων τουριστικών και μη κλάδων).

Το συνηθέστερο είναι το Τ.Σ.Π να αποτελεί ένα από τα εργαλεία για την εφαρμογή προγραμμάτων Αγροτουρισμού στο πλαίσιο της Πρωτοβουλίας Leader +. Φορείς της σχετικής πρωτοβουλίας είναι συνήθως οι Αναπτυξιακές Εταιρείες Νομαρχιακού Επιπέδου.

Σχετικά παραδείγματα βρίσκουμε στο Ν. Καρδίτσας (Λίμνη Πλαστήρα), τα ορεινά του Ν. Άρτας (Τζουμέρκα), τους Νομούς Πέλλας, Ημαθίας, Σερρών, Πιερίας (Όλυμπος), την περιοχή της Ολυμπίας στην Κεφαλονιά και την Ιθάκη κλπ. Στην Νίσυρο και την Αστυπάλαια η Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου προώθησε Τ.Σ.Π για τα κέντρα εστίασης.

3.4. Επιχειρήσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης³⁰

Οι επιχειρήσεις των ΟΤΑ αποτελούν μια σχετικά πρώιμη μορφή δραστηριοποίησης των ΟΤΑ στον Τουρισμό για την ανάληψη πρωτοβουλιών κυρίως στο πεδίο της τουριστικής ανάπτυξης και διαχείρισης του τοπικού τουριστικού προϊόντος.

Οι μορφές των επιχειρήσεων των ΟΤΑ, που συναντάμε στην πράξη, κυρίως από τα μέσα της 10ετίας του '80 και μετά, ήσαν αμιγείς δημοτικές ή κοινοτικές επιχειρήσεις και σπανιότερα δημοτικές/ κοινοτικές επιχειρήσεις με συνεταιρισμούς, δημοτικές/ κοινοτικές επιχειρήσεις λαϊκής βάσης, δημοτικές/ κοινοτικές επιχειρήσεις με ιδιώτες.³¹

Οι νομικές μορφές των δημοτικών επιχειρήσεων έχουν περιληφθεί στον ισχύοντα Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν.3463/06 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων» ΦΕΚ 114 Α, Μέρος 10^ο, άρθρ.252 επ). Σύμφωνα με τον Κώδικα αυτό, όπως είναι γνωστό, οι επιτρεπόμενες μορφές δημοτικών ή κοινοτικών επιχειρήσεων είναι:

α) Δημοτικές ή κοινοτικές κοινωφελείς επιχειρήσεις

β) Ανώνυμες εταιρείες ΟΤΑ.

Στις ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρείες είναι δυνατόν να συμμετέχουν φορείς του δημόσιου τομέα (πχ εν προκειμένω ο ΕΟΤ), συνεταιρισμοί (πχ γεωργικοί συνεταιρισμοί κλπ) και ενώσεις αυτών, επιστημονικοί φορείς (πχ ερευνητικά κέντρα), επιμελητήρια (πχ τα τοπικά επιμελητήρια ή και το ΞΕΕ), φορείς συλλογικών κοινωνικών ή οικονομικών συμφερόντων (πχ οικολογικές οργανώσεις, τοπικοί συλλογικοί φορείς του τουρισμού), καθώς και τράπεζες και πιστωτικά ιδρύματα.

³⁰ ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

³¹ Οι μορφές αυτές είχαν προβλεφθεί από το Ν.1416/84 «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας και για την ενίσχυση της Αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης» (ΕΚ 18 Α) άρθρ. 35

Απαιτείται, όμως, στην περίπτωση αυτή η πλειοψηφία του εταιρικού κεφαλαίου να είναι στα χέρια των ΟΤΑ. Οι αναπτυξιακές εταιρείες των ΟΤΑ (προτιμότερο σε διαδημοτικό επίπεδο) είναι μορφή επιχείρησης, που μπορεί να δραστηριοποιηθεί στο χώρο του Τουρισμού (σχεδιασμός βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, υλοποίησή της, εφαρμογή πολιτικών για τον τοπικό τουριστικό τομέα κλπ)

Όπως συμβαίνει με όλες τις Α.Ε, η ευθύνη του ΟΤΑ-μετόχου περιορίζεται στο τμήμα της συμμετοχής του στο εταιρικό κεφάλαιο.

3.5 Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα³²

Σύμφωνα με τον Ν.3389/05 «Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα» (ΕΚ 232 Α), οι ΟΤΑ περιλαμβάνονται στους «δημόσιους φορείς» για τους σκοπούς του εν λόγω νόμου., δηλαδή στους φορείς του δημοσίου, που μπορούν σε τομείς της αρμοδιότητάς τους να συνάπτουν έγγραφες συμβάσεις συνεργασίας από επαχθή αιτία με νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού τομέα για την εκτέλεση έργων ή την παροχή υπηρεσιών.

Οι συμβάσεις αυτές προβλέπουν ότι οι ιδιωτικοί φορείς έναντι ανταλλάγματος, που καταβάλλεται εφάπαξ ή τμηματικά από τους Δημόσιους φορείς ή τους τελικούς χρήστες των έργων ή των υπηρεσιών, αναλαμβάνουν ουσιώδες μέρος των κινδύνων, που συνδέονται με τη χρηματοδότηση, την κατασκευή, τη διαθεσιμότητα, ή τη ζήτηση του αντικειμένου της σύμπραξης και των συναφών κινδύνων, όπως ενδεικτικά το διαχειριστικό και τον τεχνικό κίνδυνο. Η χρηματοδότηση των έργων ή της παροχής των υπηρεσιών πραγματοποιείται εν όλω ή εν μέρει με κεφάλαια που εξασφαλίζουν οι ιδιωτικοί φορείς, ενώ το συνολικό συμβατικό προϋπολογιζόμενο κόστος δεν μπορεί υπερβαίνει τα 200 εκ. Ευρώ μη συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ.

Ο θεσμός αυτός δεν έχει μέχρι σήμερα σημαντικής εφαρμογής όσον αφορά στον Τουριστικό Τομέα, ενδείκνυται όμως για μια σειρά έργων και υπηρεσιών, που οι ΟΤΑ θέλουν να προωθήσουν, αλλά δεν είναι σε θέση να χρηματοδοτήσουν

---

³² ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Κεφάλαιο 4^ο

Αποτύπωση της παρούσας τουριστικής κατάστασης της Περιφέρειας Ηπείρου.

4.1 Γενικά για την Περιφέρεια Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζει μεγάλες ανισότητες ως προς τον βαθμό τουριστικής ανάπτυξης και την ύπαρξη εγκαταστάσεων τουριστικής υποδομής παρά τον μεγάλο πλούτο, την ποικιλία και διασπορά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα από πλευράς πρωτογενούς τουριστικής προσφοράς τα οποία μέχρι σήμερα παραμένουν αναξιοποίητα.

Κύρια αίτια γι' αυτό είναι το δύσβατο του εδάφους, η κακή προσπέλαση και η μεγάλη χρόνος απόστασης από οικιστικά κέντρα, μεταφορικούς κόμβους και άξονες.

Το έτος 2016, στα ξενοδοχειακά καταλύματα (και κάμπινγκ) της Ηπείρου, ήρθαν 419.061 άνθρωποι. Η Ήπειρος κατέχει ένα από τα μικρότερα ποσοστά της τουριστικής κίνησης πανελλαδικά, ήτοι το 2,2% της συνολικής τουριστικής κίνησης της χώρας.

Σε σχέση με το έτος 2015, η Ήπειρος παρουσίασε αύξηση 5,4% στις αφίξεις, αλλά και πάλι, ο τουρισμός αντιστοιχεί σε ένα πολύ μικρό ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας της περιοχής, όπως επίσης και του ΑΕΠ.

Τα ίδια περίπου ισχύουν και για τις διανυκτερεύσεις. Το 2016 η Ήπειρος έσπασε το φράγμα του 1 εκατομμυρίου διανυκτερεύσεων, ωστόσο επί του συνόλου της χώρας, αυτές αντιστοιχούν μόνο στο 1,2%. Σε σχέση με το 2015, αυξήθηκαν 6,3%.

Στις πληρότητες, έχουμε 27,9%, έναντι 26,4%, με τη μέση ετήσια να είναι 50,1% το 2016³³.

Παρότι λοιπόν οι τουριστικές ροές αυξάνονται συνεχώς, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι αυξάνονται και τα έξοδα ή ότι βελτιώνονται οι συνθήκες εργασίας και

---

³³ www.typros_i.gr

το βιοτικό επίπεδο των εργαζόμενων (αντίθετα μάλιστα, χειροτερεύουν όσο οι αριθμοί ευημερούν), η Ήπειρος έχει να καλύψει πολύ μεγάλη απόσταση ώστε ο τουρισμός να καταλάβει πιο βασική θέση στην παραγωγή εισοδημάτων.

Ο εισερχόμενος τουρισμός στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι κυρίως εσωτερικός, τα υπάρχοντα τουριστικά καταλύματα ανήκουν στις χαμηλότερες κατηγορίες ενώ η μέση διάρκεια παραμονής είναι περιορισμένη με 5 ημέρες έναντι 8 ημερών που είναι για το σύνολο της χώρας.

Το κύριο χαρακτηριστικό είναι το μικρό μέγεθος των μονάδων. Η κύρια ξενοδοχειακή υποδομή της Ηπείρου αφορά τις κατηγορίες 2 αστέρων και 3 αστέρων.

Σε ότι αφορά τον τουρισμό, η Ήπειρος διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (καθαρές ακτές, περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, κλπ.) για την ανάδειξη του (θαλάσσιου, ειδικού, ορεινού) σε κύρια εστία ανάπτυξης.

Λόγω των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών και των διαφορετικών κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούν στις παραθαλάσσιες περιοχές και στην ενδοχώρα της Ηπείρου, επικράτησαν διαφορετικά πρότυπα τουρισμού. Στις παραθαλάσσιες περιοχές της Πρέβεζας και της Θεσπρωτίας επικρατεί το έντονα εποχικό πρότυπο του μαζικού – παραθεριστικού τουρισμού. Η πεδινή περιοχή της Άρτας παρουσιάζει σημαντική υστέρηση ενώ σε ολόκληρη την Π.Ε. Ιωαννίνων, στις ορεινές περιοχές των άλλων Π.Ε. και στην περιοχή του Αμβρακικού κόλπου προωθείται το πρότυπο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, για την ανάπτυξη των οποίων η περιφέρεια έχει εξαιρετικές προοπτικές και σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, δεδομένου ότι οι φυσικοί και πολιτιστικοί της πόροι παρουσιάζουν ποικιλία και δυναμική διασπορά στο χώρο.

Στην Ήπειρο υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός περιβαλλοντικά ευαίσθητων αξιόλογων και προστατευόμενων περιοχών με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία που την καθιστούν ιδιαίτερα προνομιούχο από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Ορισμένοι από αυτούς τους φυσικούς πόρους έχουν ενδιαφέρον σε διεθνές, ενικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Το ενδιαφέρον επίσης είναι ότι παρατηρείται ισόρροπη διασπορά των τουριστικών πόλων έλξης στο χώρο της Περιφέρειας με μεγάλες δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης και αξιοποίησης.

Η περιφέρεια Ηπείρου καταρτίζει ετήσια προγράμματα τουριστικής προβολής, συμμετέχει σε διάφορες εκθέσεις τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, είτε

από μόνη της είτε σε συνεργασία με τους Δήμους της Περιφέρειας και με διάφορους φορείς.

4.2 Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας Ηπείρου

Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας σε επίπεδο Νομών παρουσιάζεται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 11:Κύρια καταλύματα Περιφέρειας Ηπείρου

Τάξη	Π.Ε Πρέβεζας		Π.Ε. Θεσπρωτίας		Π.Ε. Άρτας		Π.Ε. Ιωαννίνων		Περιφέρεια Ηπείρου	
	Καταλύμ ατα	Κλίνες	Καταλύμ ατα	Κλίνες	Καταλύμ ατα	Κλίνες	Καταλύμ ατα	Κλίνες	Καταλύμ	Κλίνες
1*	13	422	8	288	1	10	6	171	28	891
2**	53	2071	18	627	7	125	53	1896	131	4719
3***	24	1915	18	1236	2	120	62	1966	106	5237
4****	8	352	10	661	2	346	13	481	33	1840
5*****			1	127			6	1408	7	1535
A	2	32	1	24			35	600	38	656
AA							3	95	3	95
B	1	17	1	11			37	553	39	581
Γ							1	11	1	11
Σύνολα	100	4809	57	2974	12	601	216	7181	385	15565

Πηγή:ΕΟΤ

Πίνακας 12: Μη κύρια καταλύματα περιφέρειας Ηπείρου

Τάξη	Π.Ε Πρέβεζας		Π.Ε. Θεσπρωτίας		Π.Ε. Άρτας		Π.Ε. Ιωαννίνων		Περιφέρεια Ηπείρου	
	Καταλύματα	Κλίνες	Καταλύματα	Κλίνες	Καταλύματα	Κλίνες	Καταλύματα	Κλίνες	Καταλύματα	Κλίνες
1 Κλειδί	117	1374	56	589	6	59	20	210	199	2232
2 Κλειδιών	296	4270	118	1362	6	83	78	787	498	6502
3 Κλειδιών	250	4226	104	1248	5	89	78	1093	437	6656
4 κλειδιών	51	1443	20	326	1	8	22	338	94	2115
B							1	10	1	10
Γ							1	12	1	12
Σύνολα	714	11313	298	3525	18	239	200	2450	1230	17527

Πηγή:ΕΟΤ

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται σχηματικά οι σημαντικότερες δράσεις εναλλακτικού τουρισμού που έχουν αναπτυχθεί στην Ήπειρο

Πίνακας 13: Τουριστικές δράσεις στην Ήπειρο ανά περιοχή

Μορφή τουρισμού	Κόνιτσα	Ζαγόρι	Μέτσοβο	Τζουμέρκα-Άραχθος	Αμβρακικός	Αχέροντας	Καλαμάς	Ιωάννινα
Αγροτουρισμός	•	•	•					
Οικοτουρισμός	•	•	•	•	•	•	•	•
Ειδικός θαλάσσιος					•	•		
Χειμερινός (χιονοδρομικός)	•		•					
Περιπέτειας	•	•	•	•		•	•	
Περιηγητικός		•			•	•		•

Ιαματικός	•				•			
Αθλητικός								•
Εκπαιδευτικός- Πολιτιστικός	•	•	•	•	•	•		•
Θρησκευτικός	•	•	•	•	•	•	•	•
Συνεδριακός			•					•
Πόλεων					•			•
Σαββατοκύριακου	•	•	•	•	•	•	•	•

Πηγή: Ενημερωτικά φυλλάδια ΕΟΤ-ΟΤΑ περιοχών

Σημαντική ανάπτυξη σημείωσαν οι εναλλακτικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη φύση (οικοτουρισμός - υπαίθριες δραστηριότητες). Δημιουργήθηκαν σημαντικές υποδομές και επιπλέον προγραμματίζονται και οργανωμένες εκδηλώσεις πανελληνίας και παγκόσμιας εμβέλειας.

Ως προς τον τύπο των ξενοδοχειακών καταλυμάτων της Περιφέρειας παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό παρουσιάζεται στην κατηγορία 'Ξενοδοχεία κλασικού τύπου' (76%) και ακολουθούν ισόποσα τα 'παραδοσιακά καταλύματα' 'τα επιπλωμένα διαμερίσματα' και τα 'bungalows' (8%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό στον τρόπο διάθεσης των δωματίων και καταλυμάτων στην Ήπειρο σημειώνεται στην παραδοσιακή μέθοδο μέσω της άμεσης διάθεσής τους (49%) ακολουθεί η συνεργασία με πρακτορεία (33%) και τέλος η συνεργασία με οργανωτές ταξιδίων με ποσοστό 18%.

Όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία του ΕΟΤ, οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι μόνο 45% έναντι 76% στο σύνολο της χώρας.

Η μέση ετήσια πληρότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιφέρειας υπολείπεται κατά 20 ποσοστιαίες μονάδες του εθνικού συνόλου (63,46%).

Ως προς την δυναμικότητα των τουριστικών μονάδων σε κλίνες(ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια) πρώτη σε αριθμό είναι η Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας και τελευταία η Περιφερειακή Ενότητα Άρτας, ενώ οι Περιφερειακές ενότητες Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας ισοβαθούν.

Εκτός από τις πρωτεύουσες των Νομών συγκέντρωση κλινών υπάρχει στην Πάργα, Σύβοτα, Μέτσοβο.

Από σύγκριση σε επίπεδο περιφερειακών ενοτήτων προκύπτει ότι στην ΠΕ Πρέβεζας βρίσκονται οι περισσότερες τουριστικές μονάδες, ακολουθεί η ΠΕ Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων και τέλος η ΠΕ Άρτας.

Οι υποδομές αν και μικρού μεγέθους είναι καλά οργανωμένες.

4.3 Ανάλυση των ευρύτερων επιπτώσεων του τουρισμού στην οικονομία της τοπικής κοινωνίας, τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας³⁴.

Ο τομέας που κατά κύριο λόγο ωφελείται από την τουριστική ανάπτυξη είναι αναμφισβήτητα η απασχόληση, ένας τομέας ευαίσθητος και προβληματικός στην Περιφέρεια Ηπείρου όπου η ανεργία και η υποαπασχόληση παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις.

Οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στον κλάδο είναι πολλών ειδών και τύπων: άμεση απασχόληση στις κάθε είδους τουριστικές επιχειρήσεις του κλάδου, συμπληρωματική απασχόληση με διάφορες μορφές (άτυπη, περιστασιακή κ.λ.π) στις τουριστικές επιχειρήσεις και έμμεση απασχόληση σε επιχειρήσεις που η λειτουργία τους εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από τον τουρισμό (εμπόριο, οικοδομή, βιομηχανίες τροφίμων και ποτών).

Στις παράλιες περιοχές της Περιφέρειας όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός διακοπών, κοινό χαρακτηριστικό της απασχόλησης είναι η εποχικότητα όπου αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για τους εργαζόμενους στον κλάδο.

Ο τουρισμός μετατρέπεται σταδιακά σε κυρίαρχο κλάδο της τοπικής οικονομίας. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί πολύ σημαντικό πρόβλημα σε εκείνες τις τουριστικές περιοχές που έχουν μεγάλο βαθμό εξάρτησης από αλλοδαπούς τουρίστες γιατί ο τουρισμός επηρεάζεται από πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες (π.χ. πολιτικές αναταραχές, ανεργία κ.λ.π.).

Λόγω του χαρακτήρα της Περιφέρειας μπορούν να υιοθετηθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως πχ αγροτουρισμός ή άλλες ειδικές μορφές τουρισμού που θα μπορεί να συνδυάζει δράσεις τόσο του πρωτογενούς τομέα όσο και του τουρισμού.

Αναμφίβολα η Περιφέρεια ωφελείται βραχυπρόθεσμα από την τουριστική ανάπτυξη, ενώ οι γενικότερες θετικές επιπτώσεις στην τοπική οικονομία αυξάνουν

---

³⁴ Επιχειρησιακό πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019

το εισόδημα των κατοίκων της περιφέρειας αλλά και την προερχόμενη από τον τουρισμό φορολογία.

Απόρροια της προσέλκυσης μεγαλύτερου αριθμού τουριστών είναι η συνεχής αύξηση του επιπέδου τιμών και η εμφάνιση φαινομένων κερδοσκοπίας. Τα φαινόμενα αυτά ασφαλώς έχουν παρουσιαστεί στις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές της Περιφέρειας Ηπείρου. Η τουριστική ανάπτυξη ενισχύει την δυνατότητα των γυναικών να βελτιώσουν την κοινωνική τους θέση και πολλές φορές να σημειώσουν μια εντυπωσιακή ανοδική κινητικότητα στα επαγγέλματα του τουρισμού.

Παράλληλη πορεία για την διεκδίκηση μιας καλύτερης κοινωνικής θέσης με τις γυναίκες έχουν και οι νέοι της Περιφέρειας Ηπείρου οι οποίοι πλήττονται ιδιαίτερα από την ανεργία.

Οι επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το είδος του τουρισμού, την συμπεριφορά των τουριστών και την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών.

Είναι φανερό επομένως ότι η τουριστική ανάπτυξη στην περιφέρεια χωρίς τον κατάλληλο σχεδιασμό σύμφωνα με τις αρχές της σταθερής αειφόρου ανάπτυξης θα επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις και θα ασκήσει πιέσεις στο περιβάλλον με αρνητικά αποτελέσματα.

Στην Ήπειρο ο τουρισμός ασκεί μεγαλύτερες πιέσεις στην παράκτια ζώνη σε σχέση με τις ορεινές περιοχές. Οι πιέσεις αυτές αναμένονται να ενταθούν μετά την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων μεταφορών υποδομής της Περιφέρειας (Εγνατία, Ιόνια οδός), των διεθνών λιμανιών (Ηγουμενίτσας, Πρέβεζας) και των αερολιμένων (Ιωαννίνων, Ακτίου).

Στην Περιφέρεια Ηπείρου υπάρχουν δύο από τους παλαιότερους και σημαντικότερους Εθνικούς Δρυμούς της χώρας, ο Εθνικό Δρυμός Βίκου Αώου και ο Εθνικός Δρυμός Πίνδου Βάλια- Κάλντα.

Ο πρώτος περιέχεται εξ ολοκλήρου στην Ήπειρο (Π.Ε. Ιωαννίνων), ενώ ο δεύτερος μερικώς και το μεγαλύτερο τμήμα του ανήκει στην Δ. Μακεδονία (Π.Ε. Γρεβενών). Επίσης στην Περιφέρεια Ηπείρου υπάρχει ένας υγρότοπος διεθνούς σημασίας (Ramsar), ο Αμβρακικός κόλπος, δύο αισθητικά δάση (Ιωαννίνων & Μύτικα- Νικόπολης) και δύο Διατηρητέα Μνημεία της φύσης (ο πλάτανος του χωριού Λιά της Θεσπρωτίας και ο πλάτανος της Άρτας).

Ωστόσο με τα νέα δεδομένα για τις Προστατευόμενες περιοχές, ειδικά στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού δικαίου Natura 2000 και του Ν. 1650/86, στην Ήπειρο θεσμοθετήθηκαν την τελευταία δεκαετία οι ακόλουθες Π.Π.:

- Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου
- Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου
- Περιοχή οικοανάπτυξης Λίμνης Παμβώτιδας
- Προστατευόμενη περιοχή Χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών των στενών και εκβολών των ποταμού Αχέροντα και Καλαμά και του Έλους Καλοδικίου
- Εθνικό πάρκο υγροτόπων Αμβρακικού.

Από τα 51 Διατηρητέα Μνημεία της φύσης της χώρας μας, στην Ήπειρο υπάρχουν μόνο δύο: ο πλάτανος στο χωριό Λιά Θεσπρωτίας (ΦΕΚ 173/Β/1981) και ο πλάτανος στο γεφύρι της Άρτας (ΦΕΚ 1113/Β/1976)

4.4 Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Ηπείρου

Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Ηπείρου είναι η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού η οποία, σε συνδυασμό με τον ορεινό χαρακτήρα της Περιφέρειας δημιουργούνται συνθήκες απομόνωσης από τα αστικά κέντρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 65% του εθνικού οδικού δικτύου έχει ορεινή χάραξη, ενώ ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό του επαρχιακού οδικού δικτύου με ορεινή χάραξη. Σήμερα η κατάσταση του οδικού δικτύου έχει βελτιωθεί σημαντικά. Η κατασκευή της Εγνατίας οδού, η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου, η κατασκευή του νέου Λιμανιού Ηγουμενίτσας και η κατασκευή της Ιόνιας Οδού αποτελούν έργα τα οποία ενισχύουν τον Δυτικό Άξονα και αναδεικνύουν την Ήπειρο σε βασικό κόμβο των διευρωπαϊκών δικτύων στην Ανατολική και Δυτική Μεσόγειο.

Οι αεροπορικές μεταφορές στην ευρύτερη περιοχή εκτελούνται κυρίως από το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων και το αεροδρόμιο του Ακτίου.

Το επίπεδο των υποδομών στο αεροδρόμιο Ιωαννίνων δυσχεραίνει την επίτευξη του σημαντικού περιφερειακού και διαπεριφερειακού ρόλου που δύναται να διαδραματίσει, ενώ η δόμηση της περιοχής πέριξ του αεροδρομίου, περιορίζει τις δυνατότητες επέκτασης του.

Οι περιοχές της Πρέβεζας και της Άρτας εξυπηρετούνται κυρίως από το αεροδρόμιο του Ακτίου. Η κίνηση του αεροδρομίου όσον αφορά τις πτήσεις εσωτερικού είναι χαμηλή.

Αξιόλογη κίνηση παρουσιάζεται στο Άκτιο κατά τους θερινούς μήνες από έκτακτες πτήσεις με τουρίστες για Λευκάδα και Πρέβεζα, ιδιαίτερα από το εξωτερικό.

4.5.Υποδομές³⁵

4.5.1. Οδικό Δίκτυο

Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Ηπείρου είναι η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού η οποία, σε συνδυασμό με τον ορεινό χαρακτήρα της Περιφέρειας δημιούργησαν συνθήκες απομόνωσης από τα αστικά κέντρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 65% του εθνικού οδικού δικτύου έχει ορεινή χάραξη, ενώ ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό του επαρχιακού οδικού δικτύου με ορεινή χάραξη.

Σήμερα η κατάσταση του οδικού δικτύου έχει βελτιωθεί σημαντικά. Η κατασκευή της Εγνατίας οδού, η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου και η κατασκευή του νέου Λιμένα Ηγουμενίτσας αποτελούν έργα τα οποία ενισχύουν τον Δυτικό Άξονα και αναδεικνύουν την Ήπειρο σε βασικό κόμβο των διευρωπαϊκών δικτύων στην Ανατολική και Δυτική Μεσόγειο.

4.5.2. Εθνικό δίκτυο

Στην περιοχή των Π.Ε. Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας διέρχονται δύο βασικοί οδικοί άξονες που συνδέουν τα αστικά και ημιαστικά κέντρα των Π.Ε. με το νότιο τμήμα της Περιφέρειας και την υπόλοιπη Ελλάδα. Ο πρώτος οδικός άξονας διασχίζει την περιοχή από βορά προς νότο και αποτελείται από τις εθνικές οδούς Ιωαννίνων -Κοζάνης και Ιωαννίνων - Αθηνών ενώ ο άλλος οδικός άξονας είναι η Εγνατία οδός, η οποία ξεκινάει από την Ηγουμενίτσα, διέρχεται από τη Θεσπρωτία και την Π.Ε. Ιωαννίνων, καταλήγει στο Μέτσοβο και από συνεχίζει στη Θεσσαλία, τη Μακεδονία και τη Θράκη. Υπάρχει βέβαια και ο παλαιότερος οδικός άξονας Ηγουμενίτσας Τρικάλων, ο οποίος μετά την ολοκλήρωση της Εγνατίας οδού εξυπηρετεί τις τοπικές μετακινήσεις των κατοίκων.

Ένας επιπλέον σημαντικός οδικός άξονας, ξεκινά από την Ηγουμενίτσα και εξυπηρετώντας όλες τις παράλιες περιοχές της Περιφέρειας καταλήγει στην Πρέβεζα, απ' όπου μέσω της υποθαλάσσιας ζεύξης Πρέβεζας - Ακτίου εξυπηρετεί τη σύνδεση με την Νοτιοδυτική και νότια Ελλάδα.

---

³⁵ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019
Μέρος Α: Στρατηγικός Σχεδιασμός

Επίσης η οδός Ηγουμενίτσας - Σαγιάδας εξυπηρετεί τη σύνδεση της χώρας με την Αλβανία.

Το συνολικό μήκος του εθνικού οδικού δικτύου στην Ήπειρο είναι 810 χιλιόμετρα.

4.5.3. Επιβατικές οδικές μετακινήσεις – Σιδηροδρομικό δίκτυο

Το μεγαλύτερο κομμάτι των επιβατικών μετακινήσεων είναι χειρσαίες και γίνονται με δημόσια μεταφορικά οχήματα (ΚΤΕΛ, ΤΑΞΙ).

Δεν υπάρχει σιδηροδρομικό δίκτυο στην Περιφέρεια Ηπείρου. Η απουσία του σιδηρόδρομου σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια του υφιστάμενου οδικού δικτύου συμβάλει στην υστέρηση της Περιφέρειας στον τομέα των μεταφορών.

4.5.4. Λιμάνια και θαλάσσιες μεταφορές

Τα σημαντικότερα λιμάνια της ευρύτερης περιοχής, είναι της Ηγουμενίτσας και της Πρέβεζας.

Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας είναι εθνικής σημασίας και ένας από τα σημαντικότερα λιμάνια της χώρας. Έχει αξιόλογη επιβατική και διερχόμενη εμπορευματική κίνηση. Το λιμάνι βρίσκεται στο βόριο άκρο της Ηπείρου και είναι φυσικό.

Το λιμάνι της Πρέβεζας είναι εμπορικού χαρακτήρα, αλλά φιλοξενεί και σημαντικό αριθμό τουριστικών σκαφών. Μετά την ζεύξη του Ακτίου το λιμάνι χρησιμοποιείται και ως μαρίνα που εξυπηρετεί τουριστικούς σκοπούς. Επισημαίνεται ότι το λιμάνι είναι φυσικό και βρίσκεται μέσα στον Αμβρακικό κόλπο.

4.5.5. Αεροδρόμια και αεροπορικές μεταφορές

Οι αεροπορικές μεταφορές στην ευρύτερη περιοχή εκτελούνται κυρίως από το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων και το αεροδρόμιο του Ακτίου.

Το επίπεδο των υποδομών στο αεροδρόμιο Ιωαννίνων δυσχεραίνει την επίτευξη του σημαντικού περιφερειακού και διαπεριφερειακού ρόλου που δύναται να διαδραματίσει, ενώ η δόμηση της περιβάλλουσας στο αεροδρόμιο περιοχής, περιορίζει τις δυνατότητες επέκτασής του.

Οι περιοχές της Πρέβεζας και της Άρτας εξυπηρετούνται κυρίως από το αεροδρόμιο του Ακτίου. Η κίνηση του αεροδρομίου όσον αφορά τις πτήσεις εσωτερικού είναι χαμηλή.

Αξιόλογη κίνηση παρουσιάζεται στο Άκτιο κατά τους θερινούς μήνες από έκτακτες πτήσεις με τουρίστες για Λευκάδα και Πρέβεζα, ιδιαίτερα από το εξωτερικό

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζεται η κίνηση αυτών των δύο αεροδρομίων, τα έτη 2016 & 2017³⁶.

Πίνακας 14: Κίνηση αεροδρομίων Περιφέρειας Ηπείρου 2016

ΚΙΝΗΣΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΩΝ 2016	ΕΠΙΒΑΤΕΣ		ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΒΑΤΩΝ
	ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	
ΑΚΤΙΟΥ	8.535	228.736	237.271
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	97.105	17	97.122

Πίνακας 15: Κίνηση αεροδρομίων Περιφέρειας Ηπείρου 2017

ΚΙΝΗΣΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΩΝ 2017	ΕΠΙΒΑΤΕΣ		ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΒΑΤΩΝ
	ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	
ΑΚΤΙΟΥ	6.570	271.012	277.582
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	89.858	6.492	96.350

Από τα προαναφερόμενα δεδομένα συμπεραίνουμε ότι στο Διεθνή Αερολιμένα των Ιωαννίνων παρουσιάζεται μικρότερη κίνηση από αυτόν στο Άκτιο. Για το 2016 και το 2017, οι συνολικές αφίξεις και αναχωρήσεις επιβατών στο αεροδρόμιο του Ακτίου έφτασαν τις 237.271 και 277.582 επιβάτες αντίστοιχα, ενώ για το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων έφτασαν συνολικά για το 2016 και το 2017 τους 97.122 και τους 96.350 επιβάτες αντίστοιχα.

Γενικότερα διαπιστώνουμε μια αύξηση στην ζήτηση από κατοίκους του εξωτερικού να έρθουν στην Ελλάδα για διακοπές, καθώς σε συνολικούς αριθμούς σημειώθηκε αύξηση της τάξεως του 12,14%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΕΤΕ για το 2018 από τον προγραμματισμό πτήσεων στο αεροδρόμιο του Ακτίου προβλέπεται σημαντική άνοδος της τάξης του 34%.³⁷

³⁶ Πηγή:pvk_airport.gr

³⁷ Πηγή: www.epiruspost.gr

Από όλες σχεδόν τις χώρες του εξωτερικού αναμένεται αύξηση επισκεπτών και συγκεκριμένα: Από την Ρουμανία 3%, από την Πολωνία 20%, από την Ελβετία 41%, από την Αυστρία 18%, από την Σουηδία 11%, από την Τσεχία 23% και από την Δανία 26%. Από την μοναδική χώρα από την οποία προβλέπονται κατά 10% λιγότεροι επιβάτες είναι η Ολλανδία.

4.6. Χώρες προέλευσης των τουριστών

Το μεγαλύτερο ποσοστό τουριστών, πέρα των Ελλήνων προέρχεται από χώρες της Ευρώπης, έπειτα από χώρες της Αμερικής, της Ασίας και τέλος της Αφρικής. Η τάση που επικρατεί είναι η μεγαλύτερη εποχικότητα στο σύνολο της Περιφέρειας παρατηρείται κυρίως τους μήνες Ιούνιο με Σεπτέμβριο, καθώς τους μήνες αυτούς συγκεντρώνεται το 70% περίπου του συνόλου των τουριστών.

Συμπερασματικά, ο τουρισμός στην Περιφέρεια Ηπείρου εμφανίζει τις ακόλουθες τάσεις:

- Το 82% των τουριστών της Περιφέρειας είναι ημεδαποί τουρίστες και μόνο το 18% αφορά σε αλλοδαπούς τουρίστες
- Η μεγαλύτερη πληρότητα των ξενοδοχειακών μονάδων παρουσιάζεται τους μήνες Ιούνιο - Σεπτέμβριο
- Η μεγαλύτερη προέλευση επισκεπτών προέρχεται από χώρες της Ευρώπης, έπειτα από χώρες της Αμερικής, της Ασίας και τέλος της Αφρικής.

Είναι προφανές από τα παραπάνω αφενός η σπουδαιότητα του τουρισμού για την οικονομία της Ηπείρου και αφετέρου ο δυναμισμός του κλάδου. Ο δυναμισμός αυτός αποτελεί την αφετηρία στην οποία πρέπει να βασιστούν οι πολιτικές που θα αντιμετωπίσουν τη σημαντικότερη αδυναμία του τουρισμού που δεν είναι άλλη από την εποχικότητα. Δηλαδή, η αντιμετώπιση της εποχικότητας δεν μπορεί παρά να γίνει με την συμπλήρωση και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, όπως είναι ο θεματικός τουρισμός.

4.7. Το Καλάθι των Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου³⁸

Το «Καλάθι των Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου» αποτελεί την εξειδίκευση της αντίστοιχης Εθνικής Στρατηγικής για την Περιφέρεια Ηπείρου. Σε

---

³⁸ Περιφέρεια Ηπείρου: Επιχειρησιακό σχέδιο Το Καλάθι των Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου

πρώτη φάση το Καλάθι υποστηρίχτηκε από τις προτάσεις όλων των αρμόδιων φορέων της περιοχής, είτε δημοσίου είτε ιδιωτικού ενδιαφέροντος.

Στη συνέχεια συστήθηκαν ομάδες εργασίας από όλες τις Περιφερειακές Ενότητες για τον συντονισμό όλων των απαραίτητων προκαταρκτικών δράσεων.

Το αποτέλεσμα των προκαταρκτικών αυτών δράσεων είναι καταρχήν η επιλογή των πρώτων αγροτικών προϊόντων του «Καλαθιού της Περιφέρειας Ηπείρου» αλλά και πολύ περισσότερο ο σχεδιασμός των απαραίτητων ενεργειών και οργανωτικών δομών για την υλοποίηση του Επιχειρησιακού Σχεδίου που φέρει τον τίτλο «Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου».

4.8. Η έννοια και ο στόχος του Καλαθιού Προϊόντων στην Περιφέρεια Ηπείρου³⁹

Το «Καλάθι Προϊόντων» της Περιφέρειας Ηπείρου είναι ένα Επιχειρησιακό Σχέδιο επιλογής δυναμικών τοπικών προϊόντων και ενεργητικών πολιτικών που έχει ως σκοπό να κάνει τα προϊόντα ανταγωνιστικά, εξωστρεφή, πιστοποιημένα, περισσότερο ποιοτικά και ασφαλή. Το «Καλάθι των Αγροτικών Προϊόντων» συνάδει απόλυτα με το όραμα της Περιφέρειας Ηπείρου.

Οι τομείς από τους οποίους προέρχονται τα προϊόντα του Καλαθιού είναι η φυτική και ζωική παραγωγή, η υδατοκαλλιέργεια, η αλιεία και η μελισσοκομία. Τα προϊόντα αυτά συνδέονται με το διατροφικό πρότυπο της περιοχής της Ηπείρου, έχουν επαρκή παραγωγή, είναι βιώσιμα επιχειρηματικά και εμπορικά και μπορούν να αποτελέσουν την «αιχμή του δόρατος» για την ανάπτυξη και την εξωστρέφεια της Περιφέρειας Ηπείρου.

Οι βασικοί στόχοι που έχει θέσει η Περιφέρεια για τον πρωτογενή τομέα και αποτελούν το πλαίσιο για το Καλάθι είναι:

1. Η ανάδειξη της παραγωγικής ταυτότητας της Περιφέρειας Ηπείρου.
2. Η πλήρης αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του πρωτογενούς τομέα.
3. Η ανάπτυξη της τοπικής παραγωγής με σκοπό την κάλυψη των τοπικών διατροφικών αναγκών και τη μείωση της εξάρτησης από τα εισαγόμενα προϊόντα.

---

³⁹ Περιφέρεια Ηπείρου: Επιχειρησιακό σχέδιο Το Καλάθι των Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου

4. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και προϊόντων με την παραγωγή προϊόντων ποιότητας με υψηλότερη ζήτηση (ΠΟΠ, ΠΓΕ, βιολογικά).
5. Η βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος και η διατήρηση και ενίσχυση των τοπικών θέσεων εργασίας.
6. Η αύξηση της εξωστρέφειας των αγροτικών προϊόντων και η ενίσχυση των εξαγωγών.
7. Η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων.
8. Η μελλοντική σύσταση φορέα για την πιστοποίηση των Ηπειρωτικών προϊόντων.
9. Η δημιουργία δομών, εντός των υπηρεσιών, για την στήριξη και πληροφόρηση των πολιτών.
10. Η προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου αγροτικών προϊόντων.

Η υλοποίηση των παραπάνω στόχων, αποτελεί ένα φιλόδοξο αλλά ταυτόχρονα πολύ δύσκολο εγχείρημα, η πραγματοποίηση των οποίων όμως θα προσφέρει οικονομική και όχι μόνο αναζωογόνηση σε πολλούς επαγγελματικούς κλάδους της περιοχής της Περιφέρειας Ηπείρου. Ένα δίκτυο δομών, όπως αγροδιατροφικές συμπράξεις, δημοπρατήρια αγροτικών προϊόντων, ομάδες παραγωγών και νέες καλλιεργητικές δραστηριότητες, θα οργανώσει θεσμικά τον τρόπο παραγωγής προϊόντων με ταυτότητα και θα αναπτύξει καινοτόμες δραστηριότητες σημαντικές για την περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση του πρωτογενούς τομέα.

4.9. Προϊόντα με γεωγραφική προέλευση: εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης⁴⁰

Τα τελευταία χρόνια η συμπεριφορά των Ευρωπαίων αλλά και των Ελλήνων καταναλωτών συνεχώς αλλάζει αφού αναζητούν στα τρόφιμα που καταναλώνουν, όχι μόνο υψηλότερες προδιαγραφές στο θέμα της ασφάλειας αλλά παράλληλα και πιστοποίηση.

Αναζητούν επιβεβαίωση της προέλευσης και του τρόπου παραγωγής αυτών των τροφίμων ώστε να είναι σίγουροι ότι η διαδικασία παραγωγής του προϊόντος που καταναλώνουν ελέγχεται.

Ο καταναλωτής πλέον αναζητά τρόφιμα με ειδικά χαρακτηριστικά τα οποία θα βρει στο τραπέζι του αλλά και ο παραγωγός ανησυχεί όσον αφορά τον κίνδυνο

---

⁴⁰ Επιχειρησιακό Σχέδιο «Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου»

εξαφάνισης αυθεντικών και παραδοσιακών προϊόντων. Έτσι η Ευρωπαϊκή ένωση το 1992 προχώρησε στη δημιουργία τριών συστημάτων προστασίας ονομασιών:

1. την Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (Π.Ο.Π)
2. την Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη (Π.Γ.Ε.)
3. τα Ειδικά Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συνεχής προώθηση προϊόντων και τροφίμων μέσω της ανάδειξης του τρόπου που παράγονται αλλά και της περιοχής από όπου προέρχονται. Ο γεωγραφικός δεσμός του προϊόντος με την περιοχή απαιτείται να είναι πολύ ισχυρός αφού η ποιότητα και τα χαρακτηριστικά του τελικού προϊόντος θα πρέπει να οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής, στο κλίμα της, στη μορφολογία του εδάφους, στις τοπικές μεθόδους παραγωγής κ.α.

Προωθώντας τα προϊόντα με γεωγραφική προέλευση επιτυγχάνεται:

1. αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων,
2. διατήρηση της παράδοσης και του πολιτισμού της περιοχής,
3. ανάπτυξη ισχυρού δεσμού μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή καθώς ο τελευταίος αισθάνεται πιο κοντά στην περιοχή που παράγεται το προϊόν που καταναλώνει. Ειδικά σήμερα που υπάρχει μεγάλη μετακίνηση των ανθρώπων οι τελευταίοι αναζητούν προϊόντα του τόπου τους με τα οποία έχουν ισχυρούς δεσμούς και νιώθουν εμπιστοσύνη.

Τα προϊόντα με γεωγραφική προέλευση αποδεικνύονται σημαντικά για μια περιοχή.

Με την προστιθέμενη αξία τους βελτιώνουν το εισόδημα των παραγωγών αλλά και όλης της περιοχής. Οι παραγωγοί βλέποντας τους κόπους τους να πίνουν τόπο, προσπαθούν όλο και περισσότερο να βελτιώνουν το προϊόν τους παίρνοντας αποφάσεις και αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες που πιστεύουν ότι θα βοηθήσουν.

Σημαντικό ρόλο στην προώθηση των προϊόντων με περιφερειακή ταυτότητα θα διαδραματίσει και η δημιουργία ενός σήματος (brand names). Το προϊόν με το εταιρικό σήμα θα εγγυάται ένα συγκεκριμένο επίπεδο ποιότητας και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά το οποίο θα αναγνωρίζεται εύκολα από τον καταναλωτή.

Η Περιφέρεια Ηπείρου θεωρεί αναγκαία την ανάδειξη των τοπικών προϊόντων και υποχρέωση της να βοηθήσει σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και τους παραγωγούς.

Έχουν γίνει επαφές ώστε η Περιφέρεια Ηπείρου να συνεργασθεί με φορείς που θα πιστοποιούν κάποια από τα προϊόντα που παράγονται στην Περιφέρεια καθώς πιστεύει ότι με αυτόν τον τρόπο:

1. τα τοπικά προϊόντα προστατεύονται,
2. δίνεται οικονομική ανάσα στους παραγωγούς της περιοχής,
3. αναδεικνύεται η περιοχή,
4. τα Ηπειρωτικά προϊόντα μπορούν να «ταξιδέψουν» και να βρεθούν στο τραπέζι του καταναλωτή τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό.

4.10. Το Ηπειρώτικο Τουριστικό Προϊόν⁴¹

Μελετώντας προσεκτικά την τουριστική προσφορά της Ηπείρου παρατηρούμε ότι το τουριστικό προϊόν της Ηπείρου είναι ιδιαίτερα πλούσιο και αποτελείται τόσο από άυλους όσο και υλικούς πόρους που με τις όποιες αδυναμίες και τα προβλήματα του, εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερο και μοναδικό.

Το οικονομικό περιβάλλον της Ηπείρου, με την πιο ευρεία έννοιά του, δηλαδή το φυσικό περιβάλλον και τα προϊόντα του, η παράδοση και η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί για την Περιφέρεια της Ηπείρου ένα "αυτοτελές" συγκριτικό πλεονέκτημα "πράσινου επιχειρείν" αδιαμφισβήτητης αξίας.

Η μικρή και μεσαία επιχειρηματικότητα, ο κύριος πρεσβευτής της Ηπείρου, ο τουρισμός της "μικρής κλίμακας" μπορεί να συνδυαστεί με πρωτοπόρες ιδέες, ενός πολυδυναμικού εναλλακτικού μοντέλου αναψυχής και να αξιοποιήσει εκείνα τα στοιχεία της παράδοσης, του πολιτισμού και του απaráμιλλου φυσικού κεφαλαίου, για τον βιοπορισμό και το άνοιγμα πράσινων θέσεων εργασίας στην ύπαιθρο.

Ο αγροτουρισμός όπως είναι ευρέως γνωστός ή ο τουρισμός υπαίθρου, περιλαμβάνει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά που με τις ανάλογες στοχευμένες πρωτοβουλίες από φορείς, θα μπορούσαν να τονώσουν και να επανεκκινήσουν την ύπαιθρο.

4.10.1 Δυνατά και αδύνατα σημεία της Περιφέρειας Ηπείρου στον τουριστικό τομέα⁴²

Στο τομέα του Τουρισμού, η Ήπειρος διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (πεντακάθαρες ακτές, περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους,

⁴¹ Επιχειρησιακό Σχέδιο «Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου»

⁴² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019

αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, κλπ.) για την ανάδειξη του τουρισμού (θαλάσσιου, ειδικού, ορεινού) σε κύρια εστία ανάπτυξης.

Επιπλέον τα έργα υποδομής που έχουν γίνει στην Ήπειρο, όπως η Εγνατία οδός όπου με την ολοκλήρωσή της προσελκύει πιο εύκολα επισκέπτες από την Βόρεια Ελλάδα στην περιοχή, αποτελεί ένα έργο που δίνει προστιθέμενη αξία στο τουριστικό προϊόν. Η απόσταση Θεσσαλονίκη – Ηγουμενίτσα είναι πλέον 3 περίπου ώρες. Επιπλέον, το λιμάνι της Ηγουμενίτσας με την αξιόλογη θαλάσσια σύνδεση μεταξύ της Ηπείρου και της Ιταλίας, η υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου - Πρέβεζας, καθώς και η συνεχής βελτίωση του εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου, η αναμενόμενη κατασκευή του Δυτικού άξονα καθιστούν την Περιφέρεια Ηπείρου σημαντικό κόμβο στο Ελλαδικό χώρο, και αποτελούν σημαντικά βήματα ανάπτυξης της περιοχής.

Αλλα πλεονεκτήματα της περιοχής της Ηπείρου αναλύονται παρακάτω:

- Η ύπαρξη βασικών προϋποθέσεων ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού με δεδομένο το ιδιαίτερο φυσικό κάλος της περιοχής, δημιουργούν τις βάσεις για περαιτέρω ενίσχυσή του. Η ανάδειξη σε κέντρο εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου) και υπηρεσιών προσφέρουν διαπεριφερειακές και διασυνοριακές δυνατότητες ανάπτυξης σε σχέση με την Αλβανία και τη Δυτική Βαλκανική.
- Ο σημαντικός οικολογικός πλούτος, τα φυσικά οικοσυστήματα, οι ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες σε τέσσερις προστατευόμενες περιοχές, μπορούν να οδηγήσουν σε οργανωμένη επιχειρηματική και περιβαλλοντική ανάπτυξη.
- Στις περιοχές που έχουν προϋποθέσεις ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού περιλαμβάνονται η παραλιακή ζώνη της Θεσπρωτίας και η ζώνη των ορεινών όγκων της που διαθέτουν οικολογικό και πολιτιστικό πλούτο και επιδέχονται την ανάπτυξη ήπιων μορφών θεματικού τουρισμού.
- Η ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών για την κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων υποβάθμισης του περιβάλλοντος και την πρόληψη των κινδύνων από φυσικές καταστροφές ή ανθρώπινες δραστηριότητες.
- Η Θεσπρωτία διαθέτει σημαντικό πολιτισμικό υπόβαθρο το οποίο έως σήμερα παραμένει ελάχιστα γνωστό και κατ' επέκταση δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως. Υπάρχει μεγάλο πεδίο εκμετάλλευσης των ΤΠΕ για την ανάδειξη και προβολή του.

Τα μειονεκτήματα της περιφέρειας Ηπείρου είναι:⁴³

- Η πληθυσμιακή συρρίκνωση και γήρανση.
- Η εμφάνιση ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων.
- Η υψηλή εξάρτηση της οικονομίας από τον τομέα των δημοσίων υπηρεσιών και τον ελλιπώς οργανωμένο πρωτογενή τομέα.
- Το ιδιαίτερα χαμηλό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Η ύπαρξη έντονων ενδοπεριφερειακών διαφορών μεταξύ των Π.Ε της Ηπείρου καθώς και μεταξύ αστικών κέντρων και υπαίθρου.
- Η ύπαρξη ζωνών που εξαρτώνται σημαντικά από τον παραθαλάσσιο - θερινό τουρισμό, μέσης ποιότητας, με χαμηλή πληρότητα και προσέλκυση αλλοδαπών διανυκτερεύσεων.
- Η έλλειψη σιδηροδρομικού δικτύου και οι ανεπαρκείς αερομεταφορικές υποδομές.
- Η απουσία οργανωμένων υποδομών εγκατάστασης επιχειρήσεων και διαμετακόμισης, σε συνδυασμό με την απουσία σιδηροδρομικής σύνδεσης της Περιφέρειας με το εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο και τις περιορισμένες δυνατότητες των αεροπορικών υποδομών της Περιφέρειας.
- Οι ελλείψεις σε τουριστική υποδομή σε συγκεκριμένες τουριστικές περιοχές του ορεινού χώρου.
- Η ανεπάρκεια του τοπικού οδικού δικτύου και η υστέρηση στην προσπελασιμότητα των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών
- Η επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος από περιβαλλοντικά οχλούσες παραγωγικές δραστηριότητες του δευτερογενή και πρωτογενή τομέα.
- Δεν υπάρχει σημαντική εξωστρέφεια. Οι επιχειρήσεις της Θεσπρωτίας, είναι περιορισμένες στον στενό κύκλο της Περιφερειακής Ενότητας. Είναι ελάχιστες οι επιχειρήσεις, με εξαγωγικό προσανατολισμό

---

⁴³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ανάπτυξη του τουρισμού στον Δήμο Αρταίων Περιφερειακής Ενότητας Άρτας.

5.1 Γενικά χαρακτηριστικά

Η Άρτα σήμερα αριθμεί πάνω από 43.000 κατοίκους και σε αντίθεση με άλλες επαρχιακές πόλεις που παρακμάζουν, αυτή κατορθώνει να διατηρήσει την δυναμική και τον κόσμο της, αποτρέποντας τους ντόπιους να μετακινηθούν σε κάποιο μεγάλο μητροπολιτικό κέντρο, όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, Πάτρα. Οι λόγοι που υποβοηθούν αυτήν την σταθερότητα είναι η κεντρική της τοποθεσία, το καλό συγκοινωνιακό δίκτυο, ο παραγωγικός κάμπος, ο ιστορικός Άραχθος αλλά και το αξιοπρεπέστατο επίπεδο ζωής.

Χτισμένη σε έναν λόφο, ανάμεσα στην θάλασσα του Αμβρακικού και τα Τζουμέρκα η Άρτα βρίσκεται πάνω στην οδική αρτηρία της Ιουνίας Οδού, έναν από τους νεότερους και πιο εμπορικούς δρόμους των Βαλκανίων που αναμένεται να ευνοήσει το εμπόριο, τον τουρισμό και τις μετακινήσεις ανθρώπων και αγαθών από και προς την Ελλάδα.

Η πόλη της Άρτας βρίσκεται σε αυτή την στρατηγική θέση, όπου ήταν χτισμένη παλιά και η Αρχαία Αμβρακία, η Άρτα αποκτά το πλεονέκτημα της ανανέωσης του κόσμου της, της προβολή της, της εξαγωγής των τοπικών της προϊόντων και της άφιξης κερδοφόρων επενδύσεων.

Εικόνα 1. Το κάστρο της Άρτας

Από την άλλη πλευρά η Άρτα αν και δεν βρέχεται από θάλασσα, έχει έναν άλλο υγρό θησαυρό, τον Άραχθο, ο οποίος αποτελεί μόνο ένα από τα πολλά δυνατά χαρτιά της Άρτας στον τομέα του τουρισμού.

Το ιστορικό γεφύρι, ο πλάτανος του Αλή Πασά, το νεόδμητο αρχαιολογικό μουσείο της πόλης, το άγαλμα του βασιλιά Πύρρου, τα τείχη της Αμβρακίας, το Λαογραφικό Μουσείο, ο ναός της Αγίας Θεοδώρας, η Παρηγορήτισσα, η Δημοτική πινακοθήκη, μπορούν να ανταγωνιστούν γνωστούς ταξιδιωτικούς προορισμούς.

Αν περπατήσει κανείς στα στενά της πόλης μπορεί να διακρίνει ίχνη άλλων εποχών όπως το μικρό θέατρο Αμβρακίας και δύο αρχαία νεκροταφεία.

Το αρχαιολογικό Μουσείο της Άρτας που βρίσκεται κοντά στο Ιστορικό γεφύρι, είναι μια μόνιμη έκθεση η οποία αναφέρεται κατά κύριο λόγο στην Αμβρακία, την αρχαία πόλη που βρίσκεται θαμμένη κάτω από την Άρτα.

Τα ευρήματα της συλλογής του Μουσείου καλύπτουν μία μεγάλη χρονική περίοδο, από την παλαιολιθική εποχή έως τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Στόχος είναι το Μουσείο να μετατραπεί σε ένα πολυδύναμο πολιτιστικό κέντρο, με καθοριστικό ρόλο στην πνευματική, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη όχι μόνο της πόλης της Άρτας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής.

Εικόνα 2: Παρηγορήτισσα

Η Περιφερειακή Ενότητα Άρτας και ειδικότερα ο Δήμος Αρταίων, έχει χαρακτηριστεί ως τουριστικός τόπος από το 1924 (αριθ. ΦΕΚ 312/Α/16-12-1924), στην συνέχεια το 1973 (ΦΕΚ 84/Α/24-1-1973) και το 1976 με το ΠΔ 889/1976 (ΦΕΚ 329/Α/10-12-1976).

Όχι μόνο λόγω του ιστορικού Γεφυριού της Άρτας αλλά και πολλών άλλων πολιτιστικών μνημείων, όπως το τείχος της Αμβρακίας και το Κάστρο, το Ναό της Παναγίας Παρηγορήτισσας, το Ναό της Αγίας Θεοδώρας τον ορεινό όγκο των Τζουμέρκων και τον Αμβρακικό Κόλπο.

Εικόνα 3: Το γεφύρι της Άρτας

Ο Νομός Άρτας παρόλο που διαθέτει φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους και συγκεντρώνει συγκριτικά πλεονεκτήματα από πλευράς κλίματος και γεωγραφικής θέσης, δεν έχει κατακτήσει μέχρι σήμερα μια αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη και δεν έχει καταφέρει να αποτελέσει ένα μόνιμο πόλο έλξης

Έχουν δοθεί χρήματα από ευρωπαϊκά προγράμματα και ειδικότερα μέσω του προγράμματος LEADER και μέσω των δράσεων του αγροτουρισμού του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Ηπείρου.

Το 25% των χρημάτων που δόθηκαν από το πρόγραμμα LEADER διοχετεύθηκε στον τουρισμό κυρίως σε έργα πολιτιστικής κληρονομιάς που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του τουρισμού, αφού ο Νομός φημίζεται για τα πολιτιστικά του αξιοθέατα.

Στις ορεινές περιοχές άρχισαν να κατασκευάζονται νέα καταλύματα με τη στήριξη των παραπάνω προγραμμάτων και σύντομα αυξήθηκε ο αριθμός των κλινών στα καταλύματα του Νομού και οι χώροι εστίασης.

Όμως, ακόμη και με τη βοήθεια των προγραμμάτων, δεν υπήρξε σημαντική βελτίωση στην τουριστική ανάπτυξη του Νομού. Για παράδειγμα, τα νέα καταλύματα που δημιουργήθηκαν τότε και υπάρχουν μέχρι σήμερα δεν μπορούν να φιλοξενήσουν μεγάλο αριθμό τουριστών.

Οι νέες μονάδες καταλυμάτων που δημιουργήθηκαν μέσω της οικονομικής ενίσχυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι στο σύνολό τους αγροτουριστικού τύπου.

Αυτό σημαίνει ότι οι ιδιοκτήτες των μονάδων αυτών ασχολούνται με την κύρια πηγή εισοδήματός τους που είναι οι αγροτικές εργασίες και παράλληλα λειτουργούν τις τουριστικές μονάδες (καταλύματα, χώροι εστίασης κ.α.) ως πηγή συμπληρωματικού εισοδήματος.

Πίνακας 16: Αριθμός Ξενοδοχειακών και ομοειδών καταλυμάτων Περιφερειακής ενότητας Άρτας⁴⁴

	2014	2015	2016
Ελλάδα	9745	9757	9730
Ήπειρος	391	397	441
Περιφερειακή Ενότητα Άρτας	13	14	15

⁴⁴ Πηγή ΕΛ. ΣΤΑΤ

Όπως διακρίνεται από τους παραπάνω πίνακες, αναλυτικά από τα έτη 2014 έως και 2016, ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων είναι πάρα πολύ μικρός σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα.

Παράλληλα, από έτος σε έτος για ολόκληρη την Ελλάδα ο αριθμός συνεχώς μειώνεται απότομα, λόγω της οικονομικής κρίσης. Στην περιφέρεια Ηπείρου παρατηρούμε αύξηση, ενώ στο Νομό Άρτας ο αριθμός των καταλυμάτων αυξάνεται οριακά.

Πίνακας 17: Αφίξεις τουριστών για τα έτη 2015-2016 στο Δήμο Αρταίων⁴⁵

	2015		2016	
	Ημεδαποί	Αλλοδαποί	Ημεδαποί	Αλλοδαποί
Ελλάδα	5.744.134	12.734.567	5.996.434	12.999.947
Ήπειρος	302.886	82.801	312.982	93.809
ΠΕ Άρτας	27.952	2.429	28.849	2.460
Δήμος Αρταίων	27.628	2.380	28.554	2.417

Παρατηρούμε ότι, σε ολόκληρη την Ελλάδα ο αριθμός των ημεδαπών είναι μικρότερος από των αριθμών των αλλοδαπών.

Αντίθετα, για την περιφέρεια της Ηπείρου ο αριθμός των αλλοδαπών είναι πολύ μικρότερος από τον αριθμό των ημεδαπών που επισκέπτονται τα μέρη.

Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει και με το Νομό Άρτας και με τον Δήμο Αρταίων όπου παρατηρείται ότι, ο αριθμός των αφίξεων των κατοίκων από τη χώρας μας είναι πάρα πολύ μεγαλύτερος από τον αριθμό των ξένων τουριστών.

Πίνακας 18: Πληρότητα κλινών στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου Δήμου Αρταίων⁴⁶

	2014	2015	2016
Ελλάδα	47,3%	49,1%	50,1%
Ήπειρος	27,4%	26,4%	27,9%
Περιφερειακή Ενότητα Άρτας	20,4%	22,9%	23,5%
Δήμος Αρταίων	22,6%	25,5%	26,3%

⁴⁵ Πηγή ΕΛ. ΣΤΑΤ

⁴⁶ Πηγή ΕΛ. ΣΤΑΤ

Παρατηρούμε ότι, σε ολόκληρη την Ελλάδα από το 2014 έως το 2016 η πληρότητα κλινών στα ξενοδοχεία αυξάνεται όπως το ίδιο συμβαίνει και με την περιφέρεια Ηπείρου την περιφερειακή ενότητα Άρτας και τον Δήμο Αρταίων.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πληρότητα κλινών στον Δήμο Αρταίων είναι μεγαλύτερη από αυτή του Νομού και ο λόγος είναι ότι στην πόλη της Άρτας λειτουργούν τρεις ξενοδοχειακές μονάδες κατηγορίας Α με μεγάλο αριθμό κλινών που λειτουργούν όλο το χρόνο.

Πίνακας 19: Αριθμός ξενοδοχειακών καταλυμάτων, ενοικιαζόμενων δωματίων για το Δήμο Αρταίων το έτος 2016⁴⁷.

Ξενοδοχεία 4 αστέρων	2
Ξενοδοχεία 3 αστέρων	2
Ξενοδοχεία 2 αστέρων	1
Ενοικιαζόμενα δωμάτια	4
Σύνολο	9

Διακρίνουμε ότι στο Δήμο Αρταίων υπάρχουν πέντε ξενοδοχεία, από τα οποία τα τέσσερα δραστηριοποιούνται στην πόλη της Άρτας το ένα στο Χανόπουλο όπου υπάρχουν και τα ιαματικά λουτρά Χανοπούλου και τέσσερα συγκροτήματα με ενοικιαζόμενα δωμάτια από τα οποία τα δύο βρίσκονται στην Ροδαυγή, χωριό του ορεινού όγκου των Τζουμέρκων και τα άλλα δύο στην Κορωνησία κοντά στον Αμβρακικό Κόλπο.

Ο Δήμος Αρταίων τα τελευταία χρόνια καταρτίζει ετήσια προγράμματα τουριστικής προβολής τα οποία εγκρίνονται από τον ΕΟΤ, συμμετέχει σε διάφορες εκθέσεις τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, διοργανώνει ημερίδες με θέματα της τουριστική προβολή του Δήμου είτε από μόνος του είτε σε συνεργασία με την Περιφέρεια Ηπείρου και με διάφορους φορείς.

⁴⁷ Πηγή: Περιφερειακή ενότητα Άρτας

Εικόνα 4: Ροδαυγή Άρτας

Τόσο η Ροδαυγή όσο και η Κορωνησία θεωρούνται από τα δημοφιλέστερα χωριά του Δήμου Αρταίων και στα χωριά τα οποία ο Δήμος δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο πρόγραμμα της τουριστικής του προβολής.

Εικόνα 5: Κορωνησία

Η φυσική ομορφιά που διαθέτει η περιοχή του Δήμου Αρταίων αλλά και το πολιτιστικό υπόβαθρο του μπορεί για να φιλοξενήσει πολλά από τα είδη θεματικού τουρισμού, όπως:

- Γαστρονομικός Τουρισμός
- Αθλητικός Τουρισμός
- Πολιτισμικός Τουρισμός
- Αγροτουρισμός

- Αστικός Τουρισμός
- Θρησκευτικός Τουρισμός
- Συνεδριακός Τουρισμός

5.2. Ιδανικές μορφές τουρισμού για την περιοχή

5.2.1. Γαστρονομικός Τουρισμός

Πλούσιος πολύ ο γαστρονομικός πολιτισμός του Δήμου Αρταίων, συμπληρώνει την πολιτιστική ταυτότητά του. Επηρεασμένος από την ιδιομορφία του εδάφους (βουνό- θάλασσα) το κλίμα, τους λαούς που εγκαταστάθηκαν σε αυτή και τους αποδήμους ηπειρώτες που ταξίδεψαν στα πέρατα της οικουμένης. Γεύσεις απλές, αυθεντικές, σοφά συνταιριασμένες, δίνουν μαθήματα οικιακής οικονομίας, δημιουργώντας εξαιρετικά παραδοσιακά φαγητά, με πρώτες ύλες προϊόντα της φύσης, γεμάτα αρώματα και νοστιμιά.

Το "Ηπειρωτικό καλάθι" περιλαμβάνει πολλά προϊόντα με πιο δημοφιλή: τα Παραδοσιακά ζυμαρικά Ηπείρου, το ελαιόλαδο, τα κρασιά-σίπουρο, τα αρωματικά φυτά-βότανα. τα σαλιγκάρια, τα βιολογικά και παραδοσιακά προϊόντα (χυλοπίτες, γλυκά του κουταλιού, τραχανά), τη φέτα και τυροκομικά είδη, τα ακτινίδια, πορτοκάλι.

5.2.2. Αθλητικός Τουρισμός

Σήμερα, πέρα από τον ιστορικό-πολιτιστικό τουρισμό και τον θαλάσσιο, στην Άρτα ο επισκέπτης μπορεί να βρει ειδικές δραστηριότητες, όπως κανό -καγιάκ και ράφτινγκ στον ποταμό Άραχθο, παραπέντε στον λόφο Περάνθης και Γριμπόβου, εκδρομές με ποδήλατα βουνού στα Τζουμέρκα, έφιππες διαδρομές, περιηγητικό και οικολογικό τουρισμό με συγκεκριμένες διαδρομές και οδηγούς φυσικού τουρισμού, κ.ά.

Ο Δήμος Αρταίων προσφέρεται για πολλά είδη αθλητικού τουρισμού όπως:

- ❖ Αεροπτερισμός
- ❖ Πίστα moto cross
- ❖ Ορειβασία
- ❖ Πεζοπορία
- ❖ Ποδηλασία
- ❖ Kayak & Rafting
- ❖ Κανό
- ❖ Φουσκωτό ταχύπλοο

❖ Αναρρίχηση

5.2.3.Οικοτουρισμός

Ο οικοτουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού η οποία συνδέεται με διάφορες μορφές τουριστικής δραστηριότητας στη φύση («τουρισμός φύσης» ή «φυσιολατρικός τουρισμός»). Αναπτύσσεται σε οικολογικά αξιόλογες και επί το πλείστον περιοχές θεσμοθετημένης περιβαλλοντικής προστασίας (π.χ. περιοχές Natura) και εμπεριέχει δραστηριότητες που μπορεί να έχουν επιστημονικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα (πχ. τουρισμός παρατήρησης των οικοσυστημάτων).

Ο οικοτουρισμός συμπληρώνεται από ορισμένες άλλες μορφές τουρισμού όπως ο επιστημονικός τουρισμός, ο περιηγητικός-πεζοπορικός τουρισμός και ο τουρισμός υπαίθριων δραστηριοτήτων (τουρισμός περιπέτειας) που δεν συμβάλουν εξ ορισμού απαραίτητα στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά περιλαμβάνουν όλες εκείνες τις δραστηριότητες που διοργανώνονται στο φυσικό περιβάλλον και εν μέρει έχουν έντονο το στοιχείο της περιπέτειας

5.2.4. Πολιτισμικός Τουρισμός

Η πολιτιστική παράδοση του Δήμου Αρταίων αναδεικνύεται και μέσω των πολιτιστικών εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται στους Δήμους της Περιφέρειας, κάθε χρόνο. Συγκεκριμένα, ο Δήμος Αρταίων διοργανώνει εκδηλώσεις για την επέτειο της απελευθέρωσης της πόλης, η εμποροπανήγυρη, τα παραδοσιακά πανηγύρια που γίνονται από τους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους, η γιορτή της Σαρδέλας που τιμά τη σαρδέλα και επισημαίνεται η προσφορά του Αμβρακικού Κόλπου, καθώς και η γιορτή Κάστανου και Τσίπουρου του ορεινού χωριού Ροδαυγή Άρτας για την προβολή των τοπικών προϊόντων.

5.2.5. Συνεδριακός Τουρισμός

Ο Συνεδριακός τουρισμός στον Δήμο Αρταίων αναπτύσσεται σταδιακά τα τελευταία χρόνια. Υπάρχουν οι απαιτούμενες υποδομές για την πραγματοποίηση συνεδρίων, όπως συνεδριακά κέντρα, κατάλληλα καταλύματα, οδικές συγκοινωνίες, κλπ. Η Άρτα πληρεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις, για να αναπτυχθεί σε βάθος ο συνεδριακός τουρισμός.

Υπάρχουν μεγάλα και πολυτελή ξενοδοχεία, πολλοί χώροι, το ΤΕΙ Ηπείρου, το εκθεσιακό κέντρο ΔΙΩΝΗ.

Ο Συνεδριακός τουρισμός μπορεί να καταστεί ποιοτικά και ποσοτικά μεγάλος μοχλός τουριστικής ανάπτυξης, αξιοποίησης και τόνωσης της τοπικής οικονομίας.

5.2.6. Αστικός Τουρισμός

Αφορά την πρωτεύουσα του Νομού η οποία έχει να επιδείξει μια ιδιαίτερη ταυτότητα και ποικιλία επιλογών. Σε αυτή την κατεύθυνση μπορεί να προωθηθεί το shopping, η νυχτερινή ζωή αλλά και ο ιατρικός τουρισμός.

5.2.7. Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο Δήμος Αρταίων παρουσιάζει μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά σε θρησκευτικά μνημεία, όπως βυζαντινές εκκλησίες, ζωκλήσια και μοναστήρια. Ωστόσο οι πρωτοβουλίες για τη διατήρηση αυτής της πολιτιστικής θρησκευτικής κληρονομιάς μέχρι στιγμής έχουν εστιαστεί, κυρίως, στην τουριστική ανάπτυξη των περιοχών, χωρίς να αναγνωριστεί η ιστορική, η αρχιτεκτονική και η πολιτιστική αξία των ιστορικών τόπων λατρείας.

5.2.8. Αγροτουρισμός

Σε ότι αφορά τον Δήμο Αρταίων, έχει όλες τις προϋποθέσεις για να αναπτύξει αυτή τη μορφή τουρισμού και να ξεφύγει από τα πολλά καταλύματα που, από μόνα τους, δεν αποτελούν αγροτουρισμό.

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού μπορεί να αποδειχτεί μια πολύ πετυχημένη κίνηση, καθώς το φυσικό τοπίο και τα αξιοθέατα που έχει συνθέτουν ένα πολύ ελκυστικό πακέτο για όσους επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με δράσεις που έχουν να κάνουν με τη φύση και τον πολιτισμό.

5.3 Η Εταιρία Ανάπτυξης Αμβρακικού (ETANAM A.E.)

5.3.1 Στοιχεία εταιρίας⁴⁸

Η Εταιρία Ανάπτυξης Νοτίου Ηπείρου - Αμβρακικού - Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρία Ο.Τ.Α. (ETANAM A.E. Ο.Τ.Α.), ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1988, όπως προβλεπόταν από την Προγραμματική Σύμβαση Αμβρακικού, μια σύμβαση για την ανάπτυξη του Αμβρακικού Κόλπου και της γύρω περιοχής, με κύριο στόχο την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων ολόκληρης της περιοχής Αμβρακικού, η οποία παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης, καθώς και την

---

⁴⁸ Πηγή: www.etanam.gr

ορθολογική διαχείριση και προστασία του κόλπου που αποτελεί έναν από τους σπουδαιότερους βιοτόπους στην Ελλάδα και προστατεύεται από την συνθήκη Ramsar.

Η Προγραμματική Σύμβαση που υπογράφηκε τον Μάρτιο του 1985 από 28 φορείς (Υπουργεία, Τράπεζες, Συνεταιρισμούς, Επιμελητήρια, Ο.Τ.Α.), αποτέλεσε και το σπουδαιότερο δείγμα εφαρμογής του θεσμού των Προγραμματικών Συμβάσεων στην χώρα μας, όπου ένας μεγάλος αριθμός φορέων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο συναποφασίζουν την συνδυασμένη ανάπτυξη με την ταυτόχρονη κατοχύρωση της περιβαλλοντικής προστασίας μιας διαπεριφερειακής περιοχής σε όλους τους τομείς, και δεσμεύονται για την υλοποίησή της με μια σειρά έργων.

Μέτοχοι της ETANAM είναι τα πρώην Νομαρχιακά Ταμεία καθώς και οι πρώην ΤΕΔΚ των Περιφερειακών Ενοτήτων Πρέβεζας, Άρτας και Αιτωλοακαρνανίας, οι Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών, τα Εμποροβιομηχανικά Επιμελητήρια, καθώς και ένας μεγάλος αριθμός Δήμων της περιοχής. Σύμφωνα με τη σύνθεση του μετοχικού κεφαλαίου της ETANAM, εκπροσωπούνται όλοι οι φορείς των Περιφερειακών Ενοτήτων Πρέβεζας & Άρτας.

5.3.2. Σκοπός της εταιρίας⁴⁹

Στο Πλαίσιο του σκοπού της εταιρίας, σύμφωνα με το άρθρο 252 παρ. 3 εδ. β του Ν. 3463/2006, αναλαμβάνει και υλοποιεί με το δικό της επιστημονικό και άλλο προσωπικό, αλλά και με εξωτερικούς συνεργάτες, μεταξύ των άλλων τα εξής:

- Το σχεδιασμό - προγραμματισμό και τη σύνταξη ειδικών προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής δράσης της.
- Την παρακολούθηση, συντονισμό και υλοποίηση των τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων που θα αναθέτονται σε αυτή από τους ΟΤΑ, τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις και τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ελλάδας
- Την ανάπτυξη πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων σε συνεργασία με άλλους τοπικούς, Εθνικούς, Ευρωπαϊκούς και Διεθνείς Οργανισμούς και Επιχειρήσεις ή με τη δημιουργία δικών της επιχειρήσεων καινοτόμου χαρακτήρα που θα αποσκοπούν στην προστασία και ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής του Αμβρακικού.

---

⁴⁹ Πηγή: www.etanam.gr

- Τη διαχείριση προγραμμάτων οικονομικής ή άλλης μορφής συνεργασίας και υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Ελληνικό Δημόσιο ή και άλλους φορείς.
- Την ίδρυση και λειτουργία παραγωγικών μονάδων και επιχειρήσεων που θα αποσκοπούν στην προστασία και ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής δράσης της, καθώς και την για τον ίδιο σκοπό παροχή υπηρεσιών προς φυσικά ή νομικά πρόσωπα του Δημοσίου ή του Ιδιωτικού τομέα. 8. Την μέριμνα για την εκπόνηση τεχνικοοικονομικών μελετών για τοπικές παραγωγικές επενδύσεις.
- Την τεχνική και επιστημονική υποστήριξη των παραγωγικών μονάδων της περιοχής, την υποβοήθηση της οργάνωσής τους, την επιμόρφωση του προσωπικού τους, τον εντοπισμό και την προμήθεια των πρώτων υλών των μονάδων αυτών, την εξεύρεση και την εξασφάλιση αγορών για την προώθηση των πωλήσεων των προϊόντων
- Το σχεδιασμό, τη διαχείριση, την υλοποίηση και προώθηση εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και πολιτικών, σε συνεργασία με τον δημόσιο, τον ιδιωτικό και τον κοινωνικό τομέα
- Την παροχή υπηρεσιών ανάπτυξης της υπαίθρου, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης.
- Την προώθηση και στήριξη της οικονομικής και γενικότερα της αειφόρου ανάπτυξης της περιοχής.
- Την προστασία, ανάδειξη, αξιοποίηση και εκμετάλλευση πολιτιστικών, τουριστικών και φυσικών πόρων, καθώς και υποδομών ανάπτυξης

5.3.3 Υλοποίηση προγραμμάτων⁵⁰

Η πρωτοβουλία LEADER I αποτέλεσε την αρχή μίας νέας προσέγγισης στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, η οποία στηριζόταν στην ολοκληρωμένη και συμμετοχική προσέγγιση σε τοπικό επίπεδο.

Η εφαρμογή της ξεκίνησε το 1991 δίνοντας την ευκαιρία στις τοπικές κοινωνίες να σχεδιάσουν και να επιλέξουν οι ίδιες τον τρόπο και τη «διαδρομή» ανάπτυξής τους.

Τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα της πρώτης πειραματικής εφαρμογής και η διαπίστωση ότι η πρωτοβουλία συνέβαλε, αντιστρόφως ανάλογα με τον

---

⁵⁰ Πηγή: www.etanam.gr

προϋπολογισμό της, στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού, οδήγησαν σε ένα πιο συστηματικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό της LEADER II.

Η εφαρμογή της πρωτοβουλίας συνεχίστηκε κατά την Γ΄ Προγραμματική Περίοδο μέσω της LEADER PLUS, η οποία κινήθηκε στη λογική και τη φιλοσοφία των προηγούμενων εφαρμογών, επιδιώκοντας ωστόσο να ανακαλύψει τρόπους αντιμετώπισης των δυσμενών επιπτώσεων των διαρθρωτικών δομών και πολιτικών στον αγροτικό χώρο.

Τα προγράμματα LEADER ενίσχυαν δράσεις που αφορούσαν την ανάπτυξη του αγροτουρισμού της περιοχής όπως:

- ❖ η ίδρυση και εκσυγχρονισμός τοπικών κέντρων τουριστικής πληροφόρησης (γραφεία περίπτερα ενημέρωσης και πληροφόρησης),
- ❖ η σήμανση αξιοθέατων και μνημείων, η δημιουργία ποδηλατικών διαδρομών σε περιοχές της αγροτικής υπαίθρου,
- ❖ η προβολή και η προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών,
- ❖ η διατήρηση η αποκατάσταση και αναβάθμιση πολιτιστικών χαρακτηριστικών της αγροτικής υπαίθρου τα οποία δεν είχαν ποτέ παραγωγική δραστηριότητα (όπως βρύσες, γεφύρια),
- ❖ η διατήρηση η αποκατάσταση και αναβάθμιση πολιτιστικών χαρακτηριστικών της αγροτικής υπαίθρου τα οποία είχαν παραγωγική δραστηριότητα μόνο κατά το παρελθόν και ενισχύονται ώστε να καταστούν επισκέψιμα και επιδεικτικά (όπως μύλοι, λιοτρίβια, πατητήρια)
- ❖ και οι παρεμβάσεις σε υφιστάμενα κτίρια για τη μετατροπή τους σε μουσεία συλλογές εκθετήρια που σχετίζονται με τη λαογραφική / αγροτική / πολιτιστική κληρονομιά .

Κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 το πρόγραμμα CLLD-LEADER ενισχύει δράσεις για την οριζόντια εφαρμογή ενίσχυσης επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού με σκοπό την εξυπηρέτηση των στόχων της τοπικής στρατηγικής.

Συγκεκριμένα ενισχύεται η ίδρυση, ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς της διανυκτέρευσης, και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Ως περιοχή παρέμβασης εμφανίζεται η παράκτια ζώνη του Ιονίου που εμφανίζει αυξημένη τουριστική δραστηριότητα, η ενότητα του Αμβρακικού, όσο και ο ορεινός όγκος των Τζουμέρκων.

Στόχος του προγράμματος είναι οι μονάδες διανυκτέρευσης να κατασκευάζονται με τοπικά παραδοσιακά υλικά και με σεβασμό στις αρχές της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

Επίσης η διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων να εναρμονίζεται με την ευρύτερη περιοχή, η εσωτερική διακόσμηση να περιλαμβάνει στοιχεία από την τοπική παράδοση, η διαμονή είτε να συνδυάζεται με τη δυνατότητα συμμετοχής σε δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού (πορείες στο βουνό, ξενάγηση στον οικισμό, ενασχόληση με αγροτικές εργασίες, οργάνωση βραδιών γευσιγνωσίας με τοπικά προϊόντα και συνταγές κτλ), είτε να απευθύνεται σε εξειδικευμένες αγορές-στόχους-όπως είναι οι ενδιαφερόμενοι για την τοπική κουζίνα και γαστρονομία, το περιβάλλον, κλπ.

Μέσω του προγράμματος αυτού προωθούνται κυρίως:

- Ο οικολογικός-φυσιολατρικός τουρισμός κυρίως στην περιοχή του Αμβρακικού.
- Ο πολιτιστικός τουρισμός σε αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής παρέμβασης.
- Ο αθλητικός τουρισμός – τουρισμός περιπέτειας, κυρίως στον ποταμό Άραχθο, στην λίμνη Πουρναρίου, καθώς επίσης ο αεροπτερισμός.
- Ο περιπατητικός – ορειβατικός αλλά και ιππικός τουρισμός σε συγκεκριμένες διαδρομές τόσο στον Αμβρακικό όσο και στη λίμνη Πουρναρίου αλλά και την ορεινή Άρτα.
- Ο θαλάσσιος τουρισμός με την έννοια των θαλάσσιων δραστηριοτήτων όπως καταδύσεις, καγιάκ, θαλάσσιες διαδρομές κ.ά..
- Ο ιαματικός τουρισμός κλπ.

5.4 Φορέας Διαχείρισης Αμβρακικού

Ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού είναι Νομικό πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, εποπτευόμενο από το ΥΠΕΧΩΔΕ, με σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση των περιοχών και συνόλων της φύσης του τοπίου, καθώς και των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως ειδικές ζώνες διατήρησης (Ν. 2742/1999)⁵¹

---

⁵¹ Πηγή:<http://www.amvrakikos.eu>

Ρόλος του Φορέα είναι να τεθούν όροι στη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον, για να διασφαλισθεί η προστασία του θαυμαστού κόσμου του Αμβρακικού.

Η περιοχή του Αμβρακικού κόλπου περιλαμβάνεται στους υγρότοπους Ramsar Διεθνούς σημασίας, στο οικολογικό Δίκτυο Natura 2000 (κωδικός Αμβρακικός κόλπος: GR2140001, Αμβρακικός κόλπος, Δέλτα Λούρου, Άραχθου: GR 2110004), και έχει χαρακτηριστεί ως Τόπος Κοινοτικής σημασίας, Ζώνη Ειδικής Προστασίας και Καταφύγιο Άγριας Ζωής. Το 2008 η βόρεια περιοχή του κόλπου κηρύχθηκε Εθνικό Πάρκο⁵².

Το σύμπλεγμα των υγροτόπων του Αμβρακικού κόλπου είναι από τα σημαντικότερα του ελληνικού χώρου και χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλομορφία ζωής. Η δημιουργία τους οφείλεται στη δράση των δύο κύριων ποταμών, Λούρου και Αράχθου. Είναι ακόμα γνωστή η εξαιρετική σημασία του σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο. Τα τελευταία χρόνια, στην περιοχή έχουν καταγραφεί 254 είδη πτηνών, από τα οποία τα 126 είδη αναφέρονται ως απειλούμενα και προστατευόμενα στην Ε.Ε. ενώ 6 από τα είδη που έχουν καταγραφεί απειλούνται σε παγκόσμιο επίπεδο. Λόγω λοιπόν της μεγάλης περιβαλλοντικής αξίας η περιοχή εμπίπτει στους προστατευόμενους χώρους που καθορίζονται από σχετικές διεθνείς συμβάσεις για το χαρακτηρισμό της περιοχής ως «Εθνικό Πάρκο υγροτόπων Αμβρακικού»⁵³

Ο Αμβρακικός κόλπος καθιερώθηκε ως προστατευόμενη περιοχή για να προστατεύσει ένα πληθυσμό άγριας φύσης, έναν οικότοπο, ένα φυσικό τοπίο. Οι τουρίστες επισκέπτονται αυτή την περιοχή για να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν τις αξίες για την οποία καθιερώθηκε και για να αποκομίσουν προσωπικά οφέλη.

Συνεπώς προστασία της φύσης και ανάπτυξη δεν είναι δύο έννοιες ασυμβίβαστες. Πολύ περισσότερο σήμερα που όλοι μιλάνε για «αιεφόρο ανάπτυξη». Ένα κλασικό παράδειγμα «αιεφόρου ανάπτυξης» και σύζευξης της ανάπτυξης με την προστασία της φύσης αποτελεί ο οικότουρισμός. Ο οικότουρισμός όχι μόνο σέβεται το φυσικό περιβάλλον άλλα συμβάλλει, με τη διάθεση πόρων που αντλούνται από την ενάσκησή του στη διατήρηση, ανόρθωση ακόμη και αποκατάστασή του, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην οικονομική

---

⁵² Πηγή: <http://discoverpreveza.gr>

⁵³ Πηγή: <http://www.epirusforallseasons.gr>

ανάπτυξη απομακρυσμένων και φτωχών συνήθως περιοχών, όπως είναι οι προστατευόμενες περιοχές.⁵⁴

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν τον πόλο έλξης επισκεπτών με οικολογικά ενδιαφέροντα αλλά και με διάθεση να γνωρίσουν τον τόπο που επισκέπτονται, να μετέχουν στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου, να γεύονται τις τοπικές γεύσεις

5.5 Ανάλυση S.W.O.T.

5.5.1. Ταυτότητα της περιοχής

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	
Μειονεκτήματα	Πλεονεκτήματα
<ul style="list-style-type: none"> • Ανεκπαιδευτοι επαγγελματίες στη δημιουργία ταυτότητας της περιοχής 	<ul style="list-style-type: none"> • Η ιστορία και η πολιτιστική κληρονομιά
<ul style="list-style-type: none"> • Χαμηλή αναγνωρισιμότητα ως τουριστικός προορισμός 	<ul style="list-style-type: none"> • Ο συνδυασμός θάλασσας βουνού
<ul style="list-style-type: none"> • Η ύπαρξη δυσπιστίας προς καθετί το καινούργιο (καινοτομία) 	<ul style="list-style-type: none"> • Η σύνδεση με την φύση (περιοχές NATURA)
<ul style="list-style-type: none"> • Μη ύπαρξη στρατηγικής για δημιουργία ταυτότητας –branding 	<ul style="list-style-type: none"> • Το μεγαλύτερο δίκτυο βυζαντινών εκκλησιών στην Ελλάδα
Απειλές	Δυνατότητες
<ul style="list-style-type: none"> • Η μεγάλη εξάρτηση από επιχορηγήσεις ενισχύει συμπεριφορές εξάρτησης και μη εφαρμογής προγραμματισμού 	<ul style="list-style-type: none"> • Δραστήριοι πολιτιστικοί σύλλογοι και ομάδες πολιτών ως προς την δημιουργία ταυτότητας
<ul style="list-style-type: none"> • Η διάθεση πόρων για συντήρηση μνημείων και διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών βαίνει μειούμενη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτιστική κληρονομιά με δυνατότητες ανάδειξης
<ul style="list-style-type: none"> • Η επιθετική πολιτική των γειτονικών προορισμών με ισχυρή ταυτότητα Πάργα, Λευκάδα, Ζαγοροχώρια. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η χρήση νέων τεχνολογιών για την δημιουργία branding

⁵⁴ Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας Ελληνικό Κέντρο Βιοτοπών - Υγροτοπών

5.5.2 Δραστηριότητες και επιχειρήσεις

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	
Μειονεκτήματα	Πλεονεκτήματα
<ul style="list-style-type: none"> Τα καταλύματα και άλλες τουριστικές υπηρεσίες είναι μικρές σε χωρητικότητα ατόμων και δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πελατών 	<ul style="list-style-type: none"> Τεχνογνωσία παραγωγής παραδοσιακών τοπικών προϊόντων-ισχυρές παραδόσεις
<ul style="list-style-type: none"> Δεν υπάρχει σύνδεση της γαστρονομίας με τα τοπικά προϊόντα 	<ul style="list-style-type: none"> Οικογενειακές επιχειρήσεις με ευαισθητοποιημένο ανθρώπινο δυναμικό
<ul style="list-style-type: none"> Έλλειψη γνώσης για τη διαχείριση ποιότητας, και έλλειψη σχεδιασμού <i>marketing</i> και υποδομών 	<ul style="list-style-type: none"> Η ύπαρξη περιοχών κατάλληλων για τουριστικές δραστηριότητες και αθλήματα περιπέτειας
<ul style="list-style-type: none"> Η Άρτα απευθύνεται σε επισκέπτες για διαμονές λίγων ημερών. 	<ul style="list-style-type: none"> Εναλλαγές τοπίων κατάλληλων για τουρισμό όλων των εποχών
<ul style="list-style-type: none"> Η έλλειψη οργανωμένων τουριστικών δραστηριοτήτων 	<ul style="list-style-type: none"> Πλεονεκτική γεωγραφική θέση για ήπια τουριστική ανάπτυξη
Απειλές	Δυνατότητες
<ul style="list-style-type: none"> Η ύπαρξη επενδυτικής νοοτροπίας συνδεδεμένη με τις επιδοτήσεις και εξαρτώμενης από αυτές. 	<ul style="list-style-type: none"> Δυνατότητα συμμετοχής σε επενδυτικά προγράμματα (ΕΣΠΑ, LEADER)
<ul style="list-style-type: none"> Οι πόροι που χαρακτηρίζουν την περιοχή δεν εκμεταλλεύονται αποτελεσματικά 	<ul style="list-style-type: none"> Δυνατότητα προβολής προϊόντων και υπηρεσιών μέσω διαδικτύου
<ul style="list-style-type: none"> Έλλειψη εκτεταμένου προγράμματος τουριστικής προβολής και ανάπτυξης σαφούς επικοινωνιακής στρατηγικής 	<ul style="list-style-type: none"> Αυξανόμενη ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

5.5.3 Υποδομές

ΥΠΟΔΟΜΕΣ	
Μειονεκτήματα	Πλεονεκτήματα
<ul style="list-style-type: none"> • Το δίκτυο αποχέτευσης δεν έχει καλύψει όλες τις περιοχές του Δήμου.	<ul style="list-style-type: none"> • Ολοκλήρωση νέων οδικών αξόνων (Ιόνια Οδός, Εγνατία, Ολύμπια οδός) και ικανοποιητικά εσωτερικά οδικά δίκτυα
<ul style="list-style-type: none"> • Ο πληθυσμός σε κάποιες περιοχές κατά τους μήνες αιχμής αυξάνεται δυσανάλογα ως προς τις υποδομές (ύδρευση, καταλύματα)	<ul style="list-style-type: none"> • Η καλή σύνδεση με τα αεροδρόμια του Ακτίου και των Ιωαννίνων
<ul style="list-style-type: none"> • Συγκοινωνιακή κάλυψη όλων των περιοχών	<ul style="list-style-type: none"> • Η καλή οδική σύνδεση με τουριστικές περιοχές Ιωάννινα, Λευκάδα, Τζουμέρκα, Πρέβεζα, Πάργα, Ζαγόρι
<ul style="list-style-type: none"> • Έλλειψη υποδομών όσον αφορά τα θαλάσσια σπορ	<ul style="list-style-type: none"> • Ολοκλήρωση ευρυζωνικών δικτύων (Κοινωνία της Πληροφορίας)
Απειλές	Δυνατότητες
<ul style="list-style-type: none"> • Η μια αξιοποίηση ευρωπαϊκών κονδυλίων για την συντήρηση των υποδομών	<ul style="list-style-type: none"> • Δυνατότητες χρηματοδοτήσεων από περιφερειακούς, εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους
<ul style="list-style-type: none"> • Η ανάπτυξη τουριστικών υποδομών των γειτονικών περιοχών	<ul style="list-style-type: none"> • Πλεονεκτική γεωγραφική θέση της περιοχής σε σχέση με οδικούς άξονες, λιμάνια και αεροδρόμια

5.6 Περίληψη της ανάλυσης S.W.O.T.

Η έλλειψη υποδομών, η χαμηλή αναγνωσιμότητα ως τουριστικός προορισμός και η έλλειψη σχεδιασμού είναι από τα βασικότερα μειονεκτήματα της περιοχής.

Η πολιτιστική κληρονομιά από την άλλη, με τον συνδυασμό θάλασσας βουνού, η ολοκλήρωση των νέων οδικών αξόνων και η καλή σύνδεση με τα αεροδρόμια Ακτίου και Ιωαννίνων μπορούν να συμβάλλουν σε μία ήπια τουριστική ανάπτυξη με τουρισμό όλων των εποχών.

Οι δυνατότητες χρηματοδοτήσεων από περιφερειακούς, εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, η χρήση νέων τεχνολογιών υπηρεσιών μέσω διαδικτύου για την δημιουργία branding και η ύπαρξη πολιτιστικών συλλόγων και ομάδων πολιτών

ικανών για την δημιουργία ταυτότητας της περιοχής αποτελούν τις βασικές δυνατότητες που έχει η περιοχή για την ανάδειξη του τουριστικού της προϊόντος.

5.7 Συνεντεύξεις

5.7.1 Μεθοδολογία έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο των συνεντεύξεων, και έγινε σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και σε γραφεία γενικού τουρισμού που έχουν την έδρα στον Δήμο Αρταίων.

Θα πρέπει να τονισθεί ότι η συνέντευξη δεν έγινε μόνο στα ξενοδοχεία της πόλης της Άρτας αλλά αυτή επεκτάθηκε σε όλη την εδαφική περιφέρεια του Δήμου, στα ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια της Ροδαυγής, Κορωνησίας και Χανοπούλου όπου λειτουργούν και τα ιαματικά λουτρά.

5.7.1 Ξενοδοχείο ΚΡΟΝΟΣ

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρησή μας παρέχει ξενοδοχειακές Υπηρεσίες μέσα στην πόλη της Άρτας και συγκεκριμένα στην πλατεία Κιλκίς. Το ξενοδοχείο διαθέτει 55 ανακαινισμένα και κλιματιζόμενα δωμάτια, αίθουσα πρωινού, bar, υπόγειο parking, αίθουσα συνεδριάσεων και εκδηλώσεων

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας δεν ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;

Γενικά τα τελευταία πέντε χρόνια υπάρχει μια σταθερότητα.

4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή σας αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;

Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή μας είναι δική της και δεν εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας ή του Δήμου

5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Θεωρώ τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων σχετικά επαρκείς.

6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;

Δεν γνωρίζω.

7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;

Η επιχείρησή μας συμμετέχει σε περίπτερα των φορέων με φυλλάδια και έντυπο υλικό και όχι με δικό της περίπτερο.

8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;

Δεν γνωρίζω.

9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;

Θεωρώ ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή.

10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Σαν πρώτο παράγοντα θεωρώ την κυβερνητική πολιτική στον τουρισμό, μετά τον στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας και του Δήμου και στο τέλος της χρηματοδότηση.

11. Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Οι προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα είναι η περισσότερη προβολή, η ανάδειξη των μνημείων της πόλης και η σύνδεση της πόλης με τουριστικούς προορισμούς.

5.7.2 Ξενοδοχείο ΜΑΡΑΘΙΑ

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρησή μας παρέχει ξενοδοχειακές Υπηρεσίες στο Χανόπουλο Άρτας. Επίσης διαθέτουμε χώρο εστίασης και υπάρχει και ιαματική πηγή.

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών (ISO 9000)

3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;

Δεν υπάρχουν στοιχεία αναφορικά με την περιοχή.

4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή σας αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;

Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή μας είναι συνδυασμός και της δικής μας στρατηγικής αλλά και του σχεδιασμού της Περιφέρειας ή του Δήμου.

5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Θεωρώ τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;

Ναι ζητείται η γνώμη μας από τον Δήμο

7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;

Η επιχείρησή μας συμμετέχει στις ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς..

8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;

Ναι το γνωρίζω..

9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;

Θεωρώ ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή. Θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν καλύτερα.

10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Σαν πρώτο παράγοντα θεωρώ την κυβερνητική πολιτική στον τουρισμό, μετά την χρηματοδότηση και τέλος τον στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας.

11.Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Οι προτάσεις μας είναι να ενταχθούν οι ιαματικές πηγές στην Πρωτοβάθμια περίθαλψη Υγείας.

5.7.3 Ξενώνας ΝΗΣΙΣΤΑ

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρηση μας παρέχει υπηρεσίες φιλοξενίας στην Ροδαυγή Άρτας.

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας δεν ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

- 3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;**
Ναι υπάρχουν στοιχεία για την επιχείρηση.
- 4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρηση αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;**
Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή μας είναι συνδυασμός και της δικής μας στρατηγικής αλλά και του σχεδιασμού της Περιφέρειας ή του Δήμου.
- 5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;**
Θεωρώ τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων όχι τόσο επαρκείς όσο θα έπρεπε για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.
- 6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;**
Ναι ζητείται η γνώμη μας από τον Δήμο
- 7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;**
Η επιχείρησή μας συμμετέχει στις ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς..
- 8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;**
Ναι το γνωρίζω..
- 9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;**
Θεωρώ ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή.
- 10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:**

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Σαν πρώτο παράγοντα θεωρώ τον στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας, την κυβερνητική πολιτική στον τουρισμό και τέλος την χρηματοδότηση.

11.Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Ναι υπάρχουν και θεωρώ ότι η πιο βασική είναι η στοχευμένη προβολή- διαφήμιση.

5.7.4 Ξενώνας ΜΑΡΟΥΣΙΩ

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρησή μας παρέχει υπηρεσίες διαμονής-πρωινό στην Ροδαυγή Άρτας.

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας δεν ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών προς το παρόν

3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;

Δεν γνωρίζω.

4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρηση αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;

Αποτελεί πρωτίστως μέρος του δικού της σχεδιασμού και φυσικά λαμβάνει υπόψη και το πλαίσιο σχεδιασμού των υπολοίπων.

5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Θεωρώ τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων όχι τόσο επαρκείς όσο θα έπρεπε για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;

Από τον Δήμο ναι, όταν συγκαλεί συνάντηση τουριστικής επιτροπής, συνήθως μια ή δύο και το πολύ τρεις φορές το χρόνο

7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;

Αναλόγως με τις οικονομικές δυνατότητες συμμετέχουμε σε λίγες εκθέσεις του εσωτερικού.

8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;

Ναι το γνωρίζω.

9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;

Θεωρώ ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή.

10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Σαν πρώτο παράγοντα θεωρώ την κυβερνητική πολιτική στον τουρισμό.

11.Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Η πιο σημαντική πρόταση, κατά την άποψη μου, είναι η ίδρυση ενός οργανισμού DMO (Destination Management Organization).Πρόκειται για έναν Οργανισμό Διαχείρισης και Προώθησης Προορισμού ο οποίος αποτελεί μια συλλογική δομή με σκοπό την διαχείριση, την προώθηση και την αντικειμενική πληροφόρηση για το σύνολο του τουριστικού προϊόντος στον συγκεκριμένο

τουριστικό προορισμό. Για την προσπάθεια αυτή, απαιτείται η συνεργασία της δημόσιας διοίκησης με τον ιδιωτικό τομέα.

Επίσης θα πρέπει να συνεργαστούν με τον ΣΕΤΕ και την Marketing Greece, οι οποίοι έχουν δημιουργήσει ένα πρωτοποριακό πλάνο δράσεων με εξαιρετικά αποτελέσματα, καθότι συνεργάζονται με το Συμβούλιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού και επομένως η επιστημονική κατάρτιση και γνώση που κατέχουν συμβάλλει καθοριστικά στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

5.7.5 Ενοικιαζόμενα δωμάτια ΠΑΤΕΝΤΑ

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρησή μας παρέχει υπηρεσίες μικρής ή μεγαλύτερης διάρκειας διαμονής με πρωινό-γεύμα στην Κορωνησία Άρτας.

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας δεν ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών ακόμη.

3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;

Ναι υπάρχουν στοιχεία για την επιχείρηση.

4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρηση αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;

Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή μας είναι μέρος του δικού της σχεδιασμού.

5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Η μεν Περιφέρεια ασχολείται με την ανάπτυξη των ήδη αναπτυγμένων περιοχών (Γιάννενα, Ζαγόρια, Πάργα, Σύβοτα) στο δε Δήμο Αρταίων ο σχεδιασμός είναι στα σπάργα.

6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;

Ναι μερικές φορές ζητείται η γνώμη μας από τους φορείς αλλά πάντοτε οι φορείς ακολουθούν την δική της στρατηγική.

7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;

Η επιχείρησή μας δεν συμμετέχει στις ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς..

8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;

Ναι το γνωρίζω.

9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;

Θεωρώ ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή.

10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Σαν πρώτο παράγοντα θεωρώ τον στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας-Δήμου, την κυβερνητική πολιτική στον τουρισμό και τέλος την χρηματοδότηση.

11.Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Προτάσεις υπάρχουν όσο αφορά τον Δήμο, αλλά όπως προανέφερα ακολουθούν πάντα διαφορετικές επιλογές και δεν έχουν μια ενιαία στρατηγική, ο Δήμος , η Περιφέρεια, το Επιμελητήριο κ.α.

5.7.6 Γραφείο γενικού τουρισμού AIRNET TRAVELL

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρησή μας είναι γραφείο γενικού τουρισμού, έκδοσης αεροπορικών και ναυτιλιακών εισιτηρίων, ξενοδοχεία, μεταφορές, εκδρομές, ενοικιάσεων αυτοκινήτων, πακέτα στο εξωτερικό, κρουαζιέρες.

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας δεν ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;

Για την περιοχή δεν γνωρίζω για την επιχείρησή μας υπάρχουν

4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή σας αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;

Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή μας είναι δική της και δεν εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας ή του Δήμου

5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Θεωρώ τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων σχετικά επαρκείς.

6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;

Δεν γνωρίζω.

7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;

Η επιχείρησή μας συμμετέχει σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν ο Δήμος και η Περιφέρεια.

8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;

Δεν γνωρίζω.

9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;

Δεν γνωρίζω.

10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Θεωρώ και τους ανωτέρω τρεις παράγοντες ισότιμα σημαντικούς..

11.Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Δεν γνωρίζω.

5.7.7 Γραφείο γενικού τουρισμού MANDALOS TOURS

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρησή μας είναι γραφείο γενικού τουρισμού, διοργάνωσης εκδρομών εσωτερικού και εξωτερικού, έκδοσης ναυτιλιακών εισιτηρίων.

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας δεν ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;

Για την περιοχή δεν γνωρίζω για την επιχείρησή μας υπάρχουν

4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή σας αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;

Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή μας είναι δική της και δεν εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας ή του Δήμου

5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Θεωρώ τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων σχετικά επαρκείς.

6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;

Δεν γνωρίζω.

7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;

Η επιχείρησή μας δεν συμμετέχει σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν ο Δήμος και η Περιφέρεια.

8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;

Γνωρίζω ότι η Περιφέρεια και ο Δήμος συντάσσουν κάθε χρόνο πρόγραμμα τουριστικής προβολής.

9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;

Δεν γνωρίζω.

10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Θεωρώ πιο σημαντικό παράγοντα τον στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας και του Δήμου και μετά την κυβερνητική πολιτική στον Τουρισμό

11.Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Η πρότασή μου είναι καλύτερη οργάνωση τόσο από τον Δήμο όσο και από την Περιφέρεια, και η στοχευόμενη προβολή του τουριστικού προϊόντος της Άρτας.

5.7.8 Γραφείο γενικού τουρισμού HOULIARAS TOURS

1. Τι είδους τουριστικές υπηρεσίες προσφέρετε;

Η επιχείρησή μας είναι γραφείο γενικού τουρισμού, διοργάνωσης εκδρομών εσωτερικού και εξωτερικού, ενοικιάσεις λεωφορείων.

2. Η επιχείρησή σας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών;

Η επιχείρησή μας ακολουθεί πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών

3. Υπάρχουν στοιχεία της τουριστικής πορείας ως αναφορά την περιοχή και την επιχείρησή σας τα τελευταία χρόνια;

Για την περιοχή δεν γνωρίζω για την επιχείρησή μας υπάρχουν

4. Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή σας αποτελεί μέρος του δικού της σχεδιασμού ή εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας Ηπείρου ή του Δήμου Αρταίων;

Η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθεί η επιχείρησή μας είναι δική της και δεν εντάσσεται στα πλαίσια σχεδιασμού της Περιφέρειας ή του Δήμου

5. Θεωρείτε τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς ως αναφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

Θεωρώ τις τουριστικές ενέργειες της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Αρταίων επαρκείς.

6. Ζητείται η γνώμη σας σχετικά με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης από τους παραπάνω φορείς, αν ναι με ποιο τρόπο;

Δεν γνωρίζω.

7. Συμμετέχετε σε εκθέσεις και γενικά σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν οι παραπάνω φορείς;

Η επιχείρησή μας δεν συμμετέχει σε ενέργειες τουριστικής προβολής που διοργανώνουν ο Δήμος και η Περιφέρεια.

8. Γνωρίζετε ότι κάθε έτος συντάσσεται πρόγραμμα τουριστικής προβολής από το Δήμο και την Περιφέρεια;

Δεν γνωρίζω αν η Περιφέρεια και ο Δήμος συντάσσουν κάθε χρόνο πρόγραμμα τουριστικής προβολής.

9. Θεωρείτε ότι αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή;

Θεωρώ ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς Ευρωπαϊκά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή μας.

10. Ποιόν από τους παρακάτω παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται πιο σημαντικό:

- Χρηματοδότηση

- Στρατηγικός σχεδιασμός Περιφέρειας -Δήμου

- Κυβερνητική Πολιτική στον Τουρισμό

Θεωρώ πιο σημαντικό παράγοντα τον στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας και του Δήμου.

11.Υπάρχουν προτάσεις έτσι ώστε οι πολιτικές στον τουρισμό από την Περιφέρεια και το Δήμο να αποδώσουν καλύτερα;

Η πρότασή μου είναι καλύτερη οργάνωση τόσο από τον Δήμο όσο και από την Περιφέρεια.

5.8 Συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις

Από τις συνεντεύξεις που πήραμε από ξενοδοχείο της πόλης της Άρτας, τρία γραφεία τουρισμού που δραστηριοποιούνται στην πόλη της Άρτας, δύο ξενώνες στην Ροδαυγή Άρτας, ένα ξενοδοχείο που δραστηριοποιείται παράλληλα με ιαματικά λουτρά στο Χανόπουλο και ένα συγκρότημα δωματίων στην Κορωνησία Άρτας παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει η συνεργασία του Δήμου με την Περιφέρεια Ηπείρου και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο αυτό.

Τα τελευταία δύο χρόνια υπάρχει μεταξύ του Δήμου Αρταίων και της Περιφέρειας Ηπείρου από κοινού πρόγραμμα τουριστικής προβολής το οποίο είναι ακόμη σε αρχικό στάδιο.

Ο κάθε φορέας εκπονεί και υλοποιεί δικό του πρόγραμμα τουριστικής προβολής και το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι το αναμενόμενο κάθε φορά.

Οι επιχειρήσεις που ακολουθούν πρότυπα διασφάλισης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών είναι ελάχιστες και καμία δεν έχει στοιχεία της τελευταίας πενταετίας για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Ο σχεδιασμός του ετήσιου προγράμματος τουριστικής προβολής δεν γίνεται σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους και η συμμετοχή των ιδιωτών στις εκθέσεις στο εσωτερικό και στο εξωτερικό που διοργανώνει ο Δήμος με την Περιφέρεια Ηπείρου είναι ανύπαρκτη.

Η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων δεν είναι η καλύτερη δυνατή έτσι ώστε να υλοποιηθούν δράσεις και επενδύσεις για την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και την βελτίωση της εικόνας του τουριστικού προϊόντος.

Ως σημαντικότερος παράγοντας για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής θεωρείται η Κυβερνητική πολιτική στο τουρισμό, κάτι που πρέπει να γίνει με κατάλληλους χειρισμούς από την κεντρική διοίκηση, και ακολουθεί ο στρατηγικός σχεδιασμός της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου.

Η καλύτερη οργάνωση τόσο από τον Δήμο όσο και από την Περιφέρεια Ηπείρου, η στοχευόμενη προβολή του τουριστικού προϊόντος της Άρτας είναι από τις βασικότερες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού της περιοχής της Άρτας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Σχέδιο ανάπτυξης τουριστικού προϊόντος Δήμου Αρταίων.

6.1.Σχεδιασμός Δήμου Αρταίων για το έτος 2018⁵⁵

Στο Δήμο Αρταίων καταρτίζεται κάθε χρόνο ετήσιο πρόγραμμα τουριστικής προβολής βάσει του προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης που συνέταξε ιδιωτική εταιρία για λογαριασμό του Δήμου. Το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου με την αριθ. 35/2018 απόφασή του (ΑΔΑ 68ΟΤΩΨΑ-4ΘΦ) ενέκρινε το ετήσιο πρόγραμμα τουριστικής προβολής για το έτος 2018 και το οποίο εγκρίθηκε με το αριθ. 2250/20-2-2018 έγγραφο του ΕΟΤ.

Αναλυτικά, το Πρόγραμμα Τουριστικής Προβολής του Δήμου Αρταίων για το έτος 2018 περιλαμβάνει τις ακόλουθες επιμέρους δράσεις:

1. Συμμετοχή του Δήμου Αρταίων σε Εκθέσεις Τουρισμού, σύμφωνα και με τις υποδείξεις του παραδοτέου Προγράμματος Τουριστικής Προβολής που εκπονήθηκε το 2016. Επισημαίνεται ότι ο Δήμος Αρταίων σχεδιάζει να συμμετάσχει στις Εκθέσεις στο περίπτερο της Περιφέρειας Ηπείρου (δηλαδή δε θα μισθώσει δικό του χώρο), και συγκεκριμένα:
  - i. Στην Έκθεση Τουρισμού “Mediterranean Panorama” της Στοκχόλμης (Φεβρουάριος 2018)
  - ii. Στην Έκθεση Τουρισμού “IFT 2018” του Βελιγραδίου (Φεβρουάριος 2018)
  - iii. στην Έκθεση Τουρισμού MITT της Μόσχας (Μάρτιος 2018)
  - iv. στην Έκθεση Τουρισμού ITB του Βερολίνου (Μάρτιος 2018)
  - v. στην Έκθεση Τουρισμού “Ταξίδι” στην Κύπρο (Απρίλιος 2018)
  - vi. στην Έκθεση «Ελλάδος Γεύση» στην Αθήνα (Μάιος 2018)
  - vii. στην Έκθεση Τουρισμού Griechenland στο Ντύσσελντορφ (Μάιος 2018)
  - viii. στην Έκθεση Τουρισμού TourNatur στο Ντύσσελντορφ (Σεπτέμβριος 2018)
  - ix. στην Έκθεση Τουρισμού Nostos στη Ναύπακτο (Οκτώβριος 2018)
  - x. στην Έκθεση Τουρισμού Philoxenia της Θεσσαλονίκης (Νοέμβριος 2018)
  - xi. στην Έκθεση Τουρισμού Greek Tourism Expo της Αθήνας (Δεκέμβριος 2018)

---

⁵⁵ Πηγή: www.arta.gr

- xii. σε εκδηλώσεις τουριστικού ενδιαφέροντος με βάση θεματικά κριτήρια, όπως για παράδειγμα ο Θρησκευτικός, ο γαστρονομικός και ο Εναλλακτικός Τουρισμός, τομείς στους οποίους η περιοχή έχει να δείξει αξιόλογο προϊόν.
2. Σε παρουσιάσεις του τουριστικού προϊόντος της περιοχής σε άλλες πόλεις της Ελλάδας (παρουσιάσεις και διανομή έντυπου υλικού, καθώς και γαστρονομικές επιδείξεις σε συνεννόηση με Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τοπικούς Πολιτιστικούς Συλλόγους και Συλλόγους Ηπειρωτών).
3. Δημιουργία θεματικών φυλλαδίων για το Δήμο Αρταίων με τα ακόλουθα θέματα (μεταφρασμένα και σε άλλες γλώσσες – τουλάχιστον στην αγγλική και, ανάλογα με την περίπτωση, σε μία τρίτη γλώσσα):
- i. Φυσιολατρία και δραστηριότητες – εναλλακτικός Τουρισμός
  - ii. Βυζαντινός και Θρησκευτικός τουρισμός
  - iii. Αξιοθέατα (πλέον των μνημείων που αναφέρονται στο Θρησκευτικό Τουρισμό, όπως το Ιστορικό Γεφύρι, καθώς και αναγνωρισμένα ως διατηρητέα κτίρια)
  - iv. Πολιτιστικός Τουρισμός - Εκδηλώσεις
  - v. Τοπικά προϊόντα και γαστρονομικός τουρισμός
  - vi. Προτεινόμενες διαδρομές και διανυκτερεύσεις (προτάσεις για 3 ώρες – 3 μέρες)
  - vii. Αθλητικός – Ιαματικός
  - viii. Οικογενειακός - Σχολικός Τουρισμός
  - ix. Φυλλάδιο για τον Μάξιμο το Γραικό
  - x. Φυλλάδιο για τον Γιάννη Μόραλη
4. Δημιουργία, φιλοξενία, διαχείριση και προώθηση σύγχρονης ιστοσελίδας και λογαριασμών Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης για το τουριστικό προϊόν του Δήμου Αρταίων. Η ιστοσελίδα θα υπάρχει και σε ξενόγλωσσες εκδόσεις και θα είναι συμβατή με διάφορα ηλεκτρονικά πρότυπα (θα μπορεί δηλαδή να λειτουργεί και ως Smartphone application και να έχει συμβατότητα με τα κυριότερα λειτουργικά συστήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και τηλεφώνων/tablets).
5. Καταχωρίσεις τουριστικού περιεχομένου σε έντυπα και ψηφιακά περιοδικά και ΜΜΕ.
6. Διοργάνωση και υποστήριξη Fam Trips (ταξίδια εξοικείωσης με δημοσιογράφους και ταξιδιωτικούς πράκτορες), προκειμένου να διαφημιστεί το τουριστικό προϊόν της περιοχής με άμεσο τρόπο στους αρμόδιους επαγγελματίες του Τουρισμού.

Πρόκειται για ένα από τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία μάρκετινγκ καθώς η φιλοξενία του κατάλληλου δημοσιογράφου ή blogger μπορεί να εξασφαλίσει προβολή σε ένα κοινό χιλιάδων αναγνωστών. Αναγκαίο είναι ένα followup με τους δημοσιογράφους ως προς το βαθμό ικανοποίησής τους καθώς και ως προς τη δημοσίευση των άρθρων τους. Με δεδομένο ότι οι λειτουργοί των Μ.Μ.Ε. (δημοσιογράφοι, bloggers, τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί παραγωγοί και άλλοι) θεωρούνται σημαντικό εργαλείο για την προώθηση και προβολή ενός τουριστικού προορισμού σε διάφορες παραδοσιακές αγορές ή σε εν δυνάμει αγορές στόχους, καθίσταται αναγκαία η διοργάνωση press και famtrips, ώστε να δοθεί στους εκπροσώπους του Τύπου η δυνατότητα να γνωρίσουν από κοντά την περιοχή μας και να την προβάλλουν στη χώρα τους.

7. Συνεργασία με Συμβουλευτική εταιρεία η οποία θα αναλάβει προωθητικές ενέργειες για τον Τουρισμό στην περιοχή (B2B συναντήσεις, επικοινωνία με Φορείς Τουρισμού, κ.λπ.).
8. Στήριξη της Προγραμματικής Σύμβασης για τη δημιουργία ενός ευρύτερου Φορέα Τουριστικής Ανάπτυξης, με σκοπό την πιο ολοκληρωμένη διαχείριση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής

6.2 Συμπέρασμα.

Η τουριστική ανάπτυξη είναι η σημαντικότερη ελπίδα της χώρας για άμεση επανεκκίνηση της οικονομίας.

Ο τουρισμός έχει συμμετοχή με 10% περίπου στο ΑΕΠ και απασχολεί το 19% του εργατικού δυναμικού της χώρας. Το 1/3 του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου καλύπτεται από τον τουρισμό.

Ο Τουρισμός βοηθά στην ανάπτυξη όλης της περιφέρειας και υποστηρίζεται από πολλούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Χρειάζεται κατά συνέπεια εθνικός σχεδιασμός για την τουριστική ανάπτυξη, που να περιλαμβάνει εξειδικευμένα μέτρα για τη δημιουργία σταθερού, ελκυστικού και διαφανούς φορολογικού και εργασιακού περιβάλλοντος ώστε να είναι δυνατή η προσέλκυση επενδύσεων αιχμής

Η ιδιαίτερη φυσιογνωμία της ορεινής περιοχής της Άρτας με φυσικό κάλλος και η απαίτηση για προστασία του περιβάλλοντος, δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη τουρισμού με την γνωστή μαζική του μορφή (παραθερισμός –διακοπές).

Αντίθετα ήπιες μορφές ανάπτυξης, με αειφόρο κατεύθυνση, που να αξιοποιούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε τόπου, θα ενθαρρύνουν την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων και παράλληλα θα έχουν σαν στόχο μια πολιτική αποκέντρωσης και περιφερειακής ανάπτυξης.

Επίσης οι υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής αποτελούν τη βάση στην οποία στηρίζεται ο τοπικός τουριστικός τομέας . Το εύρος, η ποιότητα, η εξειδίκευση και σωστή διαχείρισή τους αναδεικνύονται σε σωματικούς παράγοντες για τον καθορισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της προσφοράς της κάθε περιοχής.

6.3 Προτάσεις για την τουριστική ανάπτυξη του Δήμου Αρταίων

Με βάση τα παραπάνω, θα επιχειρήσουμε να διατυπώσουμε ορισμένες προτάσεις για την τουριστική ανάπτυξη του Δήμου Αρταίων και οι οποίες είναι:

- ❖ Η εφαρμογή προγράμματος αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, που να έχει ως σταθερά τη προστασία του περιβάλλοντος και της ορεινής βιοποικιλότητας και θα προωθεί την ανάπτυξη συγκεκριμένων ήπιων δραστηριοτήτων.
- ❖ Η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι ιδιαίτερης δυσκολίας και απαιτεί ιδιαίτερο σχεδιασμό λόγω των ελλειπών υποδομών, της δυσκολίας πρόσβασης, της πληθυσμιακής συρρίκνωσης, της εγκατάλειψης των παραδοσιακών δραστηριοτήτων, της μορφολογίας του εδάφους, των κλιματολογικών συνθηκών και της απόστασης που βρίσκονται τα χωριά και οι οικισμοί της .
- ❖ Για την τουριστική ανάδειξη των ορεινών όγκων, πρέπει να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, που θα βοηθήσουν τα χωριά στα βουνά να γίνουν μικροί ελκυστικοί προορισμοί των κατοίκων της πόλης αλλά και γενικότερου τουρισμού.
- ❖ Ο συντονισμός και η κινητοποίηση των τοπικών και των εθνικών παραγόντων και συνεργασία με όλους τους φορείς για την ανάδειξη και προβολή, των ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών κάθε περιοχής.
- ❖ Η σύνδεση του τουρισμού με όλους τους κλάδους της τοπικής οικονομίας.
- ❖ Να γίνει ένα εθνικό σχέδιο σε συνεργασία με την Περιφέρεια Ηπείρου, το Επιμελητήριο και τους λοιπούς φορείς για την προσέλκυση επενδυτών (ντόπιων κατά προτίμηση), για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως: αγροτουρισμός, περιηγητικός τουρισμός, αθλητισμού και περιπέτειας, εκπαιδευτικός, πολιτιστικός, θρησκευτικός, τουρισμός τρίτης ηλικίας, κατασκηνωτικός εθελοντισμός και άλλων εναλλακτικών μορφών.

- ❖ Η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, η σύνδεση του πολιτισμού με τη φύση, η επένδυση στο φυσιολατρικό και θρησκευτικό συναίσθημα ενώνοντας με μονοπάτια μοναστήρια, σπήλαια, θέσεις ξεχωριστού κάλους κλπ.
- ❖ Οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις με απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον, που θα ευνοούν φυσιολατρικές δράσεις όπως η πεζοπορία, με διαμόρφωση μονοπατιών περιπάτου, ποδηλάτου βουνού, με ειδικές σημάνσεις.
- ❖ Η καταγραφή των μουσείων, αξιοθέατων, καταλυμάτων, εστιατορίων και τουριστικών ευκολιών κατά τόπους, ώστε να εντοπισθούν και να καλυφθούν οι ποσοτικές και ποιοτικές ελλείψεις στο ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν.
- ❖ Η αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, τεχνολογιών και συστημάτων διαχείρισης φιλικών στο περιβάλλον στις τουριστικές υποδομές.
- ❖ Η ήπια βελτίωση του οδικού δικτύου με τη λιγότερη δυνατή επιβάρυνση του περιβάλλοντος, για διευκόλυνση της πρόσβασης τουριστών-επισκεπτών.
- ❖ Η συντήρηση υπαρχόντων και δημιουργία νέων κοινοτικών εγκαταστάσεων αναψυχής και διαμονής, πληροφόρησης, χώρων παρατήρησης πανίδας.
- ❖ Η ενίσχυση της εκπαίδευσης, με την ίδρυση Κ.Ε.Κ. για επαγγελματική κατάρτιση σε επαγγέλματα συναφή με τον προσφερόμενο κατά τόπους εναλλακτικό τουρισμό και επιμόρφωση του τοπικού πληθυσμού με ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, σεμινάρια, ημερίδες.
- ❖ Η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών σύνδεσης των Αρχαιολογικών Χώρων στην πόλη της Άρτας όπου θα αναδεικνύονται τα σημαντικότερα μνημεία της Άρτας, τα οποία θα ενοποιούνται σε μια διαδρομή, την οποία ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει, είτε με τα πόδια, είτε με το ποδήλατο, είτε με το αυτοκίνητο.
- ❖ Η αξιοποίηση των ιαματικών λουτρών Χανοπούλου και η διαμόρφωση εθνικού διακριτικού σήματος (brand) και δικτύου προώθησης στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες και διαμόρφωση υποδομών ιατρικού τουρισμού, όπως Ξενοδοχεία Αποκατάστασης, Ψυχολογικής Υποστήριξης & Ανανέωσης, Ευεξίας.
- ❖ Σήμανση διαδρομών σύμφωνα με τις προδιαγραφές που ισχύουν στην Ε.Ε. και έκδοση χαρτών ορεινής περιήγησης και εμπλουτισμός των διαδρομών με εναλλακτικές δραστηριότητες (πίστες mountain bike, ιππασία, αναρρίχηση)
- ❖ Επίσης απαιτείται η ουσιαστική ενεργοποίηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, για την προώθηση της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης και της απασχόλησης και παράλληλα για τη διατήρηση και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

- ❖ Σύμφωνα με το σημερινό κανονιστικό πλαίσιο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει ουσιαστικές αναπτυξιακές αρμοδιότητες και παρεμβαίνει ενεργά στην τοπική ανάπτυξη μέσω του Πενταετούς Δημοτικού Επιχειρησιακού Προγράμματος.
- ❖ Την υποβολή πρότασης χρηματοδότησης σε επιχειρησιακά προγράμματα και ειδικότερα στο πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» 2014-2020 το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, για την αξιοποίηση του παλαιού ξενοδοχείου ΞΕΝΙΑ στην Άρτα.

Η αξιοποίησή του θα πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το ΞΕΝΙΑ βρίσκεται μέσα στον αρχαιολογικό χώρο του Κάστρου της Άρτας, με αποτέλεσμα να υπόκειται στις διατάξεις του Νόμου 3028/2002 (ΦΕΚ 153/Α/28-6-2002) «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», να είναι συμβατή με τις απαιτήσεις του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (ΚΑΣ) του Υπουργείου Πολιτισμού, μιας και ο χώρος του ΞΕΝΙΑ βρίσκεται μέσα στον αρχαιολογικό χώρο του Κάστρου της Άρτας, να καλύψει τις ανάγκες του Δήμου Αρταίων σε στέγαση υπηρεσιών και δομών του, που τώρα δεν έχει όπως δημοτική βιβλιοθήκη, να συνδέει και να αναδεικνύει την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής μας, να συνδέεται με την μουσική παράδοση του τόπου, να προσελκύει το δυνατό περισσότερους δημότες και επισκέπτες και τέλος να είναι ένας χώρος που θα αποτελεί τουριστικό προορισμό.

- ❖ Ο ιαματικός, ο αγροτουρισμός και ο θρησκευτικός τουρισμός μπορούν να γίνουν οι πυλώνες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ❖ Απαιτείται η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και της αυτοδιοίκησης στην δημιουργία ενός συνολικού προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης σε επίπεδο Νομού, έτσι ώστε σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να αποτελέσουν τον κινητήριο μοχλό υποστηρίζοντας την ιδιωτική πρωτοβουλία.

6.4 Επίλογος

Ως συμπέρασμα όλων των παραπάνω καταλήγουμε ότι ο Δήμος Αρταίων σε συνεργασία με την Περιφέρεια Ηπείρου, το Επιμελητήριο και τους λοιπούς εμπλεκόμενους φορείς θα πρέπει πρώτα απ' όλα να προσδιορίσει το αναπτυξιακό πρόγραμμα που θα πρέπει να ακολουθήσει η περιοχή.

Ο τουρισμός και ειδικότερα οι ήπιες μορφές τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, ο ιαματικός τουρισμός, θρησκευτικός μπορεί να αποτελεί τον κύριο άξονα ανάπτυξης της περιοχής σε συνδυασμό με τον αναπτυγμένο πρωτογενή τομέα της περιοχής με την παραγωγή πιστοποιημένων αγροτικών προϊόντων.

Επίσης η σύμπραξη του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, θα δημιουργήσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του προϊόντος, το οποίο με την κατάλληλη προβολή του θα προωθηθεί τόσο στην εγχώρια όσο και στην διεθνή αγορά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρβαρέσος Σ., (2010). Τουρισμός έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα. Εκδόσεις: Προπομπός, Αθήνα.

Ηγουμενάκης Ν., & Κραβαρίτης Κ., (2004). Τουρισμός: Βασικές Έννοιες, Εκδόσεις: Interbooks, Αθήνα.

Σφακιανάκης Μ., (2012). Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Εκδόσεις: Interbooks, Αθήνα.

Φωτίου, Ι., Στέφανος, 2002. Τουρισμός σε Προστατευόμενες Περιοχές: Πλαίσιο Ανάλυσης. Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας - Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων. Θέρμη.

Τουρισμός σε προστατευόμενες περιοχές: Πλαίσιο Ανάλυσης Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Θεσσαλονίκη Μάρτιος 2002

Γαλάνη - Μουτάφη Β. «Έρευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και στην Κύπρο.» Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα 2002

Χατζηδάκης Αλέξης-Τάσεις της τουριστικής κίνησης 2008-2015-ΕΟΤ 2015

Λαγός Δ., (2005), «Τουριστική Οικονομική», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική

ΣΕΤΕ Η απασχόληση στον τουρισμό και στην υπόλοιπη οικονομία 2009 -2016 βάσει «Έρευνας Εργατικού Δυναμικού» Δεκέμβριος 2016 Σύνδεσμος Ελλήνων Τουριστικών Επιχειρήσεων

ΙΝΣΕΤΕ «Ελληνικός Τουρισμός Εξελίξεις – Προοπτικές» Ιούλιος 2017 Ινστιτούτο ΣΕΤΕ

Πρόγραμμα τουριστικής προβολής Δήμου Αρταίων-Δήμος Αρταίων

Επιχειρησιακό πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019 'Στρατηγικός σχεδιασμός' Μάιος 2015

Ηγουμενάκης Ν, Κραβαρίτης Κ, Λύτρας Π. «Εισαγωγή στον τουρισμό» Interbooks 1998

Λαγός Δ. «Τουριστική οικονομική» Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2005.

Λαμπρινός Ν, (2007), «Θρησκευτικός Τουρισμός», Νέα Κρήτη.

Σφακιανάκης Μ., (2000), «Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού», εκδόσεις ΕΛΛΗΝ, Αθήνα.

ΣΕΤΕ, Μελέτη: «Ελληνικός τουρισμός 2020: Πρόταση για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο».

ΚΕΔΚΕ Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Περιφέρεια Ηπείρου «Επιχειρησιακό σχέδιο Το Καλάθι των Αγροτικών Προϊόντων Περιφέρειας Ηπείρου»

Ξένη Βιβλιογραφία

Edward Inskeep, Tourism Planning, An integrated and sustainable development approach, John Wiley and Sons, New York, 1991

Clare A.Gunn with Turgut Var, Tourism Planning, Routledge, New York and London, 2002

Andereck, K. Valentine, K. Vogt, A. Richard, C. Knopf R. (2007), “A Cross - Cultural Analysis of Tourism and Quality of Life Perceptions”, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 15, Is. 5, pp. 483-502

Curto, J. (2006), “Resident Perceptions of Tourism in a Rapidly Growing Mountain Tourism Destination”, Waterloo, Ontario

Galani - Moutafi, V. (2004), “Tourism Research on Greece - a Critical Review”. Annals of Tourism Research, Vol. 31, Is. 1, pp. 157-179

Georgitsoyanni, E. Sardanou, E. Lappa, A. Mylona, E. (2013), “Prospects for Local Development Based on Cultural Assets/Heritage: The Resident’s Perspective”, Greece’s Horizons, pp. 147-160

Διαδικτυακές Πηγές-Διαδικτυακοί τόποι

<http://www.sete.gr> (πρόσβαση στις 10/11/2017)

<http://www.statistics.gr> (πρόσβαση στις 22/1/2018)

<http://www.iterp.gr> (πρόσβαση στις 19/12/2017)

<http://www.grhotels.gr> (πρόσβαση στις 29/12/2017)

<http://www.wttc.org> (πρόσβαση στις 9/11/2017)

<http://www.unwto.org> (πρόσβαση στις 15/10/2017)

<http://www.visitgreece.gr> (πρόσβαση στις 26/11/2017)

<http://www.expedia.com> (πρόσβαση στις 9/12/2017)

<https://www.xenia.gr/> (πρόσβαση στις 18/12/2017)

<http://www.icap.gr> (πρόσβαση στις 13/1/2018)

<http://www.arta.gr/> (πρόσβαση στις 28/1/2018)

<http://www.php.gov.gr/> (πρόσβαση στις 12/12/2017)

<http://www.peartas.gov.gr/> (πρόσβαση στις 10/2/2018)

<http://www.etanam.gr/> (πρόσβαση στις 29/12/2017)

<https://www.bankofgreece.gr> (πρόσβαση στις 18/11/2017)

<http://www.amvrakikos.eu/> (πρόσβαση στις 9/11/2017)

<http://www.pederirus.gr> (πρόσβαση στις 12/10/2017)

www.inewsg.com (πρόσβαση στις 9/9/2017)

<http://traveldailynews.gr> (πρόσβαση στις 18/11/2017)

www.huffingtonpost.gr (πρόσβαση στις 2/9/2017)

<http://www.dw.com> (πρόσβαση στις 3/12/2017)

<http://www.kathimerini.gr> (πρόσβαση στις 17/12/2017)

<http://www.enterprisegreece.gov.gr> (πρόσβαση στις 21/11/2017)

<http://discoverpreveza.gr> (πρόσβαση στις 9/9/2017)

<http://www.epirusforallseasons.gr> (πρόσβαση στις 22/10/2017)

<http://tvxs.gr/news/ellada/i-aktinografia-toy-toyris moy-stin-ellada> (πρόσβαση στις 28/11/2017)

www.typros_i.gr (πρόσβαση στις 10/01/2018)

www.pvk_airport (Πρόσβαση στις 12/01/2018)

<http://www.protothema.gr/travelling/article/723998/ellinikos-tourismos-se-pede-periferies-to-89-ton-esodon-tou-protou-examinou/>(πρόσβαση στις 22/10/2017)

<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1283717/auksisi-85-sto-takksidiotiko-isozugio-ianouariou-iouniou> (πρόσβαση στις 15/12/2017)

<https://www.ypodomes.com/index.php/aless-ypodomes-tourismos/item/45356-ipeiros-prooptikes-gia-entyposiaki-ayksisi-tou-touristikoy-reymatos-apo-to-israil> (πρόσβαση στις 22/12/2017)